

รายงานการวิจัย

เรื่อง

มิติแห่งศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อทวดวัดช้างไห้

Dimension of the Buddhist Faith in the Luang Phor Thuat, Chang Hai Temple

โดย

พระครูสุวรรณสุตาลังการ

พระพันธ์ ธมมวิโส

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี

พ.ศ. ๒๕๕๙

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610759079

รายงานการวิจัย

เรื่อง

มิติแห่งศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดาววัดช้างไห้

Dimension of the Buddhist Faith in the Luang Phor Thuat, Chang Hai Temple

โดย

พระครูสุวรรณสุตาลังการ
พระพันธ์ ธมมวิโส

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี

พ.ศ. ๒๕๕๙

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610759079

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Dimension of the Buddhist Faith in the Luang Phor Thuat, Chang Hai Temple

Research Project funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610759079

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย:	มิติแห่งศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดาวัดช้างให้
ผู้วิจัย:	พระครูสุวรรณสุตาลังการ พระพันธ์ ธรรมวิโส
ส่วนงาน:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี
ปีงบประมาณ :	๒๕๕๙
ทุนอุดหนุนการวิจัย :	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาถึงลักษณะและจุดมุ่งหมายของการแสดงความศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดาวัดช้างให้ เพื่อวิเคราะห์ลักษณะแห่งการแสดงความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดาวัดของชาวพุทธ และเพื่อเสนอแนะการแสดงศรัทธาที่ถูกต้องตามแนวทางของพุทธศาสนา โดยเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยการสังเกต สัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า

ด้านลักษณะและจุดมุ่งหมายของการแสดงความศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดาวัดช้างให้ พบว่ากลุ่มชาวพุทธผู้ศรัทธาได้แสดงออกถึงความเชื่อศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดาวัดที่มีความแตกต่างกันออกไปในหลากหลายมิติ บางคนมีความเชื่อศรัทธาในการมีตัวตนอยู่จริงในประวัติศาสตร์และศรัทธาในฐานะเป็นพระนักพัฒนาและเผยแผ่ศาสนา บางคนมีความเชื่อศรัทธาในคุณอภินิหาร บางคนมีความเชื่อศรัทธาในมิติที่ท่านมีอิทธิพลต่อสังคมไทย แต่กลุ่มที่มีความเชื่อศรัทธาในคุณอภินิหารถือเป็นกลุ่มใหญ่ที่สุด โดยการแสดงความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดาวัดของชาวพุทธมีจุดมุ่งหมายคือการระลึกถึงคุณความดีของท่านและปรารถนาที่จะให้ท่านได้แสดงอภินิหารช่วยเหลือมนุษย์ให้ประสบกับความสุขและปลอดภัยจากภัยอันตรายทั้งหลาย

ด้านการวิเคราะห์ลักษณะแห่งการแสดงความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดาวัดของชาวพุทธ พบว่าการที่ชาวพุทธได้มีความเชื่อศรัทธาในองค์หลวงพ่อดาวัดเพราะกลุ่มผู้ศรัทธามีความเชื่อเป็นพื้นฐานว่าเรื่องของอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์นั้นเป็นของมีอยู่จริงในโลก และเชื่อว่าหลวงพ่อดาวัดเป็นผู้มีบุญญาธิการและมีอิทธิฤทธิ์ที่จะสามารถช่วยเหลือสัตว์โลกโดยเฉพาะมนุษย์ได้ อีกทั้งมีความเชื่อว่าหลวงพ่อดาวัดคือพระโพธิสัตว์ที่บำเพ็ญบารมีคอยช่วยเหลือสัตว์โลกให้อยู่เย็นเป็นสุข

ด้านข้อเสนอแนะเพื่อการแสดงความศรัทธาที่ถูกต้องตามแนวทางของพุทธศาสนา พบว่าชาวพุทธผู้มีความศรัทธาในองค์หลวงพ่อดาวัดได้ให้ข้อเสนอแนะว่าชาวพุทธไม่ควรให้ความสำคัญกับหลวงพ่อดาวัดในมิติที่เกี่ยวกับอภินิหารเพียงอย่างเดียว เพราะเรื่องของอภินิหารเป็นสิ่งที่มองไม่เห็น

และพิสูจน์ยาก แต่ชาวพุทธควรพิจารณาถึงมิติอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ในการนำมาเป็นตัวอย่างสำหรับการพัฒนาตนเองด้วยเช่นกัน เช่น พิจารณาถึงการเป็นคนที่มีความดี มีความอดทน เข้มแข็งและมีปัญญาของหลวงพ่อดาวตมในขณะที่ผู้วิจัยก็มีข้อเสนอแนะว่าชาวพุทธควรยึดถือหลวงพ่อดาวตมเป็นที่พึ่งในฐานะที่ท่านเป็นส่วนหนึ่งของพระรัตนตรัยแล้วใช้ปัญญามองให้เห็นถึงสาระสำคัญของพระรัตนตรัยที่จะเชื่อมโยงไปหาหลักการสำคัญของคำสอนทางพุทธศาสนาต่อไป

คำสำคัญ : ความศรัทธา,หลวงพ่อดาวตมวัดช้างให้

Research Title: Dimension of the Buddhist faith in the Luang Pho Thuat, Chang Hai Temple

Researchers: Phrakhrusuwansutalangkarn
Phra Pan Dhammawangso

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Pattani Buddhist College

Fiscal Year: 2559/2016

Research Scholarship sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

The objective of this research is to study the characteristics and objectives of the Buddhist faith showing to the Luang Pho Thuat. In order to analyze the nature of the Buddhist faith showing to the Luang Pho Thuat, and to suggest the expression of faith that is corrected according to the guidelines of Buddhism. This research is a qualitative research that uses the data collection method by observing, interviewing and analyzing descriptive data.

Study result

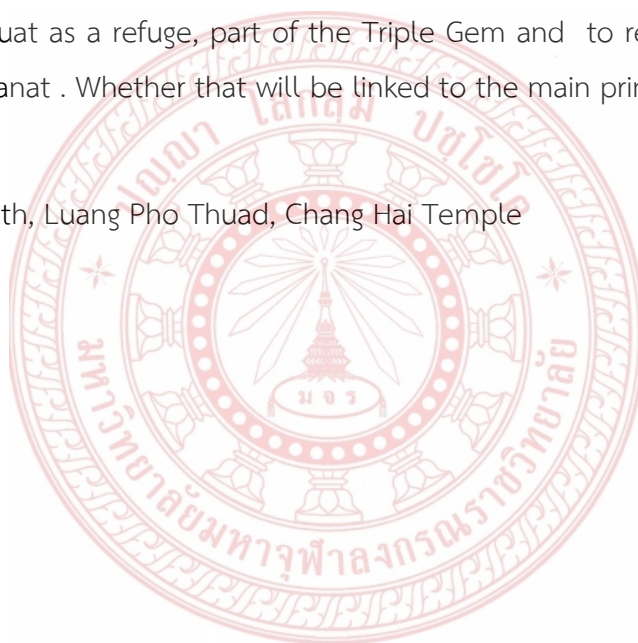
The nature and purpose of showing the Buddhist faith in the Luang Pho Thuat, Chang Hai Temple, found that the Buddhist group expressed their faith in a different dimension. Some people have faith in the real existence of history and faith as monks, developers and missionaries. Some people have faith in miraculous. And some people have faith in the dimension that his power have influenced to Thai society. But the group with faith in miraculous is the largest group. By showing faith to the Luang Pho Thuat of Buddhists, the aim of the Buddhist faith showing is to remember goodness and desire to happiness and safety from all dangers.

The analysis of the characteristics of the faith showing to the Luang Pho Thuat, It was found that the faithful group believed in the miracle of supernatural belonged to the world, and believe that the Luang Pho Thuat is a person who has merit, and has supernatural powers that can help animals, especially humans. In

addition to believed that the Luang Pho Thuat was the Bodhisattva who performed to helping human to be happy.

The suggestion for showing the correctly faith according to the guidelines of Buddhism found that, Buddhist who have faith in the Luang Pho Thuat have suggested that Buddhists should not give importance to the Luang Pho Thuad in the supernatural dimension only, Because the story of the supernatural is invisible and difficult to prove, but should consider other dimensions which are useful such as self-development , being a virtuous person, patience, strength and wisdom of the Luang Por Thuat. However, there is a suggestion that Buddhist should adhere to the Luang Pho Thuat as a refuge, part of the Triple Gem and to realize the the essence of Phra Ratthanat . Whether that will be linked to the main principles of the Buddhist teachings.

Key words: Faith, Luang Pho Thuad, Chang Hai Temple

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลงได้ ผู้วิจัยต้องขอขอบคุณผู้มีส่วนแห่งความสำเร็จดังต่อไปนี้

ขอกราบขอบพระคุณพระสุธีรัตนบัณฑิต,รศ.ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ที่ได้เอื้อเฟื้อด้านทุนสนับสนุนและให้คำปรึกษาที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย

ขอเจริญพรขอบคุณท่านเจ้าของข้อมูลเชิงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเด็นวิจัยเพื่อใช้ประกอบการศึกษา

ขอเจริญพรขอบคุณทุกท่านที่ได้ให้ข้อมูลด้านการสัมภาษณ์อย่างเป็นกันเองทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์

ขอเจริญพรขอบคุณเจ้าหน้าที่หอสมุด จอห์น เอฟ. เคนเนดี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานีและขอขอบคุณพระมหาอมรรุต ธีระมโฆ เจ้าหน้าที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานีที่เอื้อเฟื้ออำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ขอกราบขอบพระคุณผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ปัตตานีผู้บังคับบัญชาของผู้วิจัยที่ได้สนับสนุนและเอื้อเฟื้อในการทำวิจัยในครั้งนี้ให้สำเร็จ

พระครูสุวรรณสุตาลังการ และคณะ

๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๑

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญแผนภาพ.....	ช
อักษรชื่อย่อคัมภีร์.....	ฉ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย.....	๓
๑.๓ ขอบเขตการศึกษา.....	๓
๑.๔ คำถามในการวิจัย.....	๔
๑.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๔
๑.๖ นิยามศัพท์.....	๕
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๕
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๖
๒.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้อง.....	๖
๒.๑.๑ แนวคิดเกี่ยวกับความศรัทธา.....	๖
๒.๑.๒ แนวคิดเกี่ยวกับวัตถุมงคล.....	๒๐
๒.๑.๓ แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม.....	๒๕
๒.๑.๔ ประวัติหลวงพ่อดาวัดช้างให้.....	๒๙
๒.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๓๑
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๓๕
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๓๕
๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก.....	๓๕
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	๓๘
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๓๘
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๓๙
๓.๖ สรุปภาพรวมการดำเนินการวิจัย.....	๔๐
บทที่ ๔ ผลการวิจัย.....	๔๑
๔.๑ ลักษณะและจุดมุ่งหมายของการแสดงความศรัทธาของชาวพุทธที่มี	

ต่อองค์องค์หลวงพ่อดาววัดช้างให้.....	๔๑
๔.๒ วิเคราะห์ลักษณะแห่งการแสดงความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดาวของชาวพุทธ.....	๕๔
๔.๓ ข้อเสนอแนะการแสดงความศรัทธาที่ถูกต้องตามแนวทางของพุทธศาสนา.....	๕๘
๔.๔ สรุปวิเคราะห์ประเด็นการแสดงความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดาว.....	๖๓
๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย.....	๖๖
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	๗๐
๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๗๐
๕.๒ อภิปรายผล.....	๗๕
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๗๗
บรรณานุกรม.....	๗๙
ภาคผนวก	๘๒
ภาคผนวก ก บทความวิจัย.....	๘๓
ภาคผนวก ข กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์.....	๙๔
ภาคผนวก ค ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์กิจกรรมที่วางแผนไว้และกิจกรรม ที่ได้ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ.....	๙๕
ภาคผนวก ง ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์.....	๙๗
ภาคผนวก จ แบบสรุปโครงการวิจัย.....	๑๐๐
ประวัติผู้วิจัย.....	๑๐๕

สารบัญแผนภาพ

ภาพที่	หน้า
๑. กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๕
๒. ภาพรวมการดำเนินการวิจัย.....	๔๕
๓. แสดงลักษณะความเชื่อศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดาวัดช้างให้.....	๗๓
๔. แสดงลักษณะวิวัฒนาการของความเชื่อศรัทธา.....	๗๖

อักษรย่อชื่อคัมภีร์

พระสุตตันตปิฎก

อง.อฎฐก. = อังคุตตรนิกาย อฎฐกนิบาต (ภาษาไทย)

อง.สตุตทก. = อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต (ภาษาไทย)

อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก

ที.ป.อ. = ทีฆนิกาย ปาฐกถวรรค อรรถกถา (ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หลวงพ่อดาววัดช้างให้หรือที่รู้จักกันในนามหลวงพ่อดาวเหยียบน้ำทะเลเจ็ดซึ่งมีชื่ออย่างเป็นทางการคือสมเด็จพระสามิรามคุณูปมาจารย์แห่งวัดราชบุรณะ คือพระสงฆ์รูปหนึ่งในช่วงระยะเวลา ๖๐ ปีที่ผ่านมากล่าวได้ว่ามีอิทธิพลต่อสังคมชาวพุทธโดยทั่วไปที่ไม่เพียงแต่เฉพาะชาวพุทธปัตตานีและชาวพุทธในประเทศไทยเท่านั้น แต่ยังมีอิทธิพลต่อชาวพุทธในต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศที่มีเขตแดนติดต่อกับประเทศไทยทางภาคใต้ตอนล่างในฐานะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นที่พึ่งในด้านต่าง ๆ ให้กับผู้นับถือบูชาโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านความแคล้วคลาดปลอดภัย ซึ่งในแต่ละปีจะมีผู้เคารพศรัทธาเดินทางมายังวัดช้างให้เป็นจำนวนมาก^๑ เพื่อมาสักการะองค์จำลองและเช่าวัตถุมงคลหลวงพ่อดาวไปบูชาเพื่อเป็นสิริมงคลกับตัวเองและครอบครัวหรือคนใกล้ชิด ในส่วนของผู้ที่มีความเคารพศรัทธาในองค์หลวงพ่อดาวโดยทั่วไปที่ยังไม่เคยได้เดินทางมาสักการะรูปเหมือนของท่านก็จะพยายามหาโอกาสเดินทางมายังวัดช้างให้เพื่อสักการะรูปเหมือน ด้วยความสำคัญในแง่เป็นบุคคลและสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ วัดช้างให้จึงถูกจัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดปัตตานี ในแต่ละปีจะมีนักท่องเที่ยวจากทั่วสารทิศทั้งในและต่างประเทศเดินทางมาเที่ยววัดช้างให้และสักการะรูปเหมือนของหลวงพ่อดาวเป็นจำนวนมาก ถึงกับมีคำกล่าวที่ว่าหากใครมาท่องเที่ยวที่จังหวัดปัตตานีถ้าไม่ได้มาวัดช้างให้หรือไม่ได้มานมัสการรูปเหมือนหลวงพ่อดาวก็เท่ากับมาไม่ถึงเมืองปัตตานี

ประวัติความเป็นมาของหลวงพ่อดาววัดช้างให้มีความเป็นมาอย่างยาวนานร่วม ๔๐๐ ปี โดยมีประวัติบางส่วนที่ผูกโยงกับประวัติศาสตร์ไทยในอดีตโดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ในรัชสมัยของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชคาบเกี่ยวรัชสมัยพระเอกาทศรถ^๒ ซึ่งช่วงเวลาแห่งความเกี่ยวข้องผูกโยงระหว่างองค์หลวงพ่อดาวกับกรุงศรีอยุธยาถือเป็นช่วงเวลาที่สำคัญเป็นอย่างยิ่ง โดยมีหลักฐานที่ได้บันทึกต่อ ๆ กันมาว่าหลวงพ่อดาวได้แสดงบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือรักษาบ้านเมืองคือกรุงศรีอยุธยาไม่ให้เสียอธิปไตยแก่ประเทศลังกาโดยการที่ท่านสามารถแปลพระธรรมคัมภีร์ในเม็ดทองคำและเรียบเรียงตามลำดับให้เสร็จภายใน ๗ วันตามเงื่อนไขของพระเจ้าวิฆเณศวรมหาราช

---

^๑ ยกเว้นในช่วงเวลา ๑๐ ปีที่ผ่านมาอันเป็นช่วงเวลาที่เหตุการณ์ความไม่สงบเริ่มเกิดขึ้นและดำเนินมาอย่างต่อเนื่องจนเป็นเหตุทำให้นักท่องเที่ยวและผู้ศรัทธาลดจำนวนลง

^๒ หลักฐานจากหนังสือบางเล่มระบุว่าอยู่ในช่วงยุคพระมหาธรรมราชา

อภัยแห่งประเทศลังกา^๓ กล่าวคือกษัตริย์แห่งประเทศลังกามีการทรงทำพินันในการแปลพระธรรมคัมภีร์กับกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา โดยหากกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาไม่สามารถดำเนินการหรือหาผู้ที่มีความสามารถปฏิบัติตามเงื่อนไขหรือขณะพินันดังกล่าวได้ กรุงศรีอยุธยาก็จะต้องตกเป็นเมืองขึ้นของประเทศลังกาและต้องส่งเครื่องบรรณาการไปถวายพระเจ้าวัญญुकามีนี้อภัยเป็นประจำทุกปีมิได้ขาดตรงกันข้าม หากสามารถปฏิบัติได้ตามเงื่อนไข คือสามารถแปลพระธรรมในเม็ดทองคำและเรียบเรียงตามลำดับจนเสร็จภายใน ๗ วันได้ พระเจ้าวัญญुकามีนี้อภัยก็จะถวายเครื่องบรรณาการอันมีค่าเป็นจำนวนถึง ๗ ลำเรือสำเภาก็ได้เตรียมมาให้แก่กษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาแทน ซึ่งหลวงพ่อดวงสามารถดำเนินการจนเสร็จตามเงื่อนไข จนเป็นเหตุให้กรุงศรีอยุธยาไม่ต้องตกเป็นเมืองขึ้นของประเทศลังกาสร้างความโสมนัสปิติยินดีให้กับกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาและชาวเมืองเป็นอย่างยิ่ง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า แต่งตั้งให้หลวงพ่อดวงได้ดำรงสมณศักดิ์ที่ “สมเด็จพระราชมนูสีสามิรามคุณูปมาจารย์” ในเวลานั้น^๔

แม้ว่าหลวงพ่อดวงวัดช้างให้จะมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานควบคู่กับประวัติศาสตร์ไทยในยุคกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี แต่ประวัติชีวิตตลอดถึงชื่อเสียงเกียรติคุณของท่านก็กล่าวได้ว่าไม่เป็นที่แพร่หลายหรือถูกกล่าวอ้างถึงในเชิงประวัติศาสตร์ไทยมากนักจนแทบจะไม่ใช่ที่รู้จักในวงกว้าง แต่ประวัติชีวิตตลอดถึงชื่อเสียงเกียรติคุณของหลวงพ่อดวงกลับมาเป็นที่แพร่หลายหรือเป็นที่สนใจของชาวพุทธทั่วไปในช่วง ๖๐ ปีที่ผ่านมา อันเป็นช่วงเวลาที่มีการเริ่มสร้างพระเครื่องหลวงพ่อดวงโดยมีพระครูวิสัยโสภณ (ทิม ธมฺมธโร) เจ้าอาวาสวัดช้างให้ในช่วงเวลานั้นเป็นผู้จุดประกายหรือเริ่มต้นทำให้หลวงพ่อดวงเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง จึงกล่าวได้ว่าพระครูวิสัยโสภณเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่สุดในการทำให้หลวงพ่อดวงซึ่งเป็นบุคคลที่มีอยู่จริงทางประวัติศาสตร์ในอดีตถูกกล่าวถึงในด้านความศักดิ์สิทธิ์และอภินิหารต่าง ๆ ที่ให้คุณกับผู้เคารพบูชาเป็นอย่างมาก มีการกล่าวถึงอานุภาพแห่งพุทธคุณของพระเครื่องหลวงพ่อดวงจากประสบการณ์เชิงประจักษ์ของหลาย ๆ บุคคลในหลาย ๆ ครั้ง จนเป็นพระเครื่องที่ได้รับการยอมรับ เคารพศรัทธาเป็นที่นิยมอย่างกว้างขวางและมีอิทธิพลต่อสังคมชาวพุทธโดยทั่วไปเป็นอย่างยิ่ง ก่อให้เกิดแรงศรัทธามหาศาลแก่บุคคลทั่วไปซึ่งไม่ได้จำกัดเฉพาะชาวพุทธเท่านั้น แต่ยังแผ่ไปถึงคนต่างศาสนาที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกับวัดอีกด้วย

ความเชื่อศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดวงวัดช้างให้ในวันก็ยิ่งเกิดเป็นทวีคูณในกลุ่มชาวพุทธหลากหลายหลายอาชีพด้วยความเชื่อว่าพุทธคุณหรืออภินิหารในพระเครื่องหลวงพ่อดวงจะสามารถช่วยปกป้องคุ้มครองหรือบันดาลผู้ศรัทธาให้รอดพ้นจากภัยอันตรายต่าง ๆ หรือให้ประสบกับสิ่งที่หวัง

^๓ ชุมศักดิ์ นรรัตน์วงศ์, *ประวัติศาสตร์สมัยหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด*, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (นนทบุรี : โรงพิมพ์ควอลิตี้ อาร์ท, ๒๕๕๗), หน้า ๕๕-๕๗.

^๔ ทักษิณ เทพไชยและวรรณยุทธ ณ วิภาส เรียบเรียง. *วัดช้างให้ : ประวัติและการบูรณปฏิสังขรณ์*. กรุงเทพฯ . บริษัท สิวกรการช่าง จำกัด. ๒๕๔๕. หน้า ๖๒.

ต่าง ๆ ได้ ซึ่งลักษณะแห่งความศรัทธาของบุคคลแต่ละคนมีความแตกต่างกันออกไปทั้งนี้ก็ขึ้นกับจุดมุ่งหมายแห่งความศรัทธาของแต่ละบุคคล อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าแต่ละบุคคลจะแสดงความศรัทธาหรือบูชาองค์หลวงพ่อดด้วยจุดมุ่งหมายอันใด อีกมิติหนึ่งก็แสดงให้เห็นถึงการที่พระเครื่องหลวงพ่อดมีอิทธิพลต่อชีวิตของผู้ศรัทธาทั้งหลาย ซึ่งในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าผู้ศรัทธาทั้งหลายได้แสดงความศรัทธาเลื่อมใสในพระเครื่องหลวงพ่อดบนพื้นฐานของเหตุผลส่วนตัวที่หลากหลาย อนึ่ง ความศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดวัดช้างให้ยังมีประเด็นน่าศึกษาด้วยว่าเป็นความศรัทธาที่มีลักษณะเป็นอย่างไร มีความสอดคล้องกับหลักศรัทธาทางพระพุทธศาสนาหรือไม่ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงมิติแห่งความศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดวัดช้างให้

๑.๒ วัตถุประสงค์การศึกษา

- ๑) เพื่อศึกษาถึงลักษณะและจุดมุ่งหมายของการแสดงความศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดวัดช้างให้
- ๒) เพื่อวิเคราะห์ลักษณะแห่งการแสดงความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดวัดช้างให้
- ๓) เพื่อเสนอแนะการแสดงความศรัทธาที่ถูกต้องตามแนวทางของพุทธศาสนา

๑.๓ ขอบเขตการศึกษา

งานวิจัยเรื่องนี้มีขอบเขตการศึกษา แบ่งเป็น ๓ ด้าน คือ

๑) ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหาของงานวิจัยในครั้งนี้คือการศึกษาถึงประเด็นเรื่องความศรัทธาในมิติต่าง ๆ ของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดตลอดถึงวัตถุมงคลหรือพระเครื่องหลวงพ่อดวัดช้างให้ โดยจะพิจารณาถึงลักษณะการแสดงออกซึ่งศรัทธาของกลุ่มตัวอย่างเปรียบเทียบกับแนวคิดหรือคำสอนทางพุทธศาสนาว่ามีความสอดคล้องหรือขัดแย้งกันหรือไม่อย่างไร

๒) ขอบเขตด้านพื้นที่

ขอบเขตด้านพื้นที่ของการวิจัยในครั้งนี้คือพื้นที่วัดช้างให้ซึ่งเป็นสถานที่ที่ชาวพุทธผู้ศรัทธาได้มากราบไหว้บูชาของรูปเหมือนหลวงพ่อดและกลุ่มชาวพุทธที่อยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ในเขตจังหวัดปัตตานีในสาขาอาชีพต่าง ๆ โดยผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ผู้ที่มีความศรัทธาในองค์หลวงพ่อดซึ่งได้เดินทางมาสักการะรูปเหมือนหลวงพ่อดหรือมาเข้าบูชาวัตถุมงคลหลวงพ่อดที่วัดช้างให้และพื้นที่หรือชุมชนอื่น ๆ ที่อยู่ในเขตจังหวัดปัตตานี

๓) ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจงจำนวน ๕๐ รูป/คนโดยแบ่งออกเป็นกลุ่มดังนี้

๑.กลุ่มพระสงฆ์ระดับผู้นำ โดยเจาะจงเอาเจ้าคณะพระสังฆาธิการคือเจ้าคณะจังหวัดปัตตานีในฐานะผู้นำสูงสุดของคณะสงฆ์และเจ้าอาวาสวัดช้างให้

๒.กลุ่มข้าราชการ โดยเจาะจงเอากลุ่มข้าราชการที่เป็นตัวแทนจากหลายสาขาอาชีพ โดยเฉพาะข้าราชการครู ตำรวจและทหาร

๓.กลุ่มนักธุรกิจ โดยเจาะจงเอากลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของนักธุรกิจในอาชีพต่าง ๆ

๔.กลุ่มประชาชนทั่วไป โดยเจาะจงเอากลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของประชาชนทั่วไป นอกเหนือจากกลุ่มที่ระบุข้างต้น

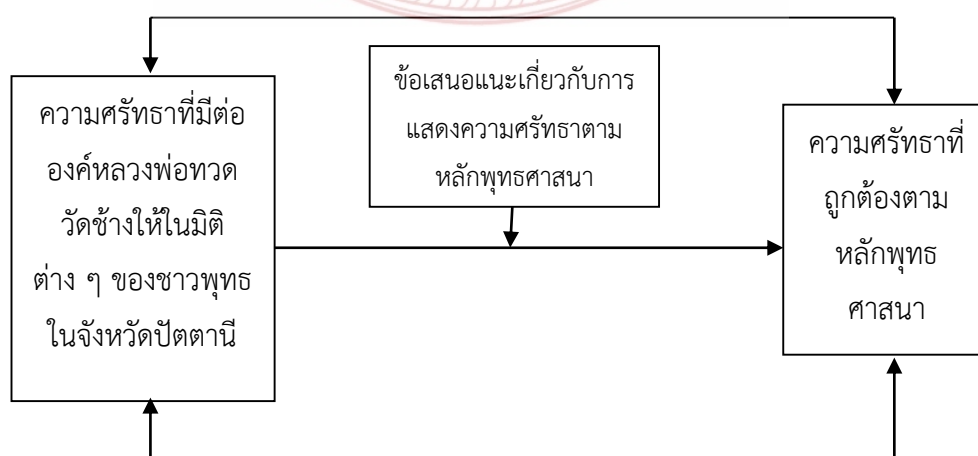
๑.๔ คำถามในการวิจัย

๑) การแสดงความศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดมมีลักษณะและจุดมุ่งหมายหรือมีปรากฏการณ์ความเป็นไปอย่างไร

๒) การแสดงความศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดมวัดช้างให้มีความสอดคล้องหรือมีความขัดแย้งกับแนวคิดเรื่องศรัทธาของพุทธศาสนาหรือไม่ อย่างไร

๓) หากการแสดงความศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดมวัดช้างให้มีความไม่สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องศรัทธาทางพุทธศาสนาแล้ว จะส่งผลอย่างไรต่อการดำเนินชีวิตและต่อพุทธศาสนา

๑.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ ๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๑.๖ นิยามศัพท์

มิตีแห่งศรัทธา คือ ลักษณะและจุดมุ่งหมายแห่งการแสดงออกซึ่งศรัทธาของผู้ที่มีความศรัทธาเลื่อมใสในองค์หลวงพ่อทวด

ชาวพุทธ คือ ชาวพุทธที่มีความศรัทธาเลื่อมใสในองค์หลวงพ่อทวดที่ได้เดินทางมายังวัดช้างให้เพื่อนมัสการรูปเหมือนหลวงพ่อทวดหรือเข้าบูชาวัตถุมงคลหรือพระเครื่องหลวงพ่อทวด

๑.๗ ประโยชน์ที่จะได้รับ

ได้ทราบถึงปรากฏการณ์อันเป็นลักษณะและจุดมุ่งหมายของการแสดงความศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อทวดวัดช้างให้และได้เสนอแนะถึงการแสดงความศรัทธาที่ถูกต้องตามแนวทางของพุทธศาสนา

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 2 ของการวิจัยเรื่องมิติแห่งศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดาวัดช้างให้ ผู้วิจัยได้แบ่งเป็นประเด็นการศึกษาดังต่อไปนี้

๒.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้อง

๒.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้อง

ในหัวข้อวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยได้กำหนดหัวข้อในการศึกษาดังนี้

๒.๑.๑ แนวคิดเกี่ยวกับความศรัทธา

๒.๑.๒ แนวคิดเกี่ยวกับวัตถุมงคล

๒.๑.๓ แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม

๒.๑.๔ ประวัติหลวงพ่อดาวัดช้างให้

๒.๑.๑ แนวคิดเกี่ยวกับความศรัทธา

๑) ความหมายของศรัทธา

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ได้ให้ความหมายของ ศรัทธาว่า คือ ความเชื่อ ความเลื่อมใส เช่น ความมีศรัทธาในความดีของเขา บางทีใช้คู่กับปสาทะ เป็นศรัทธา ปสาทะ^๑

พจนานุกรม ศัพท์ศาสนาสากร ไทย-อังกฤษ ฉบับราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายของศรัทธาว่า หมายถึง ความเชื่อ ความเลื่อมใส โดยทั่ว ๆ ไปแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ

๑. ศรัทธาโดยไม่ต้องใช้ปัญญาแสวงหาความจริง
๒. ศรัทธาโดยใช้ปัญญาแสวงหาความจริงไปพร้อม ๆ กัน
๓. ศรัทธาต่อเมื่อมีประสบการณ์ด้วยตนเองจริง ๆ แล้ว^๒

พุทธทาสภิกขุได้กล่าวถึงความหมายของ ศรัทธา ว่าคือ ความเชื่อ หมายถึง ความเชื่อที่เกิดขึ้นตามแนวของเหตุผลหรือปัญญา ไม่หมายถึงความมกมายอันมีชื่อเรียกเป็นอย่างอื่น เช่นคำว่า

^๑ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. (กรุงเทพฯ ฯ : บริษัท ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด, ๒๕๕๖). หน้า ๑๑๓๗.

^๒ พจนานุกรม ศัพท์ศาสนาสากร ไทย-อังกฤษ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน.พิมพ์ครั้งที่ 3. (กรุงเทพฯ ฯ : บริษัท บอล พริ้นติ้ง จำกัด,๒๕๒๒). หน้า ๒๐๖.

“ภักดี” เป็นต้น ซึ่งไม่มีในหลักธรรมของพุทธศาสนา แต่มีในศาสนาอื่นที่เขาถือเอากำลังความเชื่อเป็นที่พึ่งในการทำความดีทุกข^๓

แสง จันทรงาม ได้กล่าวถึงความหมายและลักษณะของศรัทธาว่าเป็นความเชื่อในบุคคลหรือในสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่าเป็นจริงตามนั้น ซึ่งมีอยู่ 2 อย่าง คือ ศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญา หมายถึงความเชื่อที่เกิดขึ้นหลังจากได้พิจารณาด้วยเหตุผลแล้ว เห็นว่าสิ่งนั้น ๆ มีเหตุผลควรเชื่อ จึงเชื่อ ศรัทธาชนิดที่ 2 เป็นศรัทธาที่ประกอบด้วยโมหะ คือความเชื่อมิได้ใช้เหตุผล พอได้ยินได้ฟังได้เห็นก็เชื่อทันที ^๔

บุญลือ วันทายนต์ ได้กล่าวถึงความหมายของความเชื่อว่าเป็น อาจแยกความเชื่อออกตามความหมายต่าง ๆ คือ

๑) ความเชื่อเป็นภาวะหรือนิสัย (habit) อันเป็นปรากฏการณ์ทางจิตใจของมนุษย์อย่างหนึ่ง ที่มีความไว้วางใจหรือไว้นือเชื่อใจ โดยหมดความเคลงแคลงใจสงสัยหรือการคาดหมายที่แน่นอนอนที่มีต่อบุคคลบางคนหรือบางสิ่งบางอย่าง

๒) ความเชื่อนั้น จัดเป็นการได้รับความเชื่อถือซึ่งได้แก่ลัทธิติ (tenet) หรือตัวความเชื่อถือเองอันเป็นที่ยึดถือโดยการยอมรับของกลุ่ม

๓) เป็นเรื่องของความเชื่อมั่น (conviction) ต่อความจริง โดยการเห็นประจักษ์แจ่มแจ้งหรือปรากฏตามความเป็นจริงบางประการเกี่ยวกับความจริงแท้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อได้ฟังรากลงไปอย่างมั่นคงแล้ว^๕

กล่าวโดยสรุป คือ ศรัทธา หมายถึง ความเชื่อ หรือการยอมรับในสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ปัจเจกบุคคลคิดว่ามีค่าสำคัญหรือมีลักษณะพิเศษที่อาจส่งผลต่อวิถีคิดหรือการดำเนินชีวิตของตนเองได้ กล่าวโดยสรุป คือ ศรัทธา หมายถึง ความเชื่อ หรือการยอมรับในสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ปัจเจกบุคคลคิดว่ามีค่าสำคัญหรือมีลักษณะพิเศษที่อาจส่งผลต่อวิถีคิดหรือการดำเนินชีวิตของตนเองได้ ซึ่งแต่เดิม คำว่า ศรัทธาจะมีความหมายถึงการแสดงออกทางศาสนาเป็นหลัก แต่ในปัจจุบัน จะมีความหมายที่ครอบคลุมไปถึงการยอมรับ การเคารพในสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นตัวบุคคล (ที่ไม่ได้อยู่ในฐานะเป็นศาสดาทางศาสนาหรือเจ้าลัทธิติ) หรือตัววัตถุสิ่งของด้วย

๒) ลักษณะแห่งความศรัทธา

ความศรัทธาเป็นแรงจูงใจอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่แสดงผลออกมาเป็นพฤติกรรมซึ่งเป็นพฤติกรรมทางศาสนาของมนุษย์ เป็นเครื่องมือที่มนุษย์ใช้ในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับพระผู้เป็นเจ้าของสิ่งเคารพ หรือศาสดาผู้สั่งสอนรวมทั้งตัวคำสอนคือคัมภีร์ เป็นสิ่งที่มีอยู่คู่กับมนุษย์นับแต่บรรพกาลที่

^๓ พุทธศาสนิกชน. **พจนานุกรมธรรมฉบับพุทธศาสน.** (กรุงเทพฯ : ธรรมสภา, ๒๕๕๔). หน้า ๒๔๐.

^๔ แสง จันทรงาม. **พุทธศาสนวิทยา.** พิมพ์ครั้งที่ ๔. (กรุงเทพฯ : อีระการพิมพ์, ๒๕๔๔). หน้า ๘๕-๘๖.

^๕ บุญลือ วันทายนต์. **สังคมวิทยาศาสนา.** (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๙). หน้า ๒๙๘-๒๙๙.

มนุษย์มีการนับถือสิ่งต่าง ๆ ทั้งที่เกิดจากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติและเกิดจากมนุษย์เอง ในทางจิตวิทยา ศรัทธาถือเป็นแรงจูงใจทางศาสนาที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้มนุษย์มีเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ไม่ว่าจะเพื่อการแก้ความทุกข์หรือปัญหาทางจิตหรือเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตยามปกติ ศรัทธาเป็นเรื่องที่เป็นนามธรรมหรือลักษณะที่เป็นจิตภาพแต่ส่งผลทางรูปธรรมหรือมีผลกระทบทางกายภาพคือการแสดงออกของมนุษย์ กล่าวได้ว่า ความศรัทธา มีส่วนในการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ให้ออกมาในรูปแบบต่าง ๆ

ท่านพุทธทาสภิกขุ^๖ ได้กล่าวถึง ศรัทธาไว้ว่า ที่จริงศรัทธานี้เป็นนามธรรม ไม่ใช่เรื่องทางวัตถุ แต่ก็ไม่วายที่จะเป็นเรื่องทางวัตถุ ถ้าคนโง่มีศรัทธาด้วยจิตใจล้วน ๆ ไม่ได้ ก็ต้องอาศัยวัตถุโดยเฉพาะ เช่น เครื่องรางต่าง ๆ นานาชนิด เป็นไสยศาสตร์ไป เอาเครื่องรางมาช่วยให้ความมั่นใจยิ่งขึ้นมา เพราะสิ่งที่เรียกว่า “เครื่องราง” นั้นแยกออกเป็นกำลังฝ่ายกายก็ได้ เป็นกำลังฝ่ายจิตก็ได้ คนมีเครื่องรางแล้วคึกคักขึ้นมาในทางร่างกาย เพราะความเชื่อชนิดนี้มันทำให้เกิดพลังทางกาย เกินกว่าที่มีตามปกติ แต่ศรัทธาในข้อนี้ ก็อยากจะระบุศรัทธาที่เป็นเรื่องทางฝ่ายจิต มีความเชื่อด้วยกำลังของจิต แม้ไม่เนื่องด้วยวัตถุ เช่น เครื่องราง เป็นต้น มันก็เนื่องมาจากความรู้ในขั้นพื้นฐาน เข้าใจสิ่งนั้นดีจนมีศรัทธา

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงลักษณะแห่งความศรัทธาของมนุษย์ ออกเป็น ๒ หัวข้อดังต่อไปนี้ คือ

ก. ลักษณะแห่งความศรัทธาของมนุษย์ในอดีต

มนุษย์มีพฤติกรรมแห่งความเชื่อศรัทธาที่เป็นมานับแต่อดีต เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์ที่รู้จักใช้ความคิดในการดำเนินชีวิต มีสัญชาตญาณแห่งการเรียนรู้เพื่อการอยู่รอด และด้วยเหตุที่ต้องอยู่ร่วมกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่ส่งผลกระทบต่อมนุษย์ มนุษย์จึงแสวงหาวิธีการแห่งการป้องกันตัวต่าง ๆ ซึ่งวิธีการหนึ่งที่มนุษย์ใช้เพื่อป้องกันตัวจากภัยธรรมชาติเหล่านั้นคือการแสดงออกถึงความเคารพหรือความเชื่อต่อสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้ชีวิตของตนเองอยู่รอดปลอดภัยจากอันตรายต่าง ๆ ทั้งที่เกิดจากธรรมชาติและจากมนุษย์ด้วยกัน

ความเชื่อความศรัทธาของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเชื่อศรัทธาที่เกี่ยวข้องกับศาสนาได้มีมาคู่กับสังคมมนุษย์มาอย่างยาวนาน ศาสตราจารย์กิตติคุณปรีชา ช่างขวัญยืนและศาสตราจารย์ ดร.สมภาร พรมทา ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญ ๆ ของความเชื่อศรัทธาต่อศาสนาของมนุษย์ในยุคโบราณไว้เป็น 3 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ^๗

^๖ พุทธทาสภิกขุ, พจนานุกรมธรรมฉบับพุทธทาส, หน้า ๒๔๐-๒๔๑.

^๗ ปรีชา ช่างขวัญยืนและ สมภาร พรมทา, มนุษย์กับศาสนา. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕). หน้า ๖๔.

๑. ความเคารพในอำนาจเหนือธรรมชาติที่ไม่มีตัวตนแต่มีพลังอำนาจ ซึ่งเป็นความเชื่อที่นักมานุษยวิทยาค้นพบในชนดั้งเดิมทั่วโลก เช่น ชาวเกาะเมลานีเซียน ในหมู่เกาะทะเลแปซิฟิกตอนใต้ พลังอำนาจลึกลับนี้เรียกรวม ๆ ว่า มานา (mana) เป็นพลังอำนาจลึกลับซึ่งเมื่อสิ่งสูงในมนุษย์หรือในวัตถุแล้วจะทำให้สิ่งนั้นมีอำนาจวิเศษสามารถกระทำสิ่งมหัศจรรย์ต่าง ๆ ได้

อำนาจมานาหากนำมาเปรียบเทียบในวัฒนธรรมไทยแล้วเปรียบได้กับอำนาจในวัตถุและพืชบางอย่างซึ่งมีอำนาจด้วยตนเอง มิได้เป็นที่สิงสถิตของวิญญาณชนิดใด ๆ คนไทยนำมาเป็นเครื่องรางใช้ป้องกันภัยและนำโชค เช่น เขี้ยวของสัตว์บางชนิด โลหะบางอย่าง เช่น เหล็กไหล พืชบางชนิด เช่น ต้นว่านนำสิริมงคลและความมีโชคมาให้ อันได้แก่ ว่านนางกวัก ว่านเศรษฐี เป็นต้น

๒. ความเชื่อเรื่องวิญญาณ มาจากความเชื่อที่ว่าอำนาจเหนือธรรมชาติมาจากผีหรือวิญญาณ มนุษย์โบราณสังเกตเห็นความชีวิต ความตาย การตื่น การหลับ ว่ามีความแตกต่างกัน ความตายเป็นการจากไปของพลังชีวิตอย่างแท้จริง การหลับเป็นการจากไปของพลังชีวิตเพียงชั่วคราว วิญญาณไม่ตกอยู่ภายใต้กฎธรรมชาติใด ๆ อาจไปในที่ใด ๆ และเวลาใดก็ได้ อาจสิงสถิตอยู่ในคน สัตว์ ต้นไม้และสิ่งมีชีวิตอื่นใดก็ได้ วิญญาณของสิ่งมีชีวิตภายหลังการตายไปแล้วก็ยังคงอยู่ในโลกนี้ อาจปรากฏตัวและสื่อสารกับสิ่งมีชีวิตได้ อาจดลบันดาลให้มนุษย์พบความมีโชคและความหายนะได้ จึงมีพิธีกรรมต่าง ๆ ตามมา เช่น การเซ่นไหว้บูชาวิญญาณด้วยเครื่องเซ่นสังเวย ทั้งนี้ เพื่อบันดาลโชคชะตาและผลประโยชน์ให้แก่มนุษย์ ความเชื่อถือของชนชาติไทยแต่ดั้งเดิมก็เหมือนกับชนชาติอื่นในสมัยโบราณ คือนับถือผี ถึงในปัจจุบันนี้ก็ยังมีนับถืออยู่

๓. การเคารพเครื่องหมายประจำกลุ่ม การเคารพเครื่องหมายประจำกลุ่มถือได้ว่าเป็นศาสนาชนิดหนึ่งของชนดั้งเดิม เครื่องหมายประจำตระกูลหรือเผ่าเหล่านี้อาจเป็นสัตว์ หรือพันธุ์ไม้ก็ได้ ซึ่งคนในกลุ่มคิดว่ามีคุณหรือนำอำนาจมาสู่กลุ่มตน เป็นศาสนาที่พบมากในชนดั้งเดิมในทวีปอเมริกา แอฟริกาแลออสเตรเลีย พืชหรือสัตว์ที่เป็นเครื่องหมายกลุ่มจะเชื่อมความสัมพันธ์ของคนที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน มีกฎข้อห้ามหรือจารีตตามมาจากบูชาเครื่องหมายประจำกลุ่ม เช่น มีการห้ามการแต่งงานระหว่างคนในกลุ่มเดียวกัน ห้ามกินสัตว์หรือพืชที่เป็นเครื่องหมายกลุ่ม ทั้งนี้เพื่อความอุดมสมบูรณ์ของอาหารการกินของกลุ่ม

บุญลือ วันทายนต์ ได้กล่าวได้ว่าถึงความเชื่อทางศาสนาว่าเป็นลักษณะประจำของมนุษย์อย่างที่มีปรากฏอยู่ทุกสังคม ไม่ว่าจะเป็นสังคมที่เจริญแล้วหรือสังคมที่กำลังเจริญ ทั้งนี้ เพราะศาสนาเป็นอำนาจอย่างหนึ่ง ซึ่งมีสภาพอันเป็นไปตามลักษณะ คือ

ก) เกี่ยวกับสิ่งที่อยู่นอกเหนือธรรมชาติ (Supernature) สำหรับผู้นับถือศาสนาประเภทเทวนิยม (Theism)

ข) เกี่ยวกับเหตุผล อันเกิดจากความนึกคิดของนักคิดและนักปราชญ์ต่าง ๆ ในด้านเหตุผล สำหรับผู้นับถือศาสนาประเภทอเทวนิยม (Atheism)^๘

ความเชื่อศรัทธาในศาสนาของมนุษย์มีในทุกสังคมของมนุษย์ตั้งแต่ยุคบรรพกาล นักมานุษยวิทยาได้มีการค้นพบว่าสังคมมนุษย์ในอดีตแม้จะมีความแตกต่างกันในด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมแต่สิ่งหนึ่งที่มนุษย์มีเหมือนกันคือพฤติกรรมแห่งความเคารพหรือแสดงความเชื่อในสิ่งต่าง ๆ ที่เรียกว่าศาสนาของแต่ละสังคม โจเซฟ แกร์ ได้กล่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า มนุษย์บางพวกในบรรดาคนสมัยแรก ๆ นั้น มีความเจริญกว่าพวกอื่น ๆ และในขณะที่บางพวกเจริญรุดหน้าไปตามลำดับในแนวทางที่เจริญขึ้นก็มีบางพวกอยู่คนที่หลังจากถึงความเจริญบางขั้นแล้ว แต่ก็ยังมีพวกอื่นที่ล้าหลังไปกว่า ถึงกระนั้น คนยุคดึกดำบรรพ์เหล่านี้ ไม่ว่าจะเจริญหรือแตกต่างกันอย่างไร ก็ได้ทิ้งร่องรอยที่ไม่แตกต่างกันไว้เบื้องหลัง นั่นคือ เขาเหล่านั้นล้วนแต่ปฏิบัติศาสนาของตนทั้งสิ้น มนุษย์ชาติเหล่านั้นมีความแตกต่างกันทางเผ่าพันธุ์ มีลักษณะแตกต่างกัน หรือมีลักษณะรูปร่างหน้าตาบางอย่างผสมกัน พวกเขามีภาษาและวัฒนธรรมแตกต่างกัน ผุ่ชนเหล่านี้ได้อพยพไปไกลมากและกระจายกันอยู่ในส่วนต่าง ๆ ของโลกมานานแสนนาน ประมาณ 4 หรือ 5 แสนปี หรือนานกว่านั้น และมนุษย์ยุคแรกเหล่านั้นมีลักษณะหนึ่งซึ่งเหมือนกัน คือการปฏิบัติตามศาสนา^๙

ความเชื่อศรัทธาแต่เดิมของมนุษย์มีความผูกโยงอยู่กับสิ่งที่ตนเองนับถือ ไม่ว่าจะเป็นปวัตตูลิ่งของ ต้นไม้ ปรากฎการณ์ทางธรรมชาติหรือสัตว์เดรัจฉาน ที่รวมเรียกว่าศาสนาโบราณที่มนุษย์มีความเชื่อว่าสิ่งเหล่านี้สามารถให้คุณและโทษได้หากแสดงออกต่อสิ่งเหล่านี้ไม่ถูกต้องหรือไม่เหมาะสม ซึ่งความเชื่อศรัทธาของมนุษย์ในยุคดึกดำบรรพ์จะมีลักษณะที่ไม่เน้นเหตุผลหรือข้ออธิบายเป็นสำคัญ

ข. ลักษณะแห่งความศรัทธาของมนุษย์ในปัจจุบัน

แม้ว่าในยุคปัจจุบันจะเป็นยุคที่มีความเจริญก้าวหน้าด้านวิทยาการต่าง ๆ เป็นอย่างมาก แต่สิ่งที่ปรากฏในเชิงปรากฏการณ์วิทยาคือมนุษย์ยังมีความเชื่อศรัทธาในศาสนาต่าง ๆ อยู่เช่นเดิม ด้วยเหตุที่ว่ามนุษย์ยังมีความต้องการในสิ่งที่จะได้จากศาสนาซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์มีความคิดว่าความเจริญด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไม่สามารถให้แก่มนุษย์ได้ อย่างไรก็ตาม ลักษณะแห่งความศรัทธาของมนุษย์ในสมัยปัจจุบัน^{๑๐}มีความแตกต่างจากลักษณะแห่งความเชื่อศรัทธาในยุคดึกดำบรรพ์อย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ ความเชื่อศรัทธาในอดีตอาจเป็นความเชื่อศรัทธาล้วนที่อาจไม่ถูกกำกับด้วย “เหตุผล” ในขณะที่ความเชื่อศรัทธาในปัจจุบันอันเป็นช่วงยุคที่วิทยาศาสตร์มีความเจริญก้าวหน้าและ

^๘ บุญลือ วันทายนต์, สังคมวิทยาศาสนา. หน้า ๒๙๕.

^๙ โจเซฟ แกร์ แต่ง, ฟัน ดอกบัว แปล. ศาสนาทั้งหลายนับถืออะไร. (กรุงเทพฯ : โอ เอส พริ้นติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๓). หน้า ๔.

^{๑๐} คำว่า “สมัยปัจจุบัน” ในที่นี้หมายถึง ช่วงเวลาที่วิทยาศาสตร์เริ่มเกิดขึ้น อันเป็นช่วงเวลาที่มนุษย์เริ่มใช้เหตุผลเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ต่าง ๆ เป็นช่วงเวลาที่ศาสนาถูกท้าทายโดยวิทยาศาสตร์

มีอิทธิพลต่อมนุษย์ในระดับสูงได้ปรากฏชัดว่าเป็นความเชื่อศรัทธาที่ประกอบด้วยเหตุผล ดังนั้น ความมีเหตุผลของศาสนาจึงเป็นเรื่องจำเป็นที่จะต้องมีการพิสูจน์ ผู้ที่พิสูจน์เห็นความจริงโดยประจักษ์ชัด ย่อมจะนิยมเลื่อมใสในศาสนายิ่งขึ้น ซึ่งจากที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่าศรัทธาและเหตุผล เป็นเงื่อนไขสำคัญในการสร้างความสนใจในคำสอนของศาสนา^{๑๑}

การที่มนุษย์ตั้งแต่ยุคแรกจนถึงยุคปัจจุบันในทุกมุมโลกมีสิ่งที่เหมือนกันคือมีการนับถือศาสนานั้นแสดงให้เห็นถึงความปรารถนาอันมาจากความคิดทางธรรมชาติของมนุษย์ที่ต้องการสิ่งอันเป็นที่เคารพนับถือเพื่อคอยช่วยเหลือให้ตนหรือสังคมของตนได้มีความปลอดภัยในชีวิต ซึ่งหากกล่าวในแง่จิตวิทยา ก็อาจกล่าวได้ว่า การที่มนุษย์มีการแสดงความเคารพนับถือสิ่งๆ ที่เรียกว่าศาสนานั้นก็เพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการทางจิตใจที่อยากจะคลายความกังวลยามประสบกับความทุกข์ทั้งทางกายและจิต ดังนั้น หากพิจารณาจากมิติที่เกี่ยวข้องกับจิตวิทยาก็อาจกล่าวได้ว่าศาสนาเป็นสิ่งสำคัญและมีความจำเป็นสำหรับมนุษย์

๓) แนวคิดเกี่ยวกับศรัทธาทางศาสนาต่าง ๆ

ในการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องศรัทธาทางศาสนา ผู้วิจัยเลือกเอาเฉพาะศาสนาที่มีการนับถืออย่างแพร่หลายในสังคมไทย 4 ศาสนา ได้แก่

- ๑) ศาสนาอิสลาม
- ๒) ศาสนาคริสต์
- ๓) ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู
- ๔) ศาสนาพุทธ

๑) แนวคิดเรื่องศรัทธาของศาสนาอิสลาม

ศาสนาอิสลามให้ความสำคัญยิ่งต่อความศรัทธา อันเป็นความศรัทธาต่อพระเจ้าหรือพระเจ้าผู้สร้างซึ่งเป็นพระเจ้าองค์เดียวไม่มีพระเจ้าอื่น อันได้แก่องค์อัลเลาะห์ ศาสนาอิสลามอาจเรียกอีกอย่างหนึ่งได้ว่า “ศาสนาแห่งศรัทธา” เพราะความศรัทธาถือเป็นหัวใจคำสอนของอิสลาม เหตุที่มุสลิมทุกคนต้องศรัทธาเป็นเพราะความสำนึกในองค์อัลเลาะห์ว่าเป็นแหล่งก่อเกิดความดีและความโปรดปรานที่ทรงมอบให้แก่มนุษย์คือการที่พระองค์ทรงสร้างมนุษย์ ทรงบันดาลให้มนุษย์กำเนิดมาจากความไม่มี จนได้มาเป็นสิ่งที่มีอยู่ และพระองค์ยังได้มอบสิ่งต่าง ๆ ตามความจำเป็นของมนุษย์

^{๑๑} ทวี ผลสมภพ,ปรัชญาศาสนา.(กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง,๒๕๔๗).หน้า ๑๔๓.

ในการดำเนินชีวิต ด้วยเหตุนี้พระผู้เป็นเจ้าจึงเป็นผู้ทรงสิทธิที่จะต้องได้รับการขอบพระคุณ และการเคารพภักดี^{๑๒} จากมนุษย์ โดยเฉพาะมุสลิมทุกคน

หนังสือพจนานุกรม ศัพท์ศาสนาสากลได้กล่าวถึงศรัทธาตามแนวของศาสนาอิสลามว่า ในศาสนาอิสลาม ใช้คำ “อีมาน” (Iman) หมายถึง ศรัทธา คือ การปักใจเชื่อในคำสอนของอัลลอฮ์ โดยปราศจากความเคลือบแคลงสงสัย ศรัทธานี้ประกอบด้วยความรู้ การแสดงออกทางวาจาและการกระทำตามบัญญัติศาสนา

หลักความเชื่อพื้นฐานของอิสลาม ได้แก่

๑. เชื่อว่าอัลลอฮ์เป็นพระผู้เป็นเจ้าทรงสร้าง ทรงมีอำนาจสูงสุดแต่เพียงองค์เดียว ไม่มีสิ่งอื่นใดเป็นพระเจ้านอกจากพระองค์

๒. เชื่อว่ามีมะลาอิกะฮ์ (Angels) ซึ่งอัลลอฮ์ทรงให้มีมาเพื่อทำหน้าที่ในการดำรงอยู่ของสิ่งทั้งหลาย ตามพระบัญชาของพระองค์ มะลาอิกะฮ์ มีสภาพความเป็นอยู่นอกประสบการณ์ธรรมดาของมนุษย์

๓. เชื่อว่าอัลลอฮ์ทรงให้มีศาสดา เพื่อมาสั่งสอนมนุษยชาติตลอดมาเริ่มตั้งแต่ศาสดาอาดัมจนถึงศาสดามุฮัมมัด ซึ่งเป็นศาสดาสุดท้าย ศาสดานั้นมีจำนวนมากมาย แต่ที่มีนามบ่งชัดในคัมภีร์อัล-กุรอาน เฉพาะศาสดาที่สำคัญ ๆ เพียง ๒๙ ท่าน เช่น ศาสดาอาดัม(Adam) ศาสดานูห์ หรือ โนอาห์ (Noah) ศาสดาอิบรอฮีม หรือ อับรา-ฮาม (Abraham) ศาสดา มูซา หรือ โมเสส (Moses) ศาสดา อีซา หรือ พระเยซู (Jesus) ศาสดามุฮัมมัด (Muhammad)

๔. เชื่อว่าอัลลอฮ์ได้ประทานคัมภีร์แก่ศาสดาหลายท่าน เช่น คัมภีร์เตารอต (Tora) แก่ศาสดามูซา คัมภีร์ซะบูร์ (Psalms of David) แก่ศาสดา داวิด หรือ เดวิด คัมภีร์อินญิล (Gospel) แก่ศาสดาอีซาหรือ พระเยซู คัมภีร์อัล-กุรอาน แก่ศาสดามุฮัมมัด

๕. เชื่อว่าโลกนี้ไม่จีรัง เป็นเพียงสถานที่ประกอบคุณความดีเพื่อชีวิตในปรโลก (Ā Khirah) ซึ่งเป็นโลกที่ถาวร เมื่อโลกนี้ดับสลายแล้ว มนุษย์ทุกคนจะมีชีวิตขึ้นมาใหม่เพื่อรับการพิพากษาและได้รับการตอบแทนผลแห่งการกระทำของตนอย่างเป็นธรรม หากเป็นความดีก็จะได้รับการตอบแทนเป็นสวรรค์ หากเป็นความชั่วก็จะได้รับการตอบแทนเป็นนรก และมนุษย์จะอยู่ในปรโลกนี้ตลอดไป ขณะที่โลกนี้ยังไม่ดับสลาย วิญญาณของมนุษย์ที่ตายไปจะดำรงอยู่ในบَرْซัค (Barzakh) คือโลกทางวิญญาณ เพื่อรอวันฟื้นคืนชีพในปรโลก

๖. เชื่อว่าอัลลอฮ์ทรงกำหนดและวางกฎเกณฑ์ให้ทุกสิ่งทุกอย่างดำรงอยู่ตามพระประสงค์ของพระองค์^{๑๓}

ศรัทธาทั้ง ๖ ประการดังที่มาข้างต้นถือเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่เป็นศูนย์รวมของความดีทั้งหลาย เป็นคุณธรรมสำคัญที่มุสลิมทุกคนต้องสร้างให้มีขึ้นในจิตใจแล้วแสดงผลออกมาเป็นการปฏิบัติผ่านทางพฤติกรรมให้ได้

^{๑๒} ฮาซิม มุซาวี เรียบเรียง อัยยูป ยอมใหญ่ แปล. **อิสลามเบื้องต้น เล่ม 4.** (กรุงเทพฯ ฯ : บริษัท สหพัฒนการพิมพ์ จำกัด, 2544). หน้า ๖๒.

^{๑๓} พจนานุกรม ศัพท์ศาสนาสากล ไทย-อังกฤษ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. หน้า ๒๐๘.

หลักแห่งความศรัทธาในศาสนาอิสลามถือเป็นหลักคุณธรรมที่นำหน้าคุณธรรมข้ออื่น ๆ กล่าวคือ มุสลิมทุกคนต้องมีศรัทธาในจิตใจของตนเป็นเบื้องต้นหรือเป็นฐานให้ได้เสียก่อนแล้วจึงพัฒนาคุณธรรมข้ออื่น ๆ ให้เกิดในตนเป็นลำดับต่อไป ความเป็นมุสลิมกับการอยู่บนหลักแห่งความศรัทธาที่มีต่อพระเจ้าคือองค์อัลเลาะห์เป็นความสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างมีนัยสำคัญ เพราะความเป็นมุสลิมทุกคนเกิดจากการยอมรับในความเชื่อหรือความศรัทธาทั้ง 6 ประการข้างต้น

๒) แนวคิดเรื่องศรัทธาของศาสนาคริสต์

ก) นิกายคาทอลิก

ในศาสนาคริสต์ฝ่ายคาทอลิก “ศรัทธา” หมายถึงความเชื่อในหลักสำคัญ ดังต่อไปนี้

๑. เชื่อในตรีเอกภาพ
๒. เชื่อว่าพระเยซูคือพระบุตรมาเกิดเป็นมนุษย์
๓. เชื่อว่ามีนรกและสวรรค์นิรันดร
๔. เชื่อว่าสันตะปาปาเป็นประมุขสูงสุดสืบเนื่องจากตำแหน่งของนักบุญเปโตร

ข) นิกายโปรเตสแตนต์

ในศาสนาคริสต์ฝ่ายโปรเตสแตนต์ “ศรัทธา” หมายถึงรากฐานแห่งความสัมพันธ์ที่ถูกต้องของมนุษย์ที่ต้องมีต่อพระเจ้า เพราะเป็นการตอบสนองต่อความรักของพระเจ้าโดยการทรงนำของพระวิญญาณบริสุทธิ์ คำนี้มีความหมายกว้างมาก ครอบคลุมความหมายของความเชื่อ ความไว้วางใจอย่างไม่มีข้อกังขาใด ๆ ความแน่ใจในความหวังในสิ่งที่ยังไม่ได้เห็น ความเชื่อฟังโดยปราศจากข้อแม้ใด ๆ รวมทั้งความสัตย์ซื่อ ความมั่นคง ความแน่วแน่ ความยึดมั่น ความจงรักภักดี และการถวายตัวต่อพระเจ้า^{๑๔}

ค) นิกายออร์ทอดอกซ์

ในศาสนาคริสต์ฝ่ายออร์ทอดอกซ์ “ศรัทธา” ของนิกายออร์ทอดอกซ์ต่างจากนิกายโรมันคาทอลิก ที่มีความเชื่อว่า

๑. บาปทั้งหลายที่บรรพบุรุษคนแรกของโลก คือ อาดัมอันปรากฏในคัมภีร์เก่า ฐานล่วงละเมิดคำสั่งของเจ้านั้น เป็นบาปตกอยู่แก่มนุษย์ทั้งหลายด้วย อธิบายว่ามนุษย์ทุกคนเป็นผู้มีบาป
๒. ผู้ที่จะพ้นบาปเหล่านี้ได้ ต้องอาศัยพระกรุณาของพระเจ้า
๓. ผู้มีศรัทธาจะทำอะไรตามใจตัวไม่ได้ ต้องทำตามบัญญัติ
๔. โบสถ์วิหารทั้งหลายอันเป็นที่บำเพ็ญพรตนั้น คือ อาณาจักรของพระเจ้า (Kingdom of God) หมายความว่าอาณาจักรของพระเจ้าไม่ใช่อยู่บนสวรรค์ดังที่คาทอลิกเข้าใจกัน

^{๑๔} อ่างแล้ว,พจนานุกรม ศัพท์ศาสนาสาทุก ไทย-อังกฤษ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน.,หน้า ๒๐๗-๒๐๘.

๕. ให้เชื่อว่าความสุขหรือความทุกข์ของมนุษย์ พระเจ้าเป็นผู้กำหนด (ก่อนวันจะสิ้นโลก ตาม Doctrine of predestination) และพระเจ้านั้นเป็นนิรันดร์ ภายหลังกำสั่งสอนนี้เปลี่ยนเป็นว่า บาบบุญคุณโทษที่จะหมดได้อยู่ที่เวลาเข้าพิธีสัจจุม คือเท่ากับเวลาที่เข้าพิธีประกาศเป็น คริสตศาสนิกชน^{๑๕}

๓) แนวคิดเรื่องศรัทธาของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

ศาสนาพราหมณ์-ฮินดูมีความเชื่อที่สำคัญ 3 เรื่อง คือ

๑. เชื่อว่า พรหมัน (พระพรหม) เป็นสัจธรรมสูงสุด ไม่มีรูป แต่เมื่อจะสร้างโลกก็สำแดง องค์เป็น ๓ รูป ที่เรียกว่า ตริอมูรติ คือ พรหม (พรหม) ผู้สร้าง วิษณุ (นารายณ์) ผู้รักษา และศิวะ (อิศวร) ผู้ทำลาย

๒. เชื่อว่า มีกฎธรรมชาติดูแล เรียกว่า ฤตะ (Rta) ทำหน้าที่ควบคุมความเป็นระเบียบของโลก ทำให้ปรากฏการณ์ธรรมชาติต่าง ๆ มีขึ้นและเสื่อมสลายไปอย่างมีระเบียบ ทำให้มนุษย์ สัตว์ และพืช อุบัติขึ้น และดับไปในลักษณะเป็นระเบียบ มีเหตุผล และรักษาคุณภาพของโลกไว้ แต่กฎนี้เป็นเพียง กฎธรรมชาติ ไม่มีพุทธิปัญญา จึงต้องมีเทพสูงสุดเป็นผู้บันดาลและควบคุมอยู่

๓. เชื่อว่า คัมภีร์พระเวท เป็นแหล่งความรู้ที่ถูกต้องเที่ยงแท้แน่นอน ไม่แปรผันเป็นอื่นไม่ว่าในกาลและเทศะใด ๆ เพราะพระเวทคือสัจธรรมที่เปิดเผยตัวเองให้ปรากฏแก่ฤๅษีผู้มีฌาน และท่านก็นำออกเปิดเผยแก่ผู้อื่นตามที่ได้เห็นได้รู้ โดยไม่ได้ตกแต่งต่อเติมใด ๆ ทั้งสิ้น คัมภีร์พระเวทจึงเป็นศรัทธา คือที่พระฤๅษีได้สดับมาเองด้วยสยัมภูปัญญา (ปัญญาที่รู้แจ้ง) และเป็นอเปารุเชยยะ คือไม่ใช่ ผลงานของมนุษย์และของเทพ และเชื่อว่าเป็นอมตธรรม นิตยธรรม และเป็นปราณหรือลมหายใจของ พระเป็นเจ้า อยู่เหนือปัญญาชั้นเหตุผลของมนุษย์^{๑๖}

แม้ว่าศาสนาในกลุ่มเทวนิยมจะมีจุดเด่นที่การแสดงความเชื่อศรัทธาในพระผู้เป็นเจ้า แต่ศาสนาในกลุ่มเทวนิยมทั้ง 3 ข้างต้นนี้ อาจมีระดับความเชื่อศรัทธาที่แตกต่างกัน เช่น ศาสนาอิสลาม จะให้ความสำคัญกับหลักความเชื่อหรือหลักศรัทธาในระดับที่สูงมาก หลักศรัทธาถือเป็นคุณธรรมที่สำคัญยิ่งของการเข้าถึงแก่นแท้ของศาสนา คุณธรรมทุกอย่างกล่าวได้ว่ารวมศูนย์อยู่ที่หลักศรัทธาเป็นสำคัญ ในขณะที่ศาสนาคริสต์อาจจะไม่ได้ให้ความสำคัญกับหลักศรัทธามากเท่ากับหลักแห่งความรัก เป็นต้น

๔) แนวคิดเรื่องศรัทธาในพุทธศาสนา

หากแบ่งกลุ่มศาสนาทางวิชาการก็สามารถจัดแบ่งได้หลายแบบ เช่น แบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่ม เทวนิยมกับอเทวนิยม หรือแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่ม เทวนิยม ธรรมชาตินิยม และ มนุษยนิยม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าจะใช้อะไรเป็นเกณฑ์แบ่ง ซึ่งหากพิจารณาจากกลุ่มทางศาสนาข้างต้น ก็อาจ

^{๑๕} เสถียร พันธ์จริงสี, ศาสนาเปรียบเทียบ. พิมพ์ครั้งที่ 9. (กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๑๒๕๔๖). หน้า 372.

^{๑๖} พจนานุกรม ศัพท์ศาสนาสาгал ไทย-อังกฤษ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. หน้า ๒๐๖.

กล่าวได้ว่าพุทธศาสนาจัดอยู่ในกลุ่มอเทวนิยม คือเป็นศาสนาที่ไม่มีแนวคิดเรื่องพระเจ้าผู้สร้าง ในขณะที่นักวิชาการบางกลุ่มได้จัดพุทธศาสนาอยู่ในกลุ่มธรรมชาตินิยม ตัวอย่างเช่น ศาสตราจารย์ กิตติคุณ ปรีชา ช่างขวัญยืนและศาสตราจารย์ ดร.สมภาร พรมทาที่ได้มีทรรศนะว่า “ธรรมคือแกนกลางคำสอนของพุทธศาสนา และธรรมนั้นแหละที่ได้ทำหน้าที่แทนพระเจ้าในพุทธศาสนา”^{๑๗} ดังนั้น แนวคิดเรื่องศรัทธาในพุทธศาสนาจึงไม่ได้หมายถึงความเชื่อศรัทธาในพระเจ้าในลักษณะที่เป็นตัวบุคคล แต่มีความหมายถึง ความเชื่อศรัทธาในกฎธรรมชาติ ซึ่งพุทธศาสนาได้เสนอหลักศรัทธาไว้เป็น ๔ ประการ คือ^{๑๘}

๑. กัมมสัทธา คือ เชื่อกรรม,เชื่อกฎแห่งกรรม,เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง คือ เชื่อว่าเมื่อทำอะไร โดยมีเจตนา คือ จงใจทำทั้งรู้ ย่อมเป็นกรรม คือ ความชั่วความดีมีขึ้นในตน เป็นเหตุปัจจัยก่อให้เกิดผลผลร้ายสืบเนื่องต่อไป การกระทำไม่ว่างเปล่าและเชื่อว่าผลที่ต้องการจะสำเร็จได้ด้วยการกระทำ มิใช่ด้วยอำนาจหรืออนอนคอยโชค เป็นต้น

๒. วิปากสัทธา คือ เชื่อวิบาก,เชื่อผลของกรรม, เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง คือ เชื่อว่ากรรมที่ทำแล้วต้องมีผล และผลต้องมีเหตุ ผลดีเกิดจากกรรมดี ผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว

๓. กัมมัสสกตาสัทธา คือ เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน, เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของ จะต้องรับผิดชอบเสวยวิบากเกบั้นไปตามกรรมของตน

๔. ตถาคตโพธิสัทธา คือ เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า,มั่นใจในองค์พระตถาคตว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ทรงพระคุณทั้ง 9 ประการ ตรัสธรรม บัญญัติวินัยไว้ด้วยดี ทรงเป็นผู้นำทางที่แสดงให้เห็นว่ามนุษย์เราทุกคนนี้ หากฝึกตนด้วยดีก็สามารถเข้าถึงภูมิธรรมสูงสุด บริสุทธิหลุดพ้นได้ดังที่พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญไว้

จากศรัทธาทั้ง ๔ ประการข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการที่พุทธศาสนาไม่ได้มีแนวคิดเรื่องศรัทธาที่มีต่อพระเจ้าอย่างศาสนาในกลุ่มอเทวนิยม แต่จะมีความเชื่อในกรรมและกฎแห่งกรรมเป็นหลัก ซึ่งกรรมและกฎแห่งกรรมดังกล่าวคือกฎทางธรรมชาติที่ว่าด้วยเรื่องของกฎเกณฑ์การกระทำหรือพฤติกรรมของมนุษย์ ด้วยเหตุที่พุทธศาสนาได้สอนมนุษย์ให้มีความเชื่อในกฎแห่งการกระทำดังกล่าว พุทธศาสนาจึงได้ชื่อว่าเป็น “กรรมวาท” หรือบางทีก็เรียกว่าเป็น “กิริยวาท” อันหมายถึงลัทธิหรือศาสนาที่สอนเรื่องการกระทำเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม ในศรัทธาทั้ง 4 ประการตามที่ได้กล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าศรัทธาข้อที่ ๔ คือ ตถาคตโพธิสัทธา อันได้แก่ ความเชื่อศรัทธาในความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าที่ดูเหมือนจะมีความหมายไม่ได้เกี่ยวข้องกับเรื่องกรรม แต่หากพิจารณาอย่างลึกซึ้งแล้วก็

^{๑๗} ปรีชา ช่างขวัญยืน และ สมภาร พรมทา, *มนุษย์กับศาสนา*. หน้า ๑๒๗.

^{๑๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม*. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓). หน้า ๑๖๔.

จะเห็นได้ว่า ศรัทธาข้อนี้ก็มีนัยที่แสดงถึงความต้องการที่จะให้มนุษย์ได้มีความเชื่อในเรื่องกรรมและกฎแห่งกรรมเช่นกัน กล่าวคือ ศรัทธาข้อนี้ต้องการที่จะแสดงให้เห็นว่าพระพุทธเจ้าในฐานะเป็นมนุษย์คนหนึ่งได้เป็นผู้บรรลุคุณธรรมชั้นสูงก็ด้วยความสามารถหรือลงมือปฏิบัติด้วยพระองค์เอง โดยไม่ได้มีใครเป็นผู้ช่วยบันดาลให้เป็นแต่อย่างใด ดังนั้น ผู้ได้ชื่อว่าเป็นมนุษย์ทุกคนก็สามารถลงมือปฏิบัติเพื่อให้ตนเองสำเร็จในสิ่งที่หวังต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองเช่นกัน นอกจากนี้ ตถาคตโพธิสัทธา นี้ก็ยังมีความหมายที่หมายถึงการที่ให้มนุษย์ได้มีความเชื่อมั่นในสิ่งที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้และทรงนำมาสอนว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องและมีประโยชน์อย่างแท้จริงอีกด้วย ครั้นมีความเชื่อศรัทธาแล้วก็สามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันนั่นเอง

แม้ว่าพุทธศาสนาจะไม่เน้นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับความศรัทธาว่าเป็นเรื่องหลักเหมือนเช่นศาสนาประเภทเทวนิยมต่าง ๆ แต่พุทธศาสนาก็ไม่ได้ปฏิเสธว่าศรัทธาไม่มีความสำคัญต่อมนุษย์ในฐานะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชีวิต ในการบัญญัติหลักธรรมต่าง ๆ สำหรับการปฏิบัติ จะเห็นได้ว่าพระพุทธเจ้าทรงบัญญัติข้อศรัทธาประกอบไว้ในหลาย ๆ หัวข้อธรรม ซึ่งจะได้ยกตัวอย่างดังต่อไปนี้

- ก) พละ ๕ (กาลัง) ได้แก่ สัทธา (ความเชื่อ) วิริยะ (ความเพียร) สติ (ความระลึกได้) สมาธิ (ความตั้งใจมั่น) และปัญญา (ความรู้ทั่วถึง)
- ข) พละ ๗ (กาลัง) ได้แก่ สัทธา (ความเชื่อ) วิริยะ (ความพากเพียร) หิริ (ความละอาย) โอตตปปะ (ความเกรงกลัว) สติ (ความระลึกถึง) สมาธิ (ความตั้งใจมั่น) ปัญญา (ความรู้รอบ)^{๑๙}
- ค) สัทธรรม ๗ (ธรรมของสัตตบุรุษ) ได้แก่ มีศรัทธา มีหิริ มีโอตตปปะ เป็นพหูสูต มีความเพียรอันปรารถแล้ว มีสติมั่นคง และมีปัญญา^{๒๐}
- ง) อุปาสกธรรม ๕ (ธรรมของคนผู้เป็นอุบาสก) ได้แก่ มีศรัทธา มีศีล ไม่ถือมงคลตื่นข่าว เชื้อกรรม ไม่เชื่อมงคล ไม่แสวงหาทักษิณีย์ภายนอกหลักคำสอนนี้ และกระทำความสนับสนุนในพระศาสนาเป็นเบื้องต้น คือชวนช่วยในการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา
- จ) อริยทรัพย์ ๗ (ทรัพย์อันประเสริฐ) ได้แก่ ศรัทธา ศีล หิริ โอตตปปะ พาหุสัจจะ จาคะ และปัญญา
- ฉ) อริยวัฑฒิ ๕ (หลักความเจริญอย่างประเสริฐ) ได้แก่ ศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ และปัญญา
- ช) เวสาร์ชชกรณธรรม ๕ (ธรรมที่ทำให้เกิดความกล้าหาญ) ได้แก่ ศรัทธา ศีล พาหุสัจจะ วิริยารัมภะ และปัญญา

^{๑๙} ที.ป.อ. (ไทย) ๑๖/๓๓๔/๒๓๐.

^{๒๐} ที.ป.อ. (ไทย) ๑๖/๓๓๐/๒๒๙.

ข) สัมปรายิกัตถสังวัตตนิกรธรรม ๔ (หลักธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์เบื้องต้น) ได้แก่ สัทธาสัมปทา สีสสัมปทา จากสัมปทา และปัญญาสัมปทา

หลักธรรมตามที่ได้กล่าวข้างต้นแล้วเป็นหลักธรรมแห่งการปฏิบัติพัฒนาตนให้มีความเจริญหรือได้ชื่อว่าเป็นคนดีตามแนวทางแห่งพุทธศาสนา และมีข้อสังเกตอย่างน้อย ๒ ประการ คือ

๑.องค์ธรรมสำหรับการประพุดิเหล่านั้นมีหลักศรัทธาประกอบอยู่ด้วยเสมอและที่สำคัญคือศรัทธาจะอยู่ในฐานะเป็นตัวนำหรือเป็นเบื้องต้นแห่งการปฏิบัติตามหลักธรรมข้ออื่น ๆ

๒.องค์ธรรมสำหรับการประพุดิเหล่านั้นนอกจากจะมีศรัทธาเป็นตัวนำแล้วยังมีปัญหาประกอบอยู่ด้วยเสมอและที่สำคัญคือปัญญาคือปัญญาจะอยู่ในฐานะเป็นหลักที่คอยควบคุมอยู่ท้ายสุดเสมอ

การที่หลักธรรมทางพุทธศาสนาปรากฏหลักศรัทธากับปัญญาอยู่ร่วมกันในบางหลักธรรมนั้น พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้กล่าวอธิบายไว้ว่า ตามหลักพระพุทธศาสนาให้สังเกตดูหมวดธรรมใดที่พระพุทธองค์ทรงสอนเรื่องศรัทธา หมวดธรรมนั้น ทรงสอนเรื่องปัญญากำกับไว้ด้วยเสมอซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าพระพุทธองค์ทรงสอนให้มิศรัทธา ความเชื่ออย่างมีเหตุผลคือใช้ปัญญาพิจารณาแยกแยะให้เห็นทั้งส่วนดีและไม่ดี ทั้งคุณทั้งโทษก่อนจึงค่อยตั้งศรัทธาไม่ให้ศรัทธาอย่างมกมายไปตามกระแส ในทางกลับกัน ถ้ามีแต่ปัญญา แต่ไม่มีศรัทธารองรับปัญญาก็จะโลดแล่นเลื่อนลอยสุดโต่ง ไม่มีฐานที่ตั้ง ดังนั้น ศรัทธาที่ถูกตั้งจึงเป็นศรัทธาที่มีเหตุผล^{๒๑}

พุทธทาส ภิกขุได้กล่าวว่าศรัทธาในพุทธศาสนา เชื่อเรื่องกรรม เชื่อคำสอนของพระพุทธเจ้า เป็นหัวข้อใหญ่ ๆ เชื่อกรรม เชื่อผลกรรม เชื่อการที่ผู้ทำจะได้รับผลของกรรม แล้วก็เชื่อการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า นี้ศรัทธาระบุไปยังเรื่องอย่างนี้ ถ้าเรามีศรัทธามันก็มีกำลังทางจิตขึ้นมา ฉะนั้น จะต้องชำระสะสางดูให้ดีว่าเราบกพร่องอะไรบ้าง หรือมันกำลังไขว้เขวปนเป ไม่เป็นระเบียบอะไรบ้าง ไปตรวจสอบดูให้ดี^{๒๒}

ข้อปฏิบัติเกี่ยวกับศรัทธาไม่เพียงแต่จะเป็นไปเพื่อประโยชน์ในระดับต้นเท่านั้น แต่ในบางขณะสำหรับบางคนก็อาจเป็นคุณูปการที่ยิ่งใหญ่เพื่อให้บรรลุคุณธรรมขั้นสูงได้ด้วยเหมือนกัน ดังเช่นพระอริยบุคคล ๒ ประเภท คือ พระอริยบุคคลประเภท **สัทธาวิมุต** อันได้แก่ ผู้หลุดพ้นด้วยศรัทธา คือ พระอริยบุคคลที่เข้าใจอริยสัจธรรมถูกต้องแล้ว อาสวะบางส่วนก็สิ้นไปเพราะเห็นด้วยปัญญา แต่มีศรัทธาเป็นตัวนำ อันหมายเอาพระอริยบุคคลผู้บรรลุโสดาปัตติผลแล้วขึ้นไป จนถึงเป็นผู้ปฏิบัติเพื่ออรหัตที่มีสัทธินทรีย์แก่กล้าในการปฏิบัติ และประเภท **สัทธานุสारी** อันได้แก่ ผู้แล่นไปตาม

^{๒๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์, ๒๕๔๐). หน้า ๒๙-๓๑.

^{๒๒} พุทธทาสภิกขุ, พจนานุกรมธรรมฉบับพุทธทาส, หน้า ๒๔๑.

ศรัทธา หรือผู้แล่นตามไปด้วยศรัทธา คือ ท่านผู้ปฏิบัติเพื่อบรรลุโศดาปัตติผลที่มีสัทนินทรีย์แก่กล้า อบรมอริยมรรคโดยมีศรัทธาเป็นตัวนำ ซึ่งถ้าบรรลุผลแล้วก็กลายเป็นสัทธาวิมุต^{๒๓}

นอกจากนี้หลักความศรัทธายังเป็นเหตุให้ผู้เจริญได้ประสบกับประโยชน์สุขในลักษณะ ข้ามภพชาติอีกด้วย ดังพุทธดำรัสที่ว่า

“พราหมณ์ ธรรม ๔ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อเกื้อกูลในภพหน้า เพื่อสุขในภพหน้า แก่กุลบุตร ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ ๑ สัทธาสัมปทา ๒ สีลสัมปทา ๓ จาคสัมปทา ๔ ปัญญาสัมปทา สัทธาสัมปทา เป็นอย่างไร คือ กุลบุตรในโลกนี้เป็นผู้มีศรัทธา เชื่อปัญญาเครื่องตรัสรู้ของตถาคตว่า แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ฯลฯ เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นพระพุทธเจ้า เป็นพระผู้มีพระภาค นี้เรียกว่า สัทธาสัมปทา”^{๒๔}

พุทธศาสนาได้ชื่อว่าเป็นศาสนาที่เน้นปัญญาคือการคิดใคร่ครวญให้เห็นความจริงด้วยตนเองเป็นหลักสำคัญก่อนตกลงปลงใจเชื่อ พระพุทธเจ้าได้ตรัสเสนอแนะแนวทางในการดำเนินชีวิตในด้านการปลงใจที่จะเชื่อถือต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งกะชาวากาลมะไว้ในกาลามสูตรว่า “ชาวากาลมะทั้งหลาย พวกท่านทั้งหลายอย่าเชื่อถือ

๑. โดยฟังตามกันมา
๒. โดยปฏิบัติสืบต่อกันมา
๓. โดยฟังข่าวลือ
๔. โดยอ้างตำรา
๕. โดยนึกเดาเอาเอง
๖. โดยคาดคะเนเอาเอง
๗. โดยคิดเอาตามอาการที่เป็นไป
๘. โดยชอบใจว่าถูกต้องตามลัทธิของตน
๙. โดยเชื่อว่าผู้พูดควรเชื่อได้
๑๐. โดยนับถือที่ท่านเป็นครูอาจารย์ของเรา

หลักการอันเป็นพุทธพจน์ข้างต้นถือเป็นการแสดงถึงจุดยืนสำคัญของพุทธศาสนา เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตในมิติที่จะปลงใจเชื่อถือต่อสิ่งต่าง ๆ อยากรู้ก็ตาม หลักแห่งการวางใจเชื่อข้างต้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นแนวปฏิบัติหรือแนวคิดเพื่อการเลือกที่จะปลงใจเชื่อในสิ่งใดสิ่งหนึ่งเท่านั้น เมื่อผ่านกระบวนการพิสูจน์ให้เห็นจริงด้วยปัญญาของตนเองแล้วเกิดศรัทธาขึ้น ก็อาจกล่าวได้ว่าในทาง

^{๒๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๙๕.

^{๒๔} อัง.อภฺรฺสุ. (ไทย) ๒๓/๕๕/๓๔๗.

พุทธศาสนาถือว่าศรัทธาในขั้นนี้ถือเป็นความตั้งงามของการดำเนินชีวิตที่เดียว เช่น เมื่อมีความเชื่อในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า (ตถาคตโพธิสัทธา) แล้ว ก็ย่อมมีความพร้อมน้อมใจที่จะปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธองค์ต่อไปนั่นเอง เป็นต้น

อนึ่ง พุทธศาสนาได้ให้ความสำคัญกับหลักความศรัทธาว่าเป็นหลักธรรมพื้นฐานขั้นต้นที่จะทำให้เกิดหรือไม่เกิดความตั้งงามในระดับสูงต่อไป ดังได้กล่าวแล้วในช่วงต้นว่าหลักความศรัทธาจะอยู่ในฐานะเป็นแรงจูงใจระดับต้นในการก่อให้เกิดคุณธรรมข้ออื่น ๆ ตามมา ดังพุทธดำรัสตอนหนึ่งที่ปรากฏในอุทกุปมาสูตรว่า

“ภิกษุทั้งหลาย.....บุคคลบางคนในโลกนี้ไผ่ลขึ้นมาแล้ว ได้แก่ มีศรัทธาดีในกุศลธรรมทั้งหลาย มีหิริดี...มีโอตตปัปะตี...มีวิริยะดี.....มีปัญญาดีในกุศลธรรมทั้งหลาย แต่ศรัทธาของเขานั้นไม่คงอยู่กับที่ ไม่เจริญ เสื่อมไปฝ่ายเดียว หิริ...โอตตปัปะตี.....วิริยะ.....ปัญญาของเขานั้นไม่คงอยู่กับที่ ไม่เจริญ เสื่อมไปฝ่ายเดียว ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ไผ่ลขึ้นแล้วจมลงอีก เป็นอย่างนี้แล.....”

บุคคลบางคนในโลกนี้ไผ่ลขึ้นมาแล้ว ได้แก่ มีศรัทธาดีในกุศลธรรมทั้งหลาย มีหิริดี...มีโอตตปัปะตี.....มีวิริยะดี.....มีปัญญาดีในกุศลธรรมทั้งหลาย และเพราะสังโยชน์ ๓ ลื่นไป เพราะราคะ โทสะและโมหะเบาบาง เขาจึงเป็นสกทาคามีมาสู่โลกนี้อีกเพียงครั้งเดียว ก็จะทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ไผ่ลขึ้นแล้วข้ามไป เป็นอย่างนี้แล.....”^{๒๕}

นอกจากนี้ พระพุทธเจ้ายังได้ตรัสไว้ในหลักอภิธานียธรรม ๗ ประการ (หลักแห่งความไม่เสื่อม) ไว้ดังนี้

“ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังมีศรัทธา”^{๒๖}

หรือ

“ธรรมเหล่านี้คือ ศรัทธา หิริ ทานที่เป็นกุศลอันสัตบุรุษดำเนินตามแล้ว สัตบุรุษทั้งหลายกล่าวว่าธรรม ๓ ประการนี้แล เป็นทางไปสู่เทวโลก”^{๒๗}

พระพุทธเจ้าได้แสดงแก่นางวิสาขา มิคารมาตา ว่า “มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม 4 ประการ ชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อชัยชนะในโลกหน้า พรารภโลกหน้า อันได้แก่ ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ถึง

^{๒๕} อัง.สตตก.(ไทย) ๒๓/๑๕/๒๑-๒๓.

^{๒๖} อัง.สตตก.(ไทย) ๒๓/๒๕/๓๙

^{๒๗} อัง.อฏฐก.(ไทย) ๒๓/๓๒/๒๘๘.

พร้อมด้วยศีล ถึงพร้อมด้วยจาคะ และถึงพร้อมด้วยปัญญา”^{๒๘} โดยพระองค์ได้ตรัสเกี่ยวกับลักษณะการมีศรัทธาของมาตุคามต่อไปอีกว่า

“ (วิสาขา) มาตุคามในโลกนี้เป็นผู้มีศรัทธา เชื่อปัญญาตรัสรู้ของตถาคตว่า แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้ด้วยพระองค์เองโดยชอบ เทียบพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปดี รู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกผู้ที่ควรฝึกได้อย่างยอดเยี่ยม เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นพระพหูสูตร เป็นพระผู้มีพระภาค ”^{๒๙}

ดังได้กล่าวแล้วข้างต้นว่า หลักศรัทธาทางพุทธศาสนานอกจากจะมีความหมายที่หมายถึงความเชื่อในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าซึ่งถือเป็นหลักใหญ่แล้ว ยังเป็นเครื่องมือสำหรับจูงใจในปฏิบัติหรือพัฒนาตนให้บรรลุคุณธรรมเบื้องสูงอีกด้วย .....ดังพุทธดำรัสตอนหนึ่งที่ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๗ ประการ ไม่นานนักก็จะทำให้แจ้งใจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เข้าถึงอยู่ในปัจจุบันธรรม ๗ ประการ คือ เป็นผู้มีศรัทธา เป็นผู้มีศีล เป็นพหูสูตร เป็นผู้หลักเรือน เป็นผู้ปรารถนาความเพียร เป็นผู้มีสติ และเป็นผู้มีปัญญา”^{๓๐}

กล่าวโดยสรุป คือ จากการศึกษาแนวคิดเรื่องศรัทธาตามทัศนะของพุทธศาสนาข้างต้น จะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างจากแนวคิดของศาสนากลุ่มเทวนิยม คือ ศรัทธาตามแนวคิดของศาสนากลุ่มเทวนิยมอยู่ในฐานะเป็นหลักปฏิบัติสำคัญที่จะขาดไม่ได้ เป็นหลักปฏิบัติที่จะนำผู้ปฏิบัติให้เข้าถึงเป้าหมายสูงสุดทางศาสนา ศรัทธาในทัศนะของพุทธศาสนาอยู่ในฐานะเป็นเพียงแรงจูงใจเบื้องต้นที่จะทำบุคคลผู้ปฏิบัติให้มีความเชื่อมั่นในสิ่งที่จะกระทำหรือบำเพ็ญว่ามีคุณหรือมีประโยชน์จริง แล้วนำผู้ปฏิบัตินั้นเข้าไปสู่การปฏิบัติตามคุณธรรมข้ออื่น ๆ ที่สำคัญคือต้องได้รับการประคับประคองด้วยปัญญา

๒.๑.๒ แนวคิดเกี่ยวกับวัตถุมงคล

เนื่องจากองค์หลวงพ่อดวงซึ่งอยู่ในบริบทของการศึกษาในครั้งนี้ไม่ได้มีสถานะเป็นตัวบุคคลแต่อยู่ในฐานะเป็นรูปปั้นซึ่งเป็นรูปเหมือน และสถูปซึ่งเป็นที่บรรจุอัฐิของท่าน ณ วัดข้างให้จังหวัดปัตตานีตลอดถึงการอยู่ในรูปของวัตถุมงคลคือพระเครื่องหลวงพ่อดวงท่านั้น ดังนั้น ในการศึกษาวิจัยเรื่องมิติแห่งศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดวงวัดข้างให้นี้ ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัตถุมงคลดังต่อไปนี้

^{๒๘} อ.อ.อ.อ. (ไทย) ๒๓/๔๙/๓๒๕-๓๒๖.

^{๒๙} อ.อ.อ.อ. (ไทย) ๒๓/๔๙/๓๒๖.

^{๓๐} อ.อ.อ.อ. (ไทย) ๒๓/๖๐/๑๑๕.

๑) ความหมายของวัตถุมงคล

หนังสือ Oxford Advanced Learner's Dictionary ได้ให้ความหมายของวัตถุมงคล (Amulet) ว่า ชิ้นส่วนเครื่องประดับที่ผู้คนสวมใส่ด้วยความคิดว่าจะเป็นเครื่องปกป้องคุ้มครองจากความโศคร้ายและความเจ็บป่วย เป็นต้น^{๓๑}

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้ให้ความหมายของวัตถุมงคลไว้ว่า

วัตถุมงคล (Mangalavatthu) amulet ; talisman; fetish; lucky piece; charm; good-luck charm.^{๓๒}

วัตถุมงคล ได้แก่ ยันต์ และ/หรือเครื่องราง สิ่งทีก่อให้เกิดความโชคดี การใช้เวทย์มนตร์คาถา เครื่องรางของขลังทีก่อให้เกิดความโชคดี

พระมหามุนี วรลโภ (ป้อมสุข) ได้กล่าวถึงวัตถุมงคลว่า หมายถึง สิ่งของทีเกิดเองโดยธรรมชาติและทีมนุษย์ได้สร้างขึ้นตามความเชื่อว่าจะเป็นเหตุนำมาซึ่งความสุขความเจริญ ความเป็นสิริมงคล โชคลาภ หรือเป็นเครื่องป้องกันอันตรายต่าง ๆ ซึ่งได้แก่พระเครื่อง เครื่องราง ของขลัง ชนิดต่าง ๆ นั้นเอง^{๓๓}

กล่าวโดยสรุปคือวัตถุมงคล หมายถึง วัตถุหรือสิ่งของทีถูกเชื่อว่าจะสามารถป้องกันภัยอันตราย ความโศคร้ายทั้งหลาย ตลอดถึงก่อประโยชน์ ความสุขสมหวังหรือความสำเร็จอย่างใดอย่างหนึ่งแก่ผู้ยึดมั่นเชื่อถือได้ ซึ่งมีลักษณะต่าง ๆ เช่น โลหะ ดินหรือพืชบางชนิด อวัยวะหรือชิ้นส่วนทีได้จากสัตว์บางชนิด ทีที่มนุษย์สร้างขึ้นและเกิดเองโดยธรรมชาติ รวมถึงพระเครื่องต่าง ๆ อันเป็นสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนา เป็นต้น

๒) ประเภทของวัตถุมงคล

วัตถุมงคลมีมากมายหลายแบบ หลายประเภท แต่สามารถสรุปได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

๑) วัตถุมงคลทีเกิดเองโดยธรรมชาติ

เป็นวัตถุทีเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ ไม่ผ่านการกระทำโดยมนุษย์ เชื่อว่าเป็นสิ่งทีเป็นมงคลแก่ผู้ได้ครอบครอง เช่น เหล็กไหล หินบางชนิด (ทีเชื่อว่ามีพลังงานบางอย่างทีสามารถให้คุ้มกับ

^{๓๑}A S Hornby, Oxford Advanced Learner's Dictionary, Sixth edition, (Oxford : Oxford university press, 2000).p.40.

^{๓๒}พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๔๐๒.

^{๓๓}พระมหามุนี วรลโภ (ป้อมสุข), อธิพลของวัตถุมงคลทีมีต่อสังคมไทยในปัจจุบัน, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒). หน้า ๙.

ผู้ใช้ประดับ) พืชบางชนิด เป็นต้น วัตถุประเภทนี้ถือกันว่าสามารถนำไปใช้หรือพกพาในฐานะเป็นวัตถุมงคลได้โดย

๒) วัตถุมงคลที่มนุษย์สร้างขึ้น

เป็นวัตถุที่มนุษย์สร้างสรรค์หรือทำขึ้นจากวัตถุทางธรรมชาติ เช่น พระผง พระพิมพ์ต่าง ๆ ที่ทำจากดินที่มีคุณสมบัติพิเศษ เช่น ดินกาบยายักษ์ผสมกับว่านสมุนไพรมีฤทธิ์ว่าเป็นพืชมงคล รวมถึงพระเครื่องประเภทเหรียญเนื้อชินหรือเนื้อโลหะต่าง ๆ เช่น ทอง เงิน ทองแดง นาค ทองเหลือง เป็นต้น

๓) วัตถุมงคลที่เกิดเองตามธรรมชาติและผนวกกับการสร้างสรรค์ของมนุษย์

เป็นวัตถุที่ได้จากธรรมชาติแล้วถูกนำประดิษฐ์แปรรูปเป็นรูปต่าง ๆ แล้วนำมาผ่านพิธีที่เรียกว่าพุทธาภิเษกอีกชั้นหนึ่ง เช่น เขี้ยวหมูตัน เขี้ยวเสือ งาช้างนำมาสลักเป็นรูปพระเครื่อง เป็นต้น

๓) ความเป็นมาของความเชื่อเรื่องวัตถุมงคลในประเทศไทย

มนุษย์ทั่วทุกมุมโลกมีความเชื่อในเรื่องโชคลางหรือนับถือในวัตถุมงคลมาเป็นเวลานาน ตั้งแต่ยุคบรรพกาล วัตถุที่เป็นเครื่องโชคลางหรือวัตถุมงคลนับว่าเป็นส่วนหนึ่งหรือมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของมนุษย์ยุคดึกดำบรรพ์เป็นอย่างมาก ความเชื่อถือในโชคลางหรือวัตถุมงคลในยุคบรรพกาลถือเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการนับถือศาสนาของแต่สังคมหรือชุมชน เรียกอีกอย่างหนึ่งได้ว่าเป็นลักษณะแห่งพฤติกรรมทางศาสนาของมนุษย์โบราณยุคก่อนประวัติศาสตร์

สังคมไทยในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสังคมโลกที่มีพัฒนาการตามลำดับนับแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบันก็มีลักษณะแห่งคติชนโดยเฉพาะในมิติแห่งความเชื่อหรือนับถือในเครื่องโชคลางหรือวัตถุมงคลที่ไม่ได้แตกต่างจากสังคมอื่น ๆ ในโลก กล่าวคือ มีความเชื่อผูกพันอยู่กับเรื่องโชคลางและวัตถุมงคลมานับแต่อดีตมาอย่างยาวนาน เป็นสังคมที่มีการนับถือผีบรรพบุรุษมาก่อนเป็นพื้นฐาน แม้ว่าในปัจจุบันสังคมไทยจะมีการยอมรับนับถือศาสนาสมัยใหม่ที่คำสอนมีความเป็นเหตุเป็นผลมากขึ้น แต่สังคมไทยก็ยังคงมีความนิยมเชื่อถือในเครื่องโชคลางและวัตถุมงคลอย่างไม่เสื่อมคลาย

ความเชื่อศรัทธาในวัตถุมงคลมีความเป็นมาคู่กับสังคมชาวพุทธอย่างยาวนานนับพันปี ตั้งแต่ยุคต้นแห่งการเข้ามาয়ดินแดนสุวรรณภูมิของพุทธศาสนาคือยุคทวารวดีและศรีวิชัยเป็นอย่างน้อย ได้ปรากฏร่องรอยการสร้างพระพิมพ์ดินดิบและพระพิมพ์ดินเผาอย่างแพร่หลาย ยอช เซเดส์ นักวิชาการด้านโบราณคดีได้กล่าวถึงที่มาของแนวคิดการสร้างพระพิมพ์ในยุคดังกล่าวว่า

“พระพิมพ์เป็นของเก่าแก่ที่ได้มีผู้ทำขึ้นตั้งแต่ตอนต้นพระพุทธศาสนา(คือภายหลังเมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานไม่นานนัก) ข้าพเจ้าถือว่าเป็นของที่ควรเคารพนับถือ และเป็นประโยชน์ในการสวดมนต์ฟังสวดอารามมาก

ประเพณีการสร้างพระพุทธรูปโดยวิธีใช้กตด้วยแม่พิมพ์ และประทับด้วยตรา
ปรากฏแต่ในฝ่ายพระพุทธศาสนาเท่านั้น บรรดาพระพิมพ์ต่าง ๆ ที่ได้พบตามถ้ำต่าง ๆ
ในแหลมมลายู ก็เป็นอย่างฝ่ายพระพุทธศาสนาเท่านั้น”^{๓๔}

เซเดส์ ยังได้กล่าวต่อไปอีกว่า

“พระพิมพ์ได้ยุติกันมาตั้งแต่เดิมแล้วว่าเป็นของนับถือกันเหมือนอย่างอนุสาวรีย์
ด้วยเหตุที่ความนิยมนับถือรูปหล่อเจริญมากขึ้น การสร้างรูปพระพุทธรูปหรือรูป
เคารพอื่น ๆ ในทางศาสนาถือกันว่าเป็นมูลแห่งกุศลเพื่อหวังจะให้ตนมีความเจริญ
รุ่งเรืองในชาติหน้า (ผู้คน) จึงพากันสร้างรูปด้วยก้อนดินอันถือว่าเป็นหนทางได้บุญ
กุศล โดยไม่ต้องอาศัยสติปัญญาชั้นสูงหรือทรัพย์สมบัติ เมื่อเขาปรารถนาเช่นนี้และมี
โอกาสที่จะทำได้ด้วย จึงได้เกิดสร้างรูปด้วยดินกันขึ้นเป็นจำนวนมาก ซึ่งได้พบเป็น
จำนวนมากตามถ้ำต่าง ๆ ในแหลมมลายู”^{๓๕}

จากประวัติการสร้างพระพิมพ์ในยุคสมัยดังกล่าว อาจกล่าวได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญ
ของแนวคิดการสร้างวัตถุมงคลประเภทพระเครื่อง ในช่วงยุคแรก ๆ การสร้างพระเครื่องที่เรียกว่าพระ
พิมพ์อาจกล่าวได้ว่าเป็นไปเพื่อการบูชากราบไหว้และเพื่อน้อมระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย ในยุคสมัย
ต่อมาจึงมีวิวัฒนาการทางความคิดที่นอกเหนือจากเป็นการสร้างเพื่อการบูชาและเพื่อน้อมระลึกถึงคุณ
พระรัตนตรัยคือเป็นการสร้างเพื่อไว้วัตถุมงคลหรือพระเครื่องที่สร้างให้ช่วยปกป้องคุ้มครองภัย
อันตรายต่าง ๆ ดังที่ยึดถือกันในปัจจุบัน

๔) อิทธิพลและความสำคัญของวัตถุมงคลที่มีต่อความเชื่อของคนในประเทศไทย

ในปัจจุบันแม้ว่าจะเป็นยุคที่วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีความเจริญก้าวหน้าและมี
อิทธิต่อสังคมและชีวิตมนุษย์เป็นอย่างมาก แต่ความเชื่อในอิทธิฤทธิ์ของวัตถุมงคลหรือเครื่องรางของ
ขลังก็ยังคงมีอยู่ในความคิดของมนุษย์อย่างไม่เสื่อมคลาย ปรากฏการณ์เช่นนี้ได้ปรากฏไปทั่วทุกสังคม
โลกไม่ว่ามนุษย์จะนับถือศาสนาใด ซึ่งหากพิจารณาในแง่มานุษยวิทยาก็อาจกล่าวได้ว่าการที่มนุษย์มี
ความเชื่อถือในวัตถุมงคลหรือเครื่องรางของขลังตลอดถึงเรื่องโชคลางเป็นเพราะเกิดจากธรรมชาติด้าน
ความต้องการอันเป็นเบื่องลือกของจิตใจมนุษย์นั่นเอง และเพราะ มนุษย์ในโลกยุคใหม่มีศาสนาให้นับถือ
อย่างเป็นทางการแล้ว ในขณะที่เดียวกันมนุษย์ยังไม่สามารถละทิ้งความเชื่อในวัตถุมงคลและโชคลาง
อย่างเด็ดขาดได้ จึงเกิดปรากฏการณ์ที่มนุษย์ได้นำเอาการปฏิบัติที่มาจากฐานความเชื่อในวัตถุมงคล

^{๓๔} ยอช เซเดส์, *ตำนานพระพิมพ์*. (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ นางประดิษฐภานุภรณ์ (ชวี กาย
จนเสถียร) ณ ศาลาเทพประสิทธิ์ วัดนครสวรรค์ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ วันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ.๒๕๐๙).
หน้า ๓๕.

^{๓๕} อ้างแล้ว, ยอช เซเดส์, *ตำนานพระพิมพ์*, หน้า ๓๗.

และโศกลางมาปฏิบัติร่วมกับความเชื่อทางศาสนา เช่น มีการนำเอาระเบียบวิธีการปฏิบัติทางศาสนา มาเป็นส่วนหนึ่งในพิธีปลูกเสกวัดอุ้มงคลหรือเครื่องรางของขลัง เป็นต้น

ผู้คนในประเทศไทยมีความเชื่อในเรื่องวัดอุ้มงคลโดยเฉพาะอย่างยิ่งวัดอุ้มงคลประเภท พระเครื่องมาอย่างยาวนานนับพันปีนับตั้งแต่ยุคต้นของการเข้ามาয়ดินแดนสุวรรณภูมิของพุทธศาสนา โดยในยุคสมัยดังกล่าวมีการสร้างรูปเคารพที่เป็นพระพุทธรูปทั้งขนาดใหญ่และขนาดย่อมเป็นจำนวนมากเพื่อไว้สักการบูชา มีการสร้างพระพิมพ์ขนาดเล็กเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการบำเพ็ญบุญของชาวบ้าน และแม้ว่าการสร้างพระพิมพ์ดังกล่าวจะมีวัตถุประสงค์เพื่อการสืบทอดพระศาสนาเป็นหลัก แต่ก็อาจกล่าวได้ว่าถือเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของแนวคิดด้านความนิยมในการสร้างวัดอุ้มงคลประเภท พระเครื่องเพื่อการบูชาสักการะโดยมีวัตถุประสงค์อื่น เช่น เพื่อไว้คุ้มครองตน เป็นต้น นอกเหนือจาก เพื่อการสืบทอดพุทธศาสนา

วัดอุ้มงคลกับผู้คนในดินแดนประเทศไทยจึงมีความสัมพันธ์กันอย่างยากที่จะแยกออก เพราะวัดอุ้มงคลมีมิติที่มากเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาที่ผู้คนในดินแดนแถบนี้นับถือ เช่น มีการนำวัดอุ้มงคลมาประกอบพิธีทางพุทธศาสนา เป็นต้น ยิ่งเป็นวัดอุ้มงคลประเภทพระเครื่องด้วยแล้ว ก็ยังมีความชัดเจนในความสัมพันธ์ดังกล่าว ด้วยเหตุดังกล่าวนี้อวัดอุ้มงคลจึงมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต วัฒนธรรม และความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในประเทศไทยมานับพันปีนับตั้งแต่ยุคประวัติศาสตร์ได้เริ่มต้นขึ้นในดินแดนสุวรรณภูมิ

อนึ่ง ในแง่ความสำคัญของวัดอุ้มงคลที่มีต่อความเชื่อของคนในประเทศไทยก็จะเห็นได้ว่าผู้คนในประเทศไทยโดยเฉพาะกลุ่มชาวไทยพุทธมีความเชื่อศรัทธาในวัดอุ้มงคลอย่างสัมพันธ์กับพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัดอุ้มงคลประเภทพระเครื่องต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม ความเชื่อดังกล่าวอาจมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป เช่น บางกลุ่มมีความคิดว่าวัดอุ้มงคลคือสิ่งที่จะเชื่อมหรือส่งต่อไปพบกับความดีบางประการ เช่น ได้เข้าถึงพระรัตนตรัย บางกลุ่มมีความเชื่อว่าวัดอุ้มงคลคือสิ่งที่จะสามารถป้องกันอันตรายต่าง ๆ ได้ บางกลุ่มมีความคิดเชื่อว่าวัดอุ้มงคลคือสิ่งเตือนใจให้ดำเนินชีวิตบนเส้นทางของความดี เป็นต้น เหล่านี้ถือเป็นการแสดงออกในลักษณะที่เป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าวัดอุ้มงคลมีบทบาทและความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนไทยโดยเฉพาะชาวพุทธในระดับสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัดอุ้มงคลถือเป็นส่วนหนึ่งของการก่อเกิดวัฒนธรรมที่งดงามด้านต่าง ๆ เช่น วัฒนธรรมทางความคิดเชื่อถือในวัดอุ้มงคล วัฒนธรรมการนิยมนวัดอุ้มงคล วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับศิลปกรรมที่เกี่ยวกับวัดอุ้มงคลหรือพระเครื่องต่าง ๆ เป็นต้น

๒.๑.๓ แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม

๑) ความหมายของวัฒนธรรม

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔ ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมว่า สิ่งที่ทำให้ความเจริญงอกงามให้แก่หมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมในการแต่งกาย วิถีชีวิตของหมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมพื้นบ้าน วัฒนธรรมชาวเขา

ส. พลายน้อย (๒๕๒๓) ได้กล่าวถึงความหมายของวัฒนธรรมว่า คำว่าวัฒนธรรม นี้ได้ถูกขึ้นเพื่อให้มีความหมายตรงกับคำว่า Culture คำว่า Culture ตรงมูลศัพท์หมายความว่า เพาะปลูก ใ้ห้งอกงาม เป็นการแสดงถึงความเจริญงอกงามซึ่งเปรียบได้กับการเพาะปลูกพันธุ์ไม้ให้งอกงาม ผลิดอกออกผลเพื่อประโยชน์แก่มนุษย์ในอนาคตจะให้เป็นประโยชน์แก่ตนได้ ไม่ว่าในทางกาย เช่น การใช้บริโภคหรือใช้ประกอบทำสิ่งของเครื่องใช้ที่มนุษย์จะใช้ได้หรือทางจิตใจ เช่น การชมในฐานที่เป็นสิ่งเจริญตาเจริญใจ เป็นต้น และการเพาะเลี้ยงสัตว์ให้เจริญงอกงามก็มีลักษณะคล้ายคลึงกัน จึงรวมอยู่ในภาคความคิดของคำว่า Culture นี้ด้วยเหมือนกัน^{๓๖}

ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (๒๕๕๗) ได้กล่าวถึงความหมายของวัฒนธรรมว่าเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น กำหนดขึ้น มิใช่สิ่งที่มนุษย์ทำตามสัญชาตญาณ อาจเป็นการประดิษฐ์วัตถุสิ่งของขึ้นใช้ หรืออาจเป็นการกำหนดพฤติกรรมและ/หรือความคิด ตลอดจนวิธีการหรือระบบการทำงาน ฉะนั้นวัฒนธรรมก็คือระบบในสังคมมนุษย์ที่มนุษย์สร้างขึ้นมิใช่ระบบที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติตามสัญชาตญาณ^{๓๗}

เซอร์เอ็ดเวิร์ด บี. ไทเลอร์ (Sir Edward B.Tylor) (๑๙๕๘) ได้ให้คำจำกัดความของ “วัฒนธรรม” ไว้ว่า วัฒนธรรมคือ ผลรวมของระบบความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ จริยธรรม กฎหมาย ประเพณี ตลอดจนความสามารถและอุปนิสัยต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลมาจากการเป็นสมาชิกของสังคม^{๓๘}

พระมหาสมณ ปัจโจปการี (๒๕๕๓) ได้กล่าวถึงความหมายของวัฒนธรรมว่า หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างอันเป็นแบบแผนในความคิดและการกระทำที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมที่คิดสร้างระเบียบกฎเกณฑ์วิธีการในการปฏิบัติ ตลอดจนระบบความเชื่อ ความนิยม และเทคโนโลยีต่าง ๆ ในการควบคุมและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ ศาสนาย่อมเป็นแหล่งกำเนิดของวัฒนธรรมทั้งวัฒนธรรมทางจิตใจและวัฒนธรรมทางวัตถุ ศาสนาจึงมีความสำคัญต่อสมาชิกของสังคมเป็นอย่างสูง^{๓๙}

^{๓๖} ส. พลายน้อย, สารานุกรม วัฒนธรรมไทย, (กรุงเทพฯ ฯ : บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, 2553), หน้า 355.

^{๓๗} ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ,สังคมและวัฒนธรรม ,พิมพ์ครั้งที่ 9, (กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547), หน้า 25.

^{๓๘} Edward B.Tylor, อ่างใน ยศ สันตสมบัติ, มนุษย์กับวัฒนธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548), หน้า 11.

^{๓๙} พระมหาสมณ ปัจโจปการี, มนุษย์กับสังคม, (กรุงเทพฯ มหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๓๓๓.

เมอมาลย์ ราชภัฏทวารักษ์ (มปพ.) ได้กล่าวว่า ความหมายตามรูปศัพท์ วัฒนธรรม หมายถึงสภาพอันเป็นความเจริญงอกงามหรือเรื่องอันเป็นสิ่งดีงาม ส่วนความหมายทางวิชาการ สังคมศาสตร์ หมายความว่ารวมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์คิดประดิษฐ์ขึ้นมาเพื่อช่วยในการดำรงชีวิตอยู่ในโลก อาจเป็นวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นให้สอย ตลอดจนความรู้และเทคนิควิธีการต่าง ๆ ที่ช่วยให้มนุษย์สามารถทำเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม รวมทั้งกฎข้อบังคับความประพฤติต่างๆ ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม จริยธรรม ศาสนา ความเชื่อ ศิลปะทัศนกรรม เป็นต้น สิ่งที่มีมนุษย์คิดประดิษฐ์ขึ้นมา นี้ จะเป็นวัฒนธรรมได้ก็ต่อเมื่อคนส่วนใหญ่ในกลุ่มสังคมเดียวกันนั้นเห็นชอบและรับไปใช้ร่วมกัน^{๔๐}

นิตยา บุญสิงห์ (๒๕๔๖) ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมว่า วัฒนธรรมมีหมายความว่า สภาพอันเป็นความเจริญงอกงาม วัฒนธรรมเป็นเรื่องเกี่ยวกับพฤติกรรม วาจา ท่าทาง กิจกรรม และ ผลผลิตของกิจกรรมที่มนุษย์ในสังคมผลิตหรือปรับปรุงขึ้นจากธรรมชาติ และเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยผ่านการคัดเลือก ปรับปรุงและยึดถือสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน วัฒนธรรมเป็นทั้งลักษณะนิสัยของคนหรือกลุ่มคนในชาติ ลัทธิ ความเชื่อ ภาษา ขนบธรรมเนียม อาหารการกิน เครื่องใช้ไม้สอย ศิลปะต่าง ๆ ตลอดจนทั้งการประพฤติปฏิบัติในสังคม^{๔๑}

ยุบลวรรณ ตันเจียรรัตน์ (๒๕๕๗) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรมคือทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้นไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมที่จับต้องสัมผัสได้ หรือวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุซึ่งมนุษย์ได้สร้างขึ้นมานั้นในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละสังคมก็จะมีลักษณะเฉพาะแตกต่างกันไปในแต่ละยุคสมัยของสังคมและเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องข้องกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์นั่นเอง^{๔๒}

กล่าวโดยสรุป วัฒนธรรม คือ ปรากฏการณ์อันเป็นพวงจากพฤติกรรมการแสดงออกหรือ การกระทำของมนุษย์และมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับภาวะแวดล้อมที่อยู่รอบตัว โดยปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นไปในด้านแห่งความเจริญงอกงามซึ่งมีผลต่อมนุษย์โดยตรง

๒) ประวัติความเป็นมาของวัฒนธรรม

มนุษย์มีธรรมชาติอย่างหนึ่งคือมีความต้องการที่จะอยู่รวมกันเป็นสังคมเพราะมนุษย์เป็น สัตว์สังคมประเภทหนึ่งที่มีความต้องการที่จะอยู่ใกล้ชิดหรือมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ไม่ว่าจะในแง่การการ ตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัย การดำรงชีพหรือการประกอบอาชีพ เป็นต้น ความต้องการทางธรรมชาติดังกล่าว ข้างต้นถือเป็นความต้องการขั้นปฐมภูมิที่นำไปสู่ความต้องการในมิติอื่น ๆ กล่าวคือ เมื่อมนุษย์มาอยู่ รวมกันเป็นสังคมขนาดใหญ่ มนุษย์จึงมีความต้องการที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนสมาชิกในสังคมในแง่ ของการสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ตลอดจนถึงการแลกเปลี่ยนต่าง ๆ เช่น การแลกเปลี่ยนสิ่งของเพื่อการดำรง ชีพ แลกเปลี่ยนทัศนคติเพื่อการใดการหนึ่ง ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ถือเป็นผลพวงจากการขยายตัวของ

^{๔๐} เมอมาลย์ ราชภัฏทวารักษ์, “มนุษย์กับวัฒนธรรม” ใน มนุษย์กับสังคม,รวบรวมโดย อัมพร สุคันธ วณิช,(กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,มปพ),หน้า ๕๑.

^{๔๑} นิตยา บุญสิงห์,วัฒนธรรมไทย,(กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด เรื่องแสงการพิมพ์,2546),หน้า 12-13.

^{๔๒} ยุบลวรรณ ตันเจียรรัตน์,มนุษย์กับสังคม,พิมพ์ครั้งที่ 15,(กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ,2557),หน้า 57.

สังคมมนุษย์ ฉะนั้น เมื่อสังคมมีขนาดใหญ่ขึ้นก็จำเป็นจะต้องมีระบบและระเบียบมากขึ้น ต้องมีการตกลงกันว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ ข้อตกลงต่าง ๆ เกี่ยวกับวิถีชีวิต เกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติ เกี่ยวกับความคิดความเชื่อ ซึ่งอาจเรียกรวม ๆ ว่าวัฒนธรรม^{๔๓}

ในหนังสือสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของคำว่าวัฒนธรรมไทยว่าเมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๓ พระยาอินทรมนตรีศณีจันทร์กุมาร (Francis H.Giles) ได้แสดงปาฐกถาเป็นภาษาอังกฤษที่สามัคยาจารย์สโมสรสถานเรื่อง “การศึกษาเกี่ยวกับจรรยาและศาสนา” ในปาฐกถานั้นได้นำคำว่า “Culture” มาใช้ด้วย และเมื่อสภานายกคือ พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัติ (พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร) ได้ทรงแปลเป็นภาษาไทย ในครั้งนั้นได้ทรงแปลคำว่า Culture ว่า “ภูมิธรรม” ต่อมาเมื่อมีการพิมพ์ใหม่เป็นครั้งที่ ๒ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔ หม่อมเจ้าวรรณไวทยากรวรวงศ์ (พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์) ได้ทรงช่วยตรวจแก้ก็ยังคงใช้ว่า “ภูมิธรรม” อยู่ตามเดิม ครั้งต่อมาภายหลังได้ทรงพิจารณาเห็นว่าคำว่า “ภูมิธรรม” มีความหมายไม่กว้างพอ จึงได้ทางบัญญัติคำว่าขึ้นใหม่ว่า “วัฒนธรรม “ ทรงอธิบายว่า “คำว่าวัฒนธรรม นี้ได้ผูกขึ้นเพื่อให้มีความหมายตรงกลับคำว่า Culture คำว่า Culture ตรงมูลศัพท์หมายความว่า เพาะปลูกให้งอกงาม เป็นการแสดงถึงความเจริญงอกงามซึ่งเปรียบได้กับการเพาะปลูกพันธุ์ไม้ให้งอกงาม ผลิดอกออกผลเพื่อประโยชน์แก่มนุษย์ในอันจะใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ตนได้ ไม่ว่าในทางกาย เช่น การใช้บริโภคหรือใช้ประกอบทำสิ่งของเครื่องใช้ที่มนุษย์จะใช้ได้หรือทางจิตใจ เช่น การชมในฐานที่เป็นสิ่งเจริญตาเจริญใจ เป็นต้น และการเพาะเลี้ยงสัตว์ให้เจริญงอกงามก็มีลักษณะคล้ายคลึงกัน จึงรวมอยู่ในภาคความคิดของคำว่า Culture นี้ด้วยเหมือนกัน วัฒนธรรม หมายความว่า ความเจริญงอกงามดังที่กล่าวมานี้ ฉะนั้น ภูมิธรรมแห่งความเจริญงอกงามซึ่งได้แก่ Culture จึงได้ใช้คำว่า วัฒนธรรม^{๔๔}

อย่างไรก็ตาม ข้อความข้างต้นเป็นการกล่าวถึงความเป็นมาของคำว่าวัฒนธรรมในประเทศไทย ในแง่ของการปรากฏในเชิงรูปธรรมของวัฒนธรรมในสังคมไทย ได้เริ่มเกิดขึ้นเมื่อคราวที่จอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี โดยในสมัยดังกล่าว ได้มีการออกพระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๔๘๓ และพระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๔๘๕ ขึ้น รวมเป็น ๒ ฉบับ และที่สำคัญก็คือรัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๔๘๕ ขึ้นอีกฉบับหนึ่งซึ่งกำหนดเนื้อหาของวัฒนธรรมที่ประชาชนชาวไทยจักต้องปฏิบัติตามไว้ดังต่อไปนี้

๑. ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการแต่งกาย จรรยา และมารยาทในที่สาธารณะสถานหรือที่ปรากฏแก่สาธารณชน
๒. ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการปฏิบัติตนและการปฏิบัติต่อบ้านเรือน
๓. ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการประพฤติตนอันเป็นทางนำมาซึ่งเกียรติของชาติไทยและพระพุทธศาสนา
๔. ความมีสมรรถภาพและมารยาทเกี่ยวกับวิธีดำเนินงานอาชีพ

^{๔๓} ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ,สังคมและวัฒนธรรม, หน้า 23.

^{๔๔} ส.พลายน้อย,สารานุกรม วัฒนธรรมไทย,หน้า ๓๕๕ - ๓๕๖.

๕. ความเจริญงอกงามแห่งจิตใจและศีลธรรมของประชาชน
๖. ความเจริญก้าวหน้าในทางวรรณกรรมและศิลปกรรม
๗. ความนิยมไทย^{๔๕}

๓) ลักษณะและประเภทของวัฒนธรรม

๑. ลักษณะของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมคือสิ่งที่ปรากฏทั้งในเชิงสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ในแง่มานุษยวิทยา ยศสันตสมบัติได้สรุปลักษณะพื้นฐานที่สำคัญของวัฒนธรรมไว้ ๖ ประการด้วยกัน คือ

๑. วัฒนธรรมเป็นความคิดร่วม (Shared Ideas) และค่านิยมทางสังคมซึ่งเป็นตัวกำหนดมาตรฐานของพฤติกรรม คนในวัฒนธรรมเดียวกันจะสามารถคาดคะเนพฤติกรรมของผู้อื่นในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ ซึ่งทำให้พฤติกรรมของเขามีความสอดคล้องต้องกันกับผู้อื่น

๒. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์เรียนรู้ (Culture is learned) ทีละเล็กทีละน้อยจากการเกิดและเติบโตมาในสังคมแห่งหนึ่ง วัฒนธรรมเปรียบเหมือน “มรดกทางสังคม” ได้รับการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งโดยผ่านกระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมหรือกระบวนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมซึ่งรวมทั้งการอบรมสั่งสอนของพ่อแม่ ครูอาจารย์

๓. วัฒนธรรมมีพื้นฐานมาจากการใช้สัญลักษณ์ (Symbol) พฤติกรรมของมนุษย์มีต้นกำเนิดมาจากการใช้สัญลักษณ์ ชีวิตประจำวันของเราเกี่ยวข้องกับสัญลักษณ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเงินตรา สัญญาณไฟจราจร หรือสัญลักษณ์ทางศาสนา เช่น พระพุทธรูป เป็นต้น สัญลักษณ์สำคัญที่มนุษย์ใช้ก็คือ ภาษา ซึ่งเป็นเครื่องมือสื่อความหมายระหว่างกัน

๔. วัฒนธรรมเป็นองค์รวมของความรู้และภูมิปัญญา ในลักษณะนี้วัฒนธรรมมีหน้าที่สนองตอบความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ เช่น สอนให้มนุษย์รู้จักหาอาหารอย่างมีประสิทธิภาพ วางกฎเกณฑ์ให้มนุษย์ดำเนินชีวิตอย่างมีระเบียบแบบแผนเพื่อให้สังคมทำงานไปได้อย่างมีระบบ

๕. วัฒนธรรมคือกระบวนการที่มนุษย์กำหนดนิยามความหมายให้กับชีวิตและสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเรา ตัวอย่างเช่น มนุษย์ทั่วโลกพยายามกำหนดนิยามความหมายของชีวิต และกระบวนการกำหนดนิยามความหมายให้กับชีวิตอาจจะออกมาในรูปของความเชื่อทางศาสนา พิธีกรรม เทพปกรณัม จักรวาลวิทยา ฯลฯ เมื่อมนุษย์ในสังคมแห่งหนึ่งพยายามกำหนดนิยามความหมายของอำนาจ กระบวนการกำหนดความหมายดังกล่าวก็ย่อมกลายมาเป็นการสร้าง “แนวความคิด” พื้นฐานของระบบการเมืองการปกครองของสังคมนั้น

๖. วัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงปรับตัวอยู่ตลอดเวลา และมีสาเหตุหลายประการ เช่น อาจเป็นผลมาจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม เช่น ความคิดและค่านิยมที่มาจากวัฒนธรรมอื่น และมีอิทธิพลก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมยังอาจเกิดจากการ

^{๔๕} อ่างแล้ว,ส.พลายน้อย,สารานุกรม วัฒนธรรมไทย,หน้า 356.

เปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีซึ่งเป็นความพยายามของมนุษย์ในการควบคุมธรรมชาติและใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น^{๔๖}

๒.ประเภทของวัฒนธรรม

พระราชบัญญัติวัฒนธรรม พุทธศักราช ๒๕๔๕^{๔๗} ได้แบ่งประเภทของวัฒนธรรมไว้เป็น ๔ ประเภท คือ

๑. วัตถุธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมทางวัตถุ เช่น เกี่ยวกับการกินที่อยู่ดี เครื่องนุ่งห่ม บ้านเรือน เครื่องใช้ไม้สอย โบราณวัตถุ โบราณสถาน ศิลปวัตถุ สาธารณสมบัติ การประกอบอาชีพเพื่อเพิ่มพูนรายได้

๒. คติธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับหลักในการดำเนินชีวิต ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของจิตใจ และได้มาจากศาสนา ความขยันหมั่นเพียร ความประหยัด ความเสียสละ ความสามัคคี ความซื่อสัตย์ การตรงต่อเวลา การใช้ปัญญาในทางที่ถูกที่ควร

๓. นิติธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมทางกฎหมาย รวมทั้งระเบียบประเพณี ที่ยอมรับนับถือว่ามี ความสำคัญพอกับกฎหมาย เช่น การรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองตามกฎหมายซึ่งต้องเคารพ กฎหมายของบ้านเมือง ใช้สิทธิของตนตามกฎหมายโดยสุจริต ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่นและรวมถึง กฎหมายต่าง ๆ ที่ใช้บังคับในปัจจุบัน

๔. สหธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมทางสังคม หมายถึง คุณธรรมต่าง ๆ ทำให้คนเราอยู่ร่วมกัน อย่างผาสุก ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน รวมทั้งระเบียบมารยาทที่จะติดต่อเกี่ยวข้องกับสังคมทุกชนิด เช่น มารยาทในการไปร่วมงานมงคล มารยาทในการรับแขก มารยาทในการพูดมารยาทในการรับประทานอาหาร

๒.๑.๔ ประวัติหลวงพ่อดาววัดช้างให้

หลวงพ่อดาววัดช้างให้มีนามตามสมณศักดิ์ว่า “สมเด็จพระสามิรามคุณูปมาจารย์” มีภูมิลำเนาอยู่บริเวณคาบสมุทรสทิงพระในเขตจังหวัดสงขลาปัจจุบัน หลวงพ่อดาวเป็นพระสงฆ์ที่ได้รับ การกล่าวถึงในฐานะเป็นผู้มีมีบุญญาธิการและมีคุณอภินิหารเหนือธรรมชาติอันน่าอัศจรรย์ ซึ่งนอกจากจะมีลักษณะเด่นด้านการมีคุณอภินิหารแล้ว ในขณะที่ยังดำรงชีวิตอยู่ ท่านยังเป็นพระสงฆ์ที่มีอิทธิพล ต่อความรู้สึกรักนึกคิดของชาวพุทธหรือผู้ศรัทธา นับแต่อดีตถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะชาวพุทธภาคใต้ของ ประเทศไทย จากตำนานประวัติของหลวงพ่อดาวท่านยังเป็นพระนักพัฒนาและนักเผยแผ่พุทธศาสนา ที่สำคัญในยุคสมัยดังกล่าวอีกด้วย อีกทั้งหลวงพ่อดาวยังได้แสดงบทบาทสำคัญในการรักษาเอกราช ของชาติไว้ได้โดยในคราวหนึ่งได้มีพราหมณ์คณะหนึ่งจากประเทศลังกาได้รับพระราชดำรัสรับสั่งจาก พระเจ้าวิสุทธิกษัตริย์แห่งประเทศลังกาให้ขอทำพระเจ้ากรุงสยามทรงแปลและเรียบเรียงเมล็ดทองคำซึ่งเป็นปริศนาธรรมตามลำดับให้เสร็จตามเวลาที่กำหนดซึ่งหากทรงกระทำไม่สำเร็จตามสัญญา กรุงศรีอยุธยาที่จะตกอยู่ใต้อาณาจักรของกษัตริย์แห่งประเทศลังกาทันที ในภารกิจดังกล่าว หลวงพ่อดาว

^{๔๖} ยศ สันตสมบัติ, มนุษย์กับวัฒนธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ,2548), หน้า 11-12.

^{๔๗} พระราชบัญญัติวัฒนธรรม พุทธศักราช ๒๕๔๕ อ้างถึงใน ประชิต สุกุณพัฒน์, วัฒนธรรมพื้นบ้านและ ประเพณีไทย.(กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ภูมิปัญญา, ๒๕๔๖). หน้า ๘ -๙.

ในฐานะเป็นพระหนุ่มในคราวนั้นก็ช่วยแก้ปริศนาธรรมของคณะพราหมณ์จนสำเร็จเป็นเหตุให้กรุงศรีอยุธยาไม่ต้องตกเป็นเมืองขึ้นของประเทศลังกา นับว่าหลวงพ่อทวดได้แสดงบทบาทสำคัญในครั้งนี้นั้นจนเป็นที่พอพระทัยของกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาเป็นอย่างมาก

จากหลักฐานทางโบราณคดีได้แสดงให้เห็นว่าช่วงเวลาของการมีชีวิตอยู่ของหลวงพ่อทวดคือยุคสมัยกรุงศรีอยุธยาโดยนักวิชาการมีทัศนะว่าหลวงพ่อทวดอาจมีชีวิตอยู่ในแผ่นดินสมเด็จพระมหาธรรมราชา สมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเอกาทศรถ พระศรีเสาวภาคย์ หรือไม่กี่สมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรมสมัยใดสมัยหนึ่งใน 5 รัชกาลนี้^{๔๘}

ในขณะที่ธาดา ธราดล ได้กล่าวว่าหลวงพ่อทวดมีชีวิตอยู่ในแผ่นดินของพระเจ้าอยู่หัวแห่งกรุงศรีอยุธยาถึง ๑๑ พระองค์ คือ

๑. สมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช (พ.ศ. ๒๑๑๒ – ๒๑๓๓)
๒. สมเด็จพระนเรศวรมหาราช (พ.ศ. ๒๑๓๓ – ๒๑๔๘)
๓. สมเด็จพระเอกาทศรถ (พ.ศ. ๒๑๔๘ – ๒๑๕๓)
๔. สมเด็จพระศรีเสาวภาคย์ (พ.ศ. ๒๑๕๓ – ๒๑๕๔)
๕. สมเด็จพระเจ้าทรงธรรม (พ.ศ. ๒๑๕๔ – ๒๑๗๑)
๖. สมเด็จพระเชษฐาธิราช (พ.ศ. ๒๑๗๑ – ๒๑๗๓)
๗. สมเด็จพระอาทิตย์วงศ์ (พ.ศ. ๒๑๗๓ – ๒๑๗๓)
๘. สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง (พ.ศ. ๒๑๗๓ – ๒๑๙๙)
๙. สมเด็จพระเจ้าฟ้าไชย (พ.ศ. ๒๑๙๙ – ๒๑๙๙)
๑๐. สมเด็จพระศรีสุธรรมราชา (พ.ศ. ๒๑๙๙ – ๒๑๙๙)
๑๑. สมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. ๒๑๙๙ – ๒๒๓๑)^{๔๙}

เรื่องเล่าเกี่ยวกับอภินิหารของหลวงพ่อทวดวัดช้างให้ได้เริ่มต้นขึ้นในขณะที่ท่านยังเป็นเด็กทารก โดยปรากฏเรื่องเล่าตอนหนึ่งว่า

“ในวันหนึ่งมีบุตรบองสลาคตัวใหญ่มาดพันอยู่รอบเปลที่ทารกน้อย (หลวงพ่อทวด) นอนหลับอยู่ และงูใหญ่ตัวนั้นไม่ยอมให้ใครเข้ามาใกล้เปลที่ทารกน้อยนอนอยู่เลยจนกระทั่งบิดามารดาของเด็กเกิดความสงสัยว่าพญางูตัวนั้นน่าจะเป็นเทพดาแปลงมาเพื่อให้เห็นเป็นอัศจรรย์ในบารมีของลูกเราเป็นแน่แท้ จึงรีบหาข้าวตอกดอกไม้และรูปเทียนมาบูชาสักการะ งูใหญ่จึงคลายลำตัวออกจากเปลน้อย เลื้อยหายไป ต่อมาเมื่อพญางูจากไปแล้ว บิดามารดาทั้งญาติต่างพากันมาที่เปลด้วยความหวังใยทารก ก็ปรากฏว่าเด็กชายบุดังคนนอนหลับอยู่เป็นปกติ แต่เหนือทรงอกของทารกกลับมีดวงแก้วดวงหนึ่งมีแสงรุ่งเรืองเป็นรัศมีหลากสี ตาหู นางจันทร์จึงเก็บรักษาไว้ นับแต่บัดนั้นฐานะความ

^{๔๘} อ้างอิงจากแหล่งข้อมูล www.thairath.co.th/content/444989 (ออนไลน์), วันที่ 22 พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๔๙} ธาดา ธราดล, หลวงปู่ทวด เขี้ยวบนน้ำทะเลจิต อัศจรรย์พระมหาโพธิสัตว์แผ่นดินสยาม, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บ้านธรรมะ, 2555), หน้า 59-60.

เป็นอยู่การทำมาหากินก็จำเรี่ยรุ่งเรืองขึ้น เป็นลำดับอยู่สุขสบายตลอดมา”^{๕๐}

จากตำนานที่เล่าขานเกี่ยวกับชีวิตของหลวงพ่อดวง ได้ปรากฏเรื่องราวด้านอภินิหารเกี่ยวกับหลวงพ่อดวงหลายครั้ง เช่น ในคราวที่ท่านได้อาศัยเรือสำเภของพ่อค้าเพื่อเดินทางไปยังกรุงศรีอยุธยาขึ้น ได้เกิดคลื่นทะเลปั่นป่วน เรือไม่สามารถแล่นฝ่าคลื่นลมไปได้ต้องทอดสมออยู่ถึงเจ็ดวัน ทำให้เสบียงอาหารและน้ำหมดบรรดาลูกเรือตั้งข้อสงสัยว่าการที่เกิดเหตุอาเพศในครั้งนี้เป็นเพราะหลวงพ่อดวง จึงตกลงใจให้ส่งท่านขึ้นเกาะและได้นิมนต์ให้ท่านลงเรือมาด ขณะที่นั่งอยู่ในเรือมาดนั้น ท่านได้ห้อยเท้าแช่ลงในทะเลก็บังเกิดอัศจรรย์น้ำทะเลบริเวณนั้นเป็นประกายแวววาวโชติช่วง ที่นั่นหลวงพ่อดวงจึงบอกให้ลูกเรือตักน้ำขึ้นมาดื่มก็รู้สึกว่าเป็นน้ำจืด จึงช่วยกันตักไว้จนเพียงพอ นายสำเภจึงนิมนต์ให้ท่านขึ้นสำเภอีก และเรื่องราวดังกล่าวก็ได้เป็นที่มาของตำนานที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในนาม “หลวงพ่อดวงเหยียบน้ำทะเลจืด” โดยสมญานามของหลวงพ่อดวงดังกล่าวนี้ได้ถูกต่อยอดกลายเป็นการเรียกขานอย่างติดปากโดยพระครูวิสัยโสภณ (ทิม ธมฺมธโร) อดีตเจ้าอาวาสวัดช้างให้ผู้ทำให้ชื่อเสียงของหลวงพ่อดวงแผ่กระจายอย่างกว้างขวาง โดยพระครูวิสัยโสภณ ได้กล่าวอ้างว่านามอันเป็นชื่อเรียกของหลวงพ่อดวงที่ว่า “หลวงพ่อดวงเหยียบน้ำทะเลจืด” นี้ได้รับการรับรองโดยวิญญานศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อดวงเอง

เรื่องราวประวัติชีวิตของหลวงพ่อดวงวัดช้างให้ในเชิงสังคัมได้ปรากฏในรูปของตำนานเรื่องเล่าจากปากต่อปากและปรากฏจากหลักฐานบันทึกเป็นเอกสารบางส่วน อย่างไรก็ตาม กิตติศัพท์ชื่อเสียงของหลวงพ่อดวงในมิติด้านอภินิหารได้ถูกทำให้รู้จักอย่างกว้างขวางทั้งในสังคมไทยและต่างประเทศโดยพระครูวิสัยโสภณ (ทิม ธมฺมธโร) อดีตเจ้าอาวาสวัดช้างให้^{๕๑} ผู้ซึ่งได้ค้นพบหลักฐานสำคัญของการมีตัวตนอยู่จริงของหลวงพ่อดวงอันได้แก่อัฐิที่ได้รับการฝังไว้ที่บริเวณสถูปบริเวณหน้าวัดช้างให้แล้วมีการนำไปสู่การสร้างวัดถุมงคลคือพระเครื่องหลวงพ่อดวงจนเป็นเหตุนำมาซึ่งความเชื่อศรัทธาในคุณอภินิหารของหลวงพ่อดวงในกลุ่มผู้ศรัทธาอย่างกว้างขวาง

๒.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระมหามนตรี วุฒิกาน (ป้อมสุข) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง อิทธิพลของวัดถุมงคลที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบัน โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือเพื่อศึกษาความเชื่อและอิทธิพลของวัดถุมงคลที่มีอยู่ในสังคมไทย โดยผลการศึกษาได้ข้อสรุปว่าทัศนคติและความเชื่อในสังคมไทยปัจจุบันมีความเชื่อเรื่องวัดถุมงคลค่อนข้างสูง ทั้งยังเชื่อมั่นในอานุภาพของวัดถุมงคลที่ได้รับการปลุกเสกจาก

^{๕๐} ชุมศักดิ์ นรารัตน์วงศ์, ประวัติศาสตร์สมัยหลวงพ่อดวงเหยียบน้ำทะเลจืด, หน้า ๓๔-๓๕.

^{๕๑} กลุ่มผู้ศรัทธามีความเชื่อว่าพระครูวิสัยโสภณ (ทิม ธมฺมธโร) คือสามเณรที่เคยอยู่รับใช้หลวงพ่อดวงในอดีตชาติ

พระภิกษุในพระพุทธศาสนา และเข้าใจว่าวัตถุมงคลเป็นเรื่องของพระพุทธศาสนาจึงได้ยอมรับและศรัทธาวัตถุมงคลอย่างสนิทใจ^{๕๒}

พระจิรวัดณ์ ภททาวุโธ (คำไม่ตรี) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์พระเครื่องในฐานะเป็นสื่อสัญลักษณ์แทนพระรัตนตรัย ผลการศึกษาพบว่าการสร้างพระเครื่องมีพัฒนาการมาแต่สมัยอินเดียโบราณเพื่อระลึกถึงองค์พระศาสดา โดยอาศัยมูลเหตุตามคติความเชื่อของชาวพุทธจนกลายมาเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สร้างจากวัตถุตามธรรมชาติหรือโลหะต่าง ๆ โดยลักษณะภายนอกเป็นรูปองค์พระพุทธรูปหรือพระสาวกสำคัญ ชาวไทยสร้างพระเครื่องเพื่อสักการบูชาด้วยรูปเขียนและพุทธาภิเษกเพื่อให้เกิดความขลัง โดยเชื่อว่าจะมีอำนาจช่วยคุ้มครองป้องกันอันตรายให้มีสุขสวัสดิ์ พบพานแต่สิ่งดี ก่อเกิดอิทธิพลหลากหลาย ทั้งด้านศิลปกรรม สถาปัตยกรรม พุทธศิลป์ ส่งผลต่อวัฒนธรรม ประเพณีตั้งแต่สมัยทวารวดีจนถึงปัจจุบัน พระเครื่องเป็นตัวแทนพระรัตนตรัยให้ระลึกถึงสิ่งดีงามและคำสอนของพระพุทธรูป เป็นรากฐานของศิลปะ วัฒนธรรม พระพุทธรูปมีลักษณะงามน่าเลื่อมใสศรัทธา ให้คนกราบไหว้สบายใจ ศรัทธาและอุดหนุน ส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนา ทั้งได้รับอานิสงส์จากการสร้างและบริจาตามศรัทธา ทำให้พระพุทธศาสนาน่าเลื่อมใสและมั่นคง^{๕๓}

ญาณินทร์ เพชรสุวรรณ ได้ศึกษาเรื่อง ความเชื่อเกี่ยวกับหลวงพ่อดเหยียบน้ำทะเลจืด ในจังหวัดสงขลา จังหวัดพัทลุง และจังหวัดปัตตานี ผลการศึกษาพบว่า ความเชื่อเกี่ยวกับหลวงพ่อดเหยียบน้ำทะเลจืด ได้แก่ความเชื่อที่เกี่ยวกับลูกแก้ววิเศษ จำแนกได้ ๒ ประเด็น คือ เชื่อว่าลูกแก้วสามารถรักษาโรคภัยไข้เจ็บได้ และเชื่อว่าลูกแก้วสามารถช่วยให้เหาะเหินได้ ความเชื่อที่เกี่ยวกับการเหยียบน้ำทะเลจืด แบ่งความเชื่อออกได้เป็น 3 ประเด็น คือ เชื่อว่าเหตุการณ์นี้เกิดขึ้นในวัยเด็ก เกิดขึ้นในระหว่างเดินทางไปกรุงศรีอยุธยา และเกิดขึ้นในครั้งถูกโจรสลัดจับเป็นเชลย ความเชื่อที่เกี่ยวกับการมรณภาพที่ไทรบุรี ประเทศมาเลเซียและเชื่อว่ามรณภาพที่วัดช้างให้ จังหวัดปัตตานี ความเชื่อเกี่ยวกับสถานที่ปกกลด มีความเชื่อว่าหลวงพ่อดเหยียบน้ำทะเลจืดได้เคยปกกลดที่บ้านบ่อสวนจังหวัดสงขลา สำนักปฏิบัติธรรมทิพย์ละอองมณี จังหวัดสงขลา ถ้ำตลอด จังหวัดสงขลา วัดบ้านดี จังหวัดปัตตานี และวัดทรายขาว จังหวัดปัตตานี ความเชื่อที่เกี่ยวกับสทธรรมิก เชื่อว่า หลวงพ่อดเหยียบน้ำทะเลจืดเป็นสทธรรมิกกับสมเด็จพระเจ้าเกาะยอ สมเด็จพระเจ้าเกาะใหญ่ สมเด็จพระเจ้าจอมทอง และหลวงพ่อดบุญญฤทธิ์ และความเชื่อที่เกี่ยวกับพระโพธิสัตว์พระศรีอริยมตไตรย เชื่อว่าหลวงพ่อดเหยียบน้ำทะเลจืดคือพระโพธิสัตว์พระศรีอริยมตไตรยกลับชาติมาเกิด ส่วนความเชื่อที่เกี่ยวกับรูป

^{๕๒} พระมหามานตรี วลลโภ (ป่อมสุข),อิทธิพลของวัตถุมงคลที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบัน, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๔๒).

^{๕๓} พระจิรวัดณ์ ภททาวุโธ (คำไม่ตรี), ศึกษาวิเคราะห์พระเครื่องในฐานะเป็นสื่อสัญลักษณ์แทนพระรัตนตรัย, (พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๕๙).

เคารพหลวงพ่อทวดเหยียบน้ำทะเลจืด ได้แก่ความเชื่อด้านคงกระพันและ มหาอุด ช่วยคุ้มครอง ป้องกันฟันแทงไม่เข้าและป็นยิงไม่ออก ความเชื่อด้านเมตตา ทำให้คนรักใคร่ ความเชื่อด้านโชคลาภ ได้แก่ ด้านการงานและด้านทรัพย์สิน ความเชื่อด้านแคล้วคลาด ได้แก่ แคล้วคลาดจากอุบัติเหตุจาก ยานพาหนะ ศาสตราวุธ และความเชื่อด้านรักษาโรคร้ายไข้เจ็บ ได้แก่รักษาโรคจากพิษสัตว์ต่าง ๆ โรค หอบหืด และการคลอดลูก^{๕๔}

พระปลัดระพิน พุทธิสาโร ได้ศึกษาเรื่อง อิทธิพลแห่งปฏิปทาของหลวงปู่ทวดต่อ พุทธศาสนิกชนในประชาคมอาเซียน ผลการวิจัยพบว่า ๑) หลวงปู่ทวดเป็นพระภิกษุในพุทธศาสนา มี ประวัติเกี่ยวข้องกับวัดราชบุรณบุรี (ข้างไห) จ.ปัตตานีและวัดพะโคะอันเป็นวัดที่จำพรรษาและบ้าน เกิดของท่านที่จังหวัดสงขลา มีประวัติหลักฐานเป็นเอกสารและงานวิจัยยืนยันการมีอยู่จริงใน ประวัติศาสตร์สมัยอยุธยา มีวัตรปฏิบัติที่เป็นแบบอย่างของพระภิกษุสงฆ์ เป็นที่เคารพนับถือของทั้ง ชาวไทยและต่างชาติโดยเฉพาะพื้นที่ในจังหวัดภาคใต้และในกลุ่มชาวจีนในประเทศอาเซียน มาเลเซีย สิงคโปร์และอินโดนีเซีย ๒) หลวงปู่ทวดเป็นพระภิกษุในพุทธศาสนา มีวัตรปฏิบัติที่ทำให้เป็น ที่เคารพนับถือรวมทั้งการที่ท่านมีพื้นถิ่นทั้งภาคใต้ รวมทั้งมีข้อมูลประวัติที่ถูกค้นคว้าอย่างเป็นระบบ ผ่านตำนาน การเล่าเรื่องและการวิจัย รวมทั้งประวัตินั้นกล่าวถึงอิณินหาร เกียรติคุณจึงทำให้เกิดการ เคารพนับถือและศรัทธาต่อองค์ท่านโดยตรง รวมทั้งการที่ชาวจีนในประเทศอาเซียนมีความนับถือ พระพุทธศาสนาแบบมหายานและมีความเชื่อเกี่ยวกับอภินิหารเทพเจ้า อาทิ เจ้าแม่กวนอิมหรือเซียน ต่าง ๆ จึงง่ายต่อการสื่อสารอิทธิปาฏิหาริย์ในกลุ่มชาวจีนผู้นับถือพร้อมคิดว่า “เหยียบน้ำทะเลจืด” จึงทำให้อภินิหารส่วนนี้เป็นความทรงจำประหนึ่งเป็นตำนานและข้อเท็จจริงอันมีผลต่อความเชื่อความ ศรัทธาโดยตรง และ ๓) เส้นทางอิทธิพลแห่งปฏิปทาของหลวงปู่ทวดต่อพุทธศาสนิกชนในประชาคม อาเซียนเกิดจากข้อมูลในเชิงประวัติศาสตร์ที่ถูกแปลถ่ายทอดไปสู่ภาษาจีนและอังกฤษ ผสมกับการ บอกล่าของพระสงฆ์ผู้นำไปเผยแพร่ โดยเน้นที่กลุ่มชาวจีนในมาเลเซีย สิงคโปร์ และอินโดนีเซีย รวมทั้ง การที่หลวงปู่ทวดมรณภาพที่รัฐไทรบุรี ประเทศมาเลเซีย ใน พ.ศ. ๒๒๒๕ ทำให้ลักษณะร่วมดังกล่าว เป็นความทรงจำของศาสนิกในมาเลเซียด้วย วัตรปฏิบัติปฏิปทาของหลวงปู่ทวดจึงมีอิทธิพลต่อการ รับรู้ และจดจำ และง่ายต่อการที่ภิกษุชาวไทยในชั้นหลังในฐานะผู้นำเรื่องหลวงปู่ทวดไปเผยแพร่ ถ่ายทอดถึงประวัติความเป็นมา อภินิหาร ง่ายต่อการยอมรับปฏิบัติตาม รวมทั้งส่งผลเป็นการใช้วัตถุ มงคลที่จัดสร้างในชื่อหลวงปู่ทวดของวัดต่าง ๆ รวมทั้งจริยธรรม ความประพฤติที่ไปพร้อมกับความ เป็นหลวงปู่ทวดด้วย^{๕๕}

^{๕๔} ญาณินทร์ เพชรสุวรรณ, ความเชื่อเกี่ยวกับหลวงพ่อทวดเหยียบน้ำทะเลจืด ในจังหวัดสงขลา จังหวัดพัทลุง และจังหวัดปัตตานี, (สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๔).

^{๕๕} พระปลัดระพิน พุทธิสาโร, อิทธิพลแห่งปฏิปทาของหลวงปู่ทวดต่อพุทธศาสนิกชนในประชาคม อาเซียน, (พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

อวยพร ชิงามวัฒน์กุล ได้ศึกษาเรื่อง การสร้างอัตลักษณ์หลวงปู่ทวดผ่าน “พื้นที่” วัดพะโคะ ผลการศึกษาพบว่าหลวงปู่ทวดวัดพะโคะกลายเป็นพื้นที่ของการสร้างอัตลักษณ์และสัญลักษณ์ในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ การสร้างอัตลักษณ์ผ่านพื้นที่ทางกายภาพ โดยสร้างสถาปัตยกรรมไว้บนที่สูง สร้างรูปสมมติหลวงปู่ทวดที่มีองค์ประกอบหลักคือ ลูกแก้ว ไม้เท้าและธรรมาสน์ สร้างบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ รอยเท้า ฝ้ายันต์ และวัตถุมงคลหลายรุ่น การสร้างอัตลักษณ์ผ่าน พื้นที่ทางความคิดในลักษณะการรับรู้ พื้นที่ทางจิตใจในเรื่องอิทธิฤทธิ์ การเป็นผู้คุ้มครอง มีคุณธรรมและอำนาจเหนือธรรมชาติผ่านตำนาน การเหยียบน้ำทะเลจืด และการสร้างอัตลักษณ์ผ่านพื้นที่สังคม โดยนำพื้นที่ทางความคิดมาบรรจุไว้ในพื้นที่ทางกายภาพที่มองเห็นได้ ประกอบสร้างเป็นพื้นที่พิเศษซึ่งเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่อุดมคติและพื้นที่จริง นำไปสู่ปรากฏการณ์ทางสังคมในรูปแบบประเพณีหรือพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การรดน้ำที่ไหลผ่านหลวงปู่ทวดไปเก็บเป็นน้ำมนต์ทันทีโดยไม่ต้องปลุกเสก การโยนเหรียญลงบ่อน้ำที่เชื่อว่าหลวงปู่ทวดเคยใช้^{๕๖}

^{๕๖} อวยพร ชิงามวัฒน์กุล, การสร้างอัตลักษณ์หลวงปู่ทวดผ่าน “พื้นที่” วัดพะโคะ, (สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๕๗).

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “มิติแห่งศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดาวัดช้างให้” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกการสังเกตและการวิเคราะห์เชิงพรรณนา โดยใช้ผลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและแนวคิดที่เกี่ยวข้องมาศึกษาวิเคราะห์ร่วมกับการเก็บข้อมูลจากการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์และสังเกต ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การสัมภาษณ์เชิงลึก
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๖ สรุปภาพรวมการดำเนินการวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยผู้วิจัยได้ใช้วิธีการศึกษาดังต่อไปนี้

๓.๑.๑ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารเพื่อค้นหาข้อมูลความรู้เกี่ยวกับแนวคิดที่เกี่ยวข้องแนวคิดเรื่องความศรัทธา แนวคิดเรื่องวัตถุมงคล แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและประวัติหลวงพ่อดาวัดช้างให้

๓.๑.๒ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาในภาคสนามด้วยวิธีการ คือ

๑) สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยที่ผู้วิจัยได้มีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มชาวพุทธผู้ศรัทธาในองค์หลวงพ่อดาวัด

๒) สังเกต การสะท้อนความรู้สึกและพฤติกรรมการแสดงออกถึงการมีศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดาวัดช้างให้

๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก

ในการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลด้านการสัมภาษณ์ซึ่งเป็นกลุ่มชาวพุทธผู้มีความศรัทธาในองค์หลวงพ่อดาวัดช้างให้โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง และแบ่งกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ออกเป็น ๔ กลุ่ม คือ

- ๑) กลุ่มพระสงฆ์ระดับผู้นำ
- ๒) กลุ่มข้าราชการ
- ๓) กลุ่มนักธุรกิจ
- ๔) กลุ่มประชาชนทั่วไป

ตารางที่ ๑ แสดงรายชื่อผู้ให้ข้อมูลด้านการสัมภาษณ์กลุ่มพระสงฆ์ระดับผู้นำ

ลำดับที่	ชื่อ ฉายา/นามสกุล	อาชีพ	วันที่สัมภาษณ์
๑	พระสิริจิริยาลังการ	เจ้าคณะจังหวัดปัตตานี	๒๓ มกราคม ๒๕๖๒
๒	พระสุนทรปริยัติวิธาน	เจ้าอาวาสวัดช้างให้	๒๓ มกราคม ๒๕๖๒

ตารางที่ ๒ แสดงรายชื่อผู้ให้ข้อมูลด้านการสัมภาษณ์กลุ่มข้าราชการ

ลำดับที่	ชื่อ ฉายา/นามสกุล	อาชีพ	วันที่สัมภาษณ์
๑	นายณัฐกร ยกชูธนชัย	ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะฯ ศาล แขวงสงขลา	๒๙ มกราคม ๒๕๖๒
๒	พ.ต.อ.ประลอง นนทร์ณรงค์	รอง ผกก.(ปฏิบัติการพิเศษ) ตำรวจภูธร จ.ปัตตานี	๒๐ มกราคม ๒๕๖๒
๓	ร.ต.อ.สมพร เขียวจันทร์	รองสารวัตรสอบสวน ตำรวจ ภจว.ปัตตานี	๒๐ มกราคม ๒๕๖๒
๔	ร.ต.อ.มนัด ขวัญรัตน์	รองสารวัตรป้องกันปราบปราม สภ.มายอ จ.ปัตตานี	๖ กันยายน ๒๕๖๑
๕	ร.อ.เตชินท์ จันทร์เมือง	นายทหารชำนาญงานสำนักงาน สัสดีจังหวัดปัตตานี	๘ กันยายน ๒๕๖๑
๖	นายธีรยุทธ แก้วประสพ	ครู รร.เทศบาล ๒	๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๑
๗	นายปิยะบุตร สีแดง	ครู รร.เทศบาล ๔	๒๒ กันยายน ๒๕๖๑
๘	นายรุ่งโรจน์ เรืองขนาบ	ครู รร.เทศบาล ๔	๒๒ กันยายน ๒๕๖๑
๙	นางเพ็ญศรี บริรักษ์นรากุล	ครูโรงเรียนบ้านนาประดู่	๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๑
๑๐	นางกัญหา อินทมิฬ	ครูโรงเรียนบ้านป่าไร่	๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๑
๑๑	นายสรวิศ พรหมดำ	ครูโรงเรียนเทศบาล ๒	๒๒ กันยายน ๒๕๖๑
๑๒	จ.ส.ท.ประสิทธิ์ สงเสื่อ	ข้าราชการทหาร	๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑
๑๓	นายวิเชน พรหมจันทร์	ครูโรงเรียนบ้านป่าไร่ อ.โคกโพธิ์ จ.ปัตตานี	๙ ตุลาคม ๒๕๖๑
๑๔	ร.ท.ธนวัฒน์ ผลชู	ข้าราชการทหาร	๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑
๑๕	ส.ต.ปิยพัทธ์ เพชรสุวรรณ	ข้าราชการทหาร	๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑

ตารางที่ ๓ แสดงรายชื่อผู้ให้ข้อมูลด้านการสัมภาษณ์กลุ่มนักธุรกิจ

ลำดับที่	ชื่อ ฉายา/นามสกุล	อาชีพ	วันที่สัมภาษณ์
๑	นายมาโนชญ์ บุญมาทิพย์	ครูสอนพิเศษ	๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๑
๒	นายจตุรนต์ สุขเกษม	รับเหมาก่อสร้าง	๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๑
๓	นายรุ่งโรจน์ จันทร์รังษี	ธุรกิจร้านป้ายไวนิล	๑๕ มีนาคม ๒๕๖๐

๔	นายศรารุช เสนารักษ์	นักการธนาคาร	๑๐ มีนาคม ๒๕๖๑
๕	นายประยูรศักดิ์ คณานุรักษ์	ธุรกิจร้านดอกไม้	๑ ตุลาคม ๒๕๖๑
๖	นางเนตรา คณานุรักษ์	ธุรกิจร้านดอกไม้	๑ ตุลาคม ๒๕๖๑
๖	นางสุภารัตน์ วิทยาธาดา	ธุรกิจโรงพิมพ์	๑๐ กันยายน ๒๕๖๑

ตารางที่ ๔ แสดงรายชื่อผู้ให้ข้อมูลด้านการสัมภาษณ์กลุ่มประชาชนทั่วไป

ลำดับที่	ชื่อ ฉายา/นามสกุล	อาชีพ	วันที่สัมภาษณ์
๑	นายอังคาร กาญจนเพชร	อดีต กกต.จังหวัดปัตตานี	๕ สิงหาคม ๒๕๖๑
๒	นายประพันธ์ โกตัน	ชาวอำเภอเมืองปัตตานี	๒๐ กันยายน ๒๕๖๑.
๓	นายกำพล พรหมมณี	ชาวอำเภอโคกโพธิ์ จ.ปัตตานี	๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๐
๔	นายนัส สุขจันทร์	ชาวอำเภอโคกโพธิ์ จ.ปัตตานี	๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๐
๕	นางสุคนธ์ สุขจันทร์	ชาวอำเภอโคกโพธิ์ จ.ปัตตานี	๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๐
๖	นายธีรเมธ คงสาลี	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านช้างให้อ.โคกโพธิ์ จ.ปัตตานี	๕ ตุลาคม ๒๕๖๐
๗	นางสาวสมใจ หนูนวล	ชาวอำเภอเมืองปัตตานี	๓ สิงหาคม ๒๕๖๑
๘	นายสมนึก จันทศิริ	ชาวอำเภอโคกโพธิ์ จ.ปัตตานี	๕ ตุลาคม ๒๕๖๑
๙	นายมิตร เพชรหัวบัว	ชาวอำเภอโคกโพธิ์ จ.ปัตตานี	๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๑
๑๐	นางชบา เพชรหัวบัว	ชาวอำเภอโคกโพธิ์ จ.ปัตตานี	๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๑
๑๑	นายสายชล รอดขาว	ชาวอำเภอเมือง จ.ปัตตานี	๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑
๑๒	นายอาธร จันทคุตโต	ชาวอำเภอโคกโพธิ์ จ.ปัตตานี	๒๑ เมษายน ๒๕๖๑
๑๓	นางสาวมนต์วดี พรหมอรามกุล	ชาวอำเภอโคกโพธิ์ จ.ปัตตานี	๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๑
๑๔	นางนายนันท์ สุขเทพ	ชาวอำเภอสายบุรี จ.ปัตตานี	๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๑
๑๕	นายณัฐวุฒิ อาษานาม	ชาวอำเภอแม่ลาน จ.ปัตตานี	๓ กรกฎาคม ๒๕๖๑
๑๖	นางวิศรา ไกรวรรณ	ชาวอำเภอโคกโพธิ์ จ.ปัตตานี	๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๑
๑๗	นางสาวอรุณี จันทรหอม	ชาวอำเภอโคกโพธิ์ จ.ปัตตานี	๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๑
๑๘	นางเปรมฤทัย มลสุขราช	ชาวอำเภอสายบุรี จ.ปัตตานี	๗ ตุลาคม ๒๕๖๑
๑๙	นางธนพร ชุมทอง	ชาวอำเภอโคกโพธิ์ จ.ปัตตานี	๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๑
๒๐	นางมุกดา รอดขาว	ชาวอำเภอเมือง จ.ปัตตานี	๓ กรกฎาคม ๒๕๖๑
๒๑	นางสาวธัญชนก ชูชาติ	ชาวอำเภอปะนาเระ จ.ปัตตานี	๗ ตุลาคม ๒๕๖๑
๒๒	นางสาวเดือนทิพย์ ศิลปะพันธ์ุ	ชาวอำเภอแม่ลาน จ.ปัตตานี	๓ กรกฎาคม ๒๕๖๑
๒๓	นายไทยรัฐ ทองแดง	ชาวอำเภอโคกโพธิ์ จ.ปัตตานี	๓ เมษายน ๒๕๖๑
๒๔	นางอธิภัทร คงสกุล	ชาวอำเภอโคกโพธิ์ จ.ปัตตานี	๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๑
๒๕	นายพงศ์สัมพันธ์ อุ่nök	ชาวอำเภอปะนาเระ จ.ปัตตานี	๗ ตุลาคม ๒๕๖๑
๒๖	นายสุรเชษฐ สมมาตร	ชาวอำเภอเมือง จ.ปัตตานี	๕ ตุลาคม ๒๕๖๑

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๓.๑ แบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการแสดงความศรัทธา ในลักษณะต่าง ๆ ของกลุ่มผู้ศรัทธาที่มีต่อองค์หลวงพ่อดาววัดช้างให้ ซึ่งมีทั้งแบบสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ (Informal Interview) และไม่เป็นทางการ (Non-formal Interview) โดยมีขั้นตอนและวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ ดังนี้

๑.ศึกษาวัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.กำหนดและแจกแจงประเด็นสัมภาษณ์ที่ครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

๒.๑ ลักษณะและจุดมุ่งหมายของการแสดงความศรัทธาของกลุ่มผู้ศรัทธาที่มีต่อองค์หลวงพ่อดาววัดช้างให้

๒.๒ ประสบการณ์ด้านอิทธิฤทธิ์จากพระเครื่องหลวงพ่อดาวของกลุ่มผู้ศรัทธาและทัศนคติที่มีต่อการได้พบกับประสบการณ์นั้น

๒.๓ ทัศนคติที่มีต่อองค์หลวงพ่อดาววัดช้างให้

๒.๔ ทัศนคติเกี่ยวกับความเชื่อศรัทธาที่มีต่อองค์หลวงพ่อดาววัดช้างให้กับประเด็นความถูกต้องสอดคล้องกับคำสอนเรื่องศรัทธาของพุทธศาสนา

๒.๕ ข้อเสนอแนะจากกลุ่มตัวอย่างต่อการแสดงความศรัทธาที่ถูกต้องต่อองค์หลวงพ่อดาว

๓. พิจารณาประเด็นคำถามแต่ละข้อว่าสามารถตอบวัตถุประสงค์อย่างครอบคลุมหรือไม่

๔. นำกรอบประเด็นคำถามปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ

๕. ปรับปรุงคำถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

๖. จัดทำแบบสัมภาษณ์ฉบับใช้จริง

๓.๓.๒ การสังเกต

ผู้วิจัยได้ใช้การสังเกตเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสังเกตพฤติกรรมสะท้อนจากความรู้สึกและพฤติกรรมการแสดงออกต่อองค์หลวงพ่อดาววัดช้างให้ของกลุ่มชาวพุทธผู้มีความศรัทธา

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยเรื่องนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

๓.๔.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง อันเป็นส่วนที่เป็นแนวคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความศรัทธา ส่วนที่เกี่ยวข้องกับวัตถุมงคล และแนวคิดที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมของมนุษย์

๓.๔.๒ การสัมภาษณ์

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น ๒ แบบคือ แบบเป็นทางการ (Informal Interview) และแบบไม่เป็นทางการ (Non-formal Interview) โดยแต่ละแบบมีการดำเนินการดังนี้

๑) แบบเป็นทางการ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการเป็น ๒ ขั้นตอน คือ

ก. *ขั้นเตรียมการ* ได้แก่ ก่อนลงพื้นที่เป้าหมายเพื่อรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้มีการกำหนดประเด็นที่จะสัมภาษณ์ จากนั้นจึงทำการนัดหมายวัน เวลา สถานที่กับกลุ่มประชากรเป้าหมายเพื่อการสัมภาษณ์ และในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้เลือกใช้เครื่องมือช่วยเหลือในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ สมุดบันทึกและเครื่องบันทึกเสียงเป็นหลัก

ข. *ขั้นดำเนินการ* ได้แก่ การลงพื้นที่เพื่อพบกับกลุ่มประชากรเป้าหมายโดยมีการดำเนินการ คือ แนะนำตัวเองเป็นเบื้องต้นพร้อมทั้งชี้แจงความเป็นมา วัตถุประสงค์ในการขอสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่าง จากนั้นจึงขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการแสดงความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดาววัดช้างให้พร้อมขออนุญาตในการบันทึกข้อมูลต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริง และได้อาศัยผู้ช่วยในการเก็บข้อมูลด้านการบันทึกข้อมูลและบันทึกภาพในบางโอกาส

๒) *แบบไม่เป็นทางการ* ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง โดยไม่ได้มีการนัดหมายกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการลงพื้นที่วัดช้างให้ซึ่งเป็นสถานที่ประดิษฐานรูปเหมือนหลวงพ่อดาวแล้วถือโอกาสทำการสัมภาษณ์กลุ่มชาวพุทธผู้มีความศรัทธาที่ได้มาสักการะกราบไหว้รูปเหมือนหลวงพ่อดาวที่วัดช้างให้

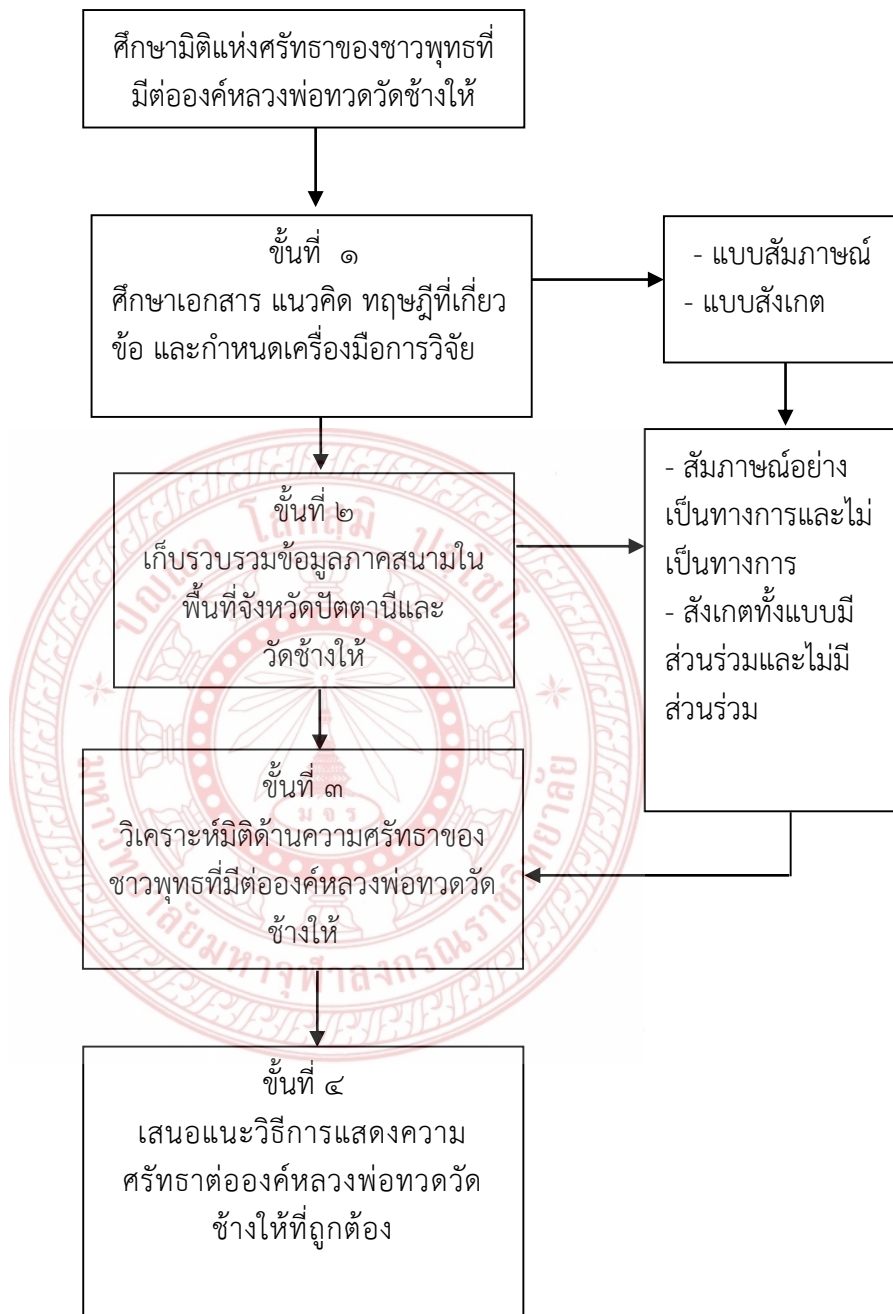
๓.๔.๓ การสังเกต

นอกจากจะใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แล้ว ผู้วิจัยยังใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตประกอบไปด้วย คือการสังเกตถึงพฤติกรรมสะท้อนความรู้สึกและพฤติกรรมการแสดงออกถึงความศรัทธาที่มีต่อองค์หลวงพ่อดาววัดช้างให้ประกอบการสัมภาษณ์ร่วมด้วยและมีการบันทึกประเด็นที่ได้สังเกตเห็นพร้อมกับมีการถ่ายรูปประกอบเพื่อนำไปสู่กระบวนการของการวิเคราะห์ในขั้นต่อไป

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้รับข้อมูลจากภาคเอกสารและภาคสนามแล้ว ผู้วิจัยจึงได้นำข้อมูลเหล่านั้นมาสู่กระบวนการวิเคราะห์เพื่อหาคำตอบในลักษณะของการพรรณนาวิเคราะห์ตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อ คือ เพื่อศึกษาถึงลักษณะและจุดมุ่งหมายของการแสดงความศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดาววัดช้างให้ เพื่อวิเคราะห์ลักษณะแห่งการแสดงความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดาวของชาวพุทธ และเพื่อเสนอแนะการแสดง ความศรัทธาที่ถูกต้องตามแนวทางของพุทธศาสนา

๓.๖ สรุปภาพรวมการดำเนินการวิจัย

ภาพที่ ๒ ภาพรวมการดำเนินการวิจัย

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง มิติแห่งศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดาววัดช้างให้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา โดยผู้วิจัยได้กำหนดหัวข้อในการนำเสนอผลการวิจัยดังนี้

๔.๑ ลักษณะและจุดมุ่งหมายของการแสดงความศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดาววัดช้างให้

๔.๒ วิเคราะห์ลักษณะแห่งการแสดงความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดาวของชาวพุทธ

๔.๓ ข้อเสนอแนะการแสดงความศรัทธาที่ถูกต้องตามแนวทางของพุทธศาสนา

๔.๔ สรุปวิเคราะห์ประเด็นการแสดงความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดาว

๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๔.๑ ลักษณะและจุดมุ่งหมายของการแสดงความศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดาววัดช้างให้

จากการศึกษาโดยการสัมภาษณ์ในหัวข้อลักษณะและจุดมุ่งหมายของการแสดงความศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดาววัดช้างให้ต่อกลุ่มตัวอย่างที่นิยมนับถือต่อองค์หลวงพ่อดาววัดช้างให้ ทำให้ทราบว่ากลุ่มผู้ศรัทธาในองค์หลวงพ่อดาววัดช้างให้มีความเชื่อศรัทธาในองค์หลวงพ่อดาวอย่างหลากหลาย โดยความเชื่อศรัทธาของแต่ละคนนั้นมีที่มาแตกต่างกันออกไป เช่น บางคนเกิดความเชื่อศรัทธาเพราะได้พบกับประสบการณ์ด้านอภินิหารของวัดดุมงคลหลวงพ่อดาว บางคนเกิดความเชื่อศรัทธาเพราะได้ศึกษาประวัติความเป็นมาหรือตำนานชีวิตของหลวงพ่อดาว บางคนเกิดความศรัทธาเพราะมองว่าหลวงพ่อดาวเป็นบุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อชาวพุทธทั่วไปโดยเฉพาะชาวปักษ์ใต้ บางคนมีความศรัทธาในฐานะที่หลวงพ่อดาวเป็นพระนักพัฒนาและนักเผยแผ่ เป็นต้น โดยสามารถแจกแจงกลุ่มผู้นิยมนับถือในองค์หลวงพ่อดาววัดช้างให้ออกเป็น ๘ กลุ่มตามลักษณะแห่งความศรัทธาดังต่อไปนี้

๑) ประเด็นศรัทธาในมิติด้านความปลอดภัย

ประเด็นศรัทธาในมิติด้านความปลอดภัยถือเป็นมิติที่พบมากที่สุด เพราะวัดดุมงคลหลวงพ่อดาวถือเป็นวัดดุมงคลที่ถูกกล่าวถึงว่ามีพุทธคุณเด่นในด้านความปลอดภัยมากที่สุด โดยเฉพาะความปลอดภัยจากอันตรายในรูปแบบต่าง ๆ เช่น อุบัติเหตุ เป็นต้น ซึ่งจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างสามารถที่จะประมวลความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่ได้แสดงออกถึงความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดาวในมิติด้านความปลอดภัยพอเป็นตัวอย่างดังต่อไปนี้

พ.ต.ท.ประลอง นนทร์รงค์ ได้กล่าวว่า

“ปกติผมจะไม่ค่อยได้ห้อยคล้องพระเครื่องหลวงพ่อทวด แต่ผมก็มีความศรัทธาในองค์หลวงพ่อทวด จะนึกถึงและอาราธนาท่านให้ช่วยคุ้มครองเฉพาะเวลาที่คิดว่าจะต้องเสี่ยงภัยอันตราย”^๑

นายมาโนชญ์ บุญมาทิตย์ ได้กล่าวว่า

“ผมมีพระเครื่องหลวงพ่อทวดติดตัวอยู่ตลอดเวลา มีความศรัทธาในองค์หลวงพ่อทวดในด้านความปลอดภัย จากที่มีการกล่าวกันอย่างกว้างขวางว่าหากมีพระเครื่องหลวงพ่อทวดติดตัวจะเดินทางแคล้วคลาดปลอดภัย เพราะท่านเป็นพระสงฆ์ที่มีความศักดิ์สิทธิ์ ผู้คนให้ความเคารพกันอย่างกว้างขวาง จึงเกิดความเชื่อมั่นในตัวท่าน แต่โดยส่วนตัวก็มีความเชื่อศรัทธาในตัวท่านอยู่แล้ว ชื่อเสียงขององค์หลวงพ่อทวด ได้ยินมาตั้งแต่เล็ก จึงเกิดความเคารพและศรัทธาในตัวท่าน”^๒

นางวิศรา ไกรวรรณ ได้กล่าวว่า

“ตัวเองมีความศรัทธาในพระเครื่องหลวงพ่อทวดมาก ก่อนออกจากบ้านจะนิมนต์ท่านขึ้นคอกไม่เคยขาด ห้อยและบูชาเหรียญพระเครื่องหลวงพ่อทวดอยู่ตลอดเวลาโดยเฉพาะเวลาออกจากบ้าน ครั้งหนึ่งได้ขับรถยนต์ไปทำธุระและเกือบได้รับอุบัติเหตุในลักษณะโดนชนจากข้างหลัง แต่มีความรู้สึกเหมือนมีใครมาช่วยหมุนพวงมาลัยให้หักหลบพ้นจากขีดอันตราย จนรถที่วิ่งมาจากข้างหลังไปชนคันที่จอดกะทันหันอยู่ข้างหน้าแทน เมื่อหายตกใจก็ทำให้นึกไปว่าเป็นเรื่องอัศจรรย์และเชื่อว่าคงเป็นเพราะหลวงพ่อทวดได้ช่วยไว้อย่างแน่นอน”^๓

ในขณะที่นางเนตรา คณานุรักษ์ ได้กล่าวว่า

“ส่วนตัวมีความเชื่อในอภินิหารความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อทวด เพราะที่ผ่านมากคนในครอบครัวของดิฉันก็เคยประสบอุบัติเหตุทางรถยนต์และจักรยานยนต์ถึงสองคน โดยเป็นอุบัติเหตุที่รุนแรงมาก ซึ่งหากดูจากสภาพรถ คนที่ได้เห็นก็อาจจะคิดว่าคนขับคงไม่มีชีวิตรอดอย่างแน่นอน แต่สมาชิกในครอบครัวที่ประสบเหตุอุบัติเหตุก็กลับมีชีวิตรอดโดยบาดเจ็บเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ซึ่งทั้งสองคนก็ได้ห้อยพระเครื่องหลวงพ่อทวด”^๔

กล่าวโดยสรุปคือ จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างซึ่งมีทั้งกลุ่มที่ได้ประสบกับอภินิหารจากพระเครื่องหลวงพ่อทวดโดยตรงและกลุ่มที่ไม่ได้ประสบอภินิหารโดยตรงแต่มีความเชื่อศรัทธาเพราะได้

^๑ สัมภาษณ์ พ.ต.อ.ประลอง นนทร์รงค์ รอง ผกก.(ปฏิบัติการพิเศษ) ตำรวจภูธร จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๖๒.

^๒ สัมภาษณ์ นายมาโนชญ์ บุญมาทิตย์ ครูสอนพิเศษ เมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^๓ สัมภาษณ์ นางวิศรา ไกรวรรณ ชาวอำเภอโคกโพธิ์ จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^๔ สัมภาษณ์ นางเนตรา คณานุรักษ์ นักธุรกิจร้านดอกไม้ อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๖๑.

ยีนกิตติศัพท์ที่เด่นดังที่ถูกเล่าขานจากบุคคลอื่นอย่างกว้างขวาง โดยพบว่าชาวพุทธมีความเชื่อศรัทธาในคุณอภินิหารของหลวงพ่อดอยอย่างสนิทใจและปราศจากข้อสงสัย กล่าวคือ มีความเชื่อว่าคุณอภินิหารของหลวงพ่อดอยสามารถแผ่ให้ชาวพุทธผู้ศรัทธามีความปลอดภัยในชีวิตได้อย่างแน่นอน

๒) ประเด็นศรัทธาในมิติด้านความโชคดี

จากการสัมภาษณ์ พบว่ากลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้ได้แสดงออกถึงความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดอยเพราะมีความคิดว่าองค์หลวงพ่อดอยจะแสดงอภินิหารบันดาลให้ตนประสบความโชคดีในเรื่องต่าง ๆ ดังคำกล่าวของกลุ่มบุคคลดังต่อไปนี้

นายมานอชญ์ บุญมาพิทย ได้กล่าวว่า

“ความรู้สึกส่วนตัวมีความคิดว่าเวลาบนบานขอสิ่งต่าง ๆ ต่อองค์หลวงพ่อดอยมักจะสำเร็จ จึงมีความเชื่อศรัทธาในองค์หลวงพ่อดอยเป็นอย่างมากนอกจากจะเด่นด้านความปลอดภัยและแคล้วคลาดแล้ว ท่านยังเด่นในด้านความเมตตาอีกด้วย”^๔

ร.อ.เตชินท์ จันทรเมือง ได้กล่าวว่า

“โดยปกติข้าพเจ้ามีความเชื่อศรัทธาในองค์หลวงพ่อดอย รวมถึงพระเครื่องอื่น ๆ และได้พกติดตัวอยู่เสมอ ข้าพเจ้ามีความเชื่อว่าการได้กราบไหว้บูชาองค์หลวงพ่อดอยอย่างสม่ำเสมอ ทำให้ข้าพเจ้ามีความโชคดีในหลาย ๆ เรื่องมในหลาย ๆ ครั้ง”^๕

กล่าวโดยสรุปคือชาวพุทธกลุ่มนี้มีความเชื่อศรัทธาในองค์หลวงพ่อดอยด้วยความเชื่อที่ว่าหลวงพ่อดอยได้อยู่ในฐานะเป็นผู้นำความโชคดีต่าง ๆ มาให้แก่ชีวิต ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่ากลุ่มผู้ศรัทธาบางส่วนที่มีความศรัทธาในองค์หลวงพ่อดอยมีความเชื่อว่าหากบนบานขอสิ่งที่ตนต้องการกับองค์รูปเหมือนหรือพระเครื่องหลวงพ่อดอยแล้วก็จะสำเร็จดังใจหวัง

๓) ประเด็นศรัทธาในมิติด้านเป็นที่พึ่งทางใจ

จากการสัมภาษณ์กลุ่มชาวพุทธที่เคารพศรัทธาในองค์หลวงพ่อดอยพบว่าชาวพุทธบางส่วนมีความศรัทธาในองค์หลวงพ่อดอยเพราะมีความเชื่อว่าหากจะทำการสิ่งใดให้สำเร็จต้องนึกถึงที่พึ่งคือหลวงพ่อดอยแล้วอธิษฐานหรืออาราธนาท่านให้มาช่วยในการนั้น ดังคำกล่าวของกลุ่มตัวอย่างดังต่อไปนี้

นายณัฐกร ยกชุนชัย ได้กล่าวว่า

“ส่วนตัวแล้วข้าพเจ้ามีความศรัทธาในองค์หลวงพ่อดอยในมิติที่ท่านเป็นศูนย์กลางด้านการเป็นที่พึ่งและยึดเหนี่ยวทางจิตใจของประชาชนโดยเฉพาะชาวไทยพุทธใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มีความหนักแน่นในการดำเนินชีวิตในยามที่ชีวิตต้องอยู่ท่ามกลางเหตุการณ์

^๔ สัมภาษณ์ นายมานอชญ์ บุญมาพิทย ครูสอนพิเศษ เมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^๕ สัมภาษณ์ ร.อ.เตชินท์ จันทรเมือง นายทหารชำนาญงานสำนักงานสัสดีจังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ ๘ กันยายน ๒๕๖๑.

ความรุนแรงในพื้นที่ และการมีปาฏิหาริย์อันเกิดจากองค์หลวงพ่อดำขึ้นในบางโอกาส ข้าพเจ้าก็มีความเห็นว่าเป็นเหตุการณ์ที่ยิ่งทำให้หลวงพ่อดำได้รับการยอมรับและเป็นที่ยึดเหนี่ยวยิ่งขึ้นไป”^๗

นายอังคาร กาญจนเพชร ได้กล่าวว่า

“โดยส่วนตัวแล้ว หลวงพ่อดำคือที่พึ่งสำคัญของผม เริ่มต้นตั้งแต่เมื่อผมออกจาก การเป็นเด็กวัดเพื่อมาใช้ชีวิตทางโลกเมื่อตอนยังหนุ่ม และด้วยความที่ผมถูกผู้ใหญ่มองว่าเป็น คนมีอุปนิสัยที่ตรงไปตรงมาจากผู้ใหญ่เป็นห่วงว่าหากไปใช้ชีวิตในสังคมจะเดือดร้อนเพราะการ กระทำของผมเอง ผมจึงยึดถือหลวงพ่อดำเป็นที่พึ่งทางใจมาตั้งแต่นั้น และพอมาใช้ชีวิต ร่วมกับคนอื่นในสังคมโดยอยู่บ้านเหมือนคนทั่วไป ก่อนออกจากบ้านทุกครั้งเพื่อไปทำอะไร ณ ที่ไหนก็จะนึกถึงหลวงพ่อดำ อารธนาให้ท่านมาเป็นที่พึ่งทางใจช่วยให้ผ่านพ้นอุปสรรคและ รอดพ้นจากอันตรายทั้งปวง”^๘

ร.ต.ท. สมพร เขียวจันทร์ ได้กล่าวว่า

“โดยปกติผมจะอารธนานิมนต์พระเครื่องหลวงพ่อดำคล้องคอเสมอที่ออกไป ทำงาน ผมจะยึดถือท่านเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจมากกว่าที่จะขอให้ท่านช่วยให้ผมสำเร็จใน เรื่องต่าง ๆ ผมคิดว่าท่านคอยช่วยเหลือคนที่อยู่แล้ว ส่วนตัวผม ไม่เคยบนบานให้หลวงพ่อดำ ช่วยนั่นช่วยนี่ แต่ผมจะยึดถือท่านเป็นที่พึ่งทางใจมากกว่า”^๙

ในขณะที่นายจรรยา สุขเกษม ได้กล่าวในทำนองเดียวกันว่า

“ถึงแม้โดยส่วนตัวผมจะไม่ได้เคยมีประสบการณ์จากวัตถุมงคลหลวงพ่อดำ แต่ผมก็ มีความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของท่าน ผมไม่เคยบนบานขอความสำเร็จอะไรจากองค์หลวง พ่อดำ แต่สิ่งหนึ่งที่ผมปรารถนามาตลอดคือขอให้ให้มีพระเครื่องหลวงพ่อดำรุ่นพินัยกรรม ปี พ.ศ. 2505 มาไว้ติดตัวบูชา เพราะเป็นปีเกิดของผมด้วยและอยากมีท่านมาอยู่กับตัวเพื่อ เป็นที่พึ่งทางใจในการดำรงชีวิตด้วย”^{๑๐}

กล่าวโดยสรุปคือชาวพุทธผู้ศรัทธาในกลุ่มนี้มีความเชื่อว่าหลวงพ่อดำคือผู้อยู่ในฐานะที่ จะสามารถยึดถือเป็นที่พึ่งที่ระลึกถึงทางจิตใจได้ อย่างไรก็ตาม ความคิดของกลุ่มผู้ศรัทธาข้างต้นก็อาจ กล่าวได้ว่าเกิดจากความเชื่อศรัทธาที่ว่าองค์หลวงพ่อดำคือดวงวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ที่จะสามารถยึดถือ เป็นที่พึ่งและอารธนาขอความช่วยเหลือยามคับขันได้

^๗ สัมภาษณ์ นายณัฐกร ยกชูณชัย ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะ ฯ ศาลแขวงสงขลา เมื่อวันที่ วันที่ ๒๙ มกราคม ๒๕๖๒.

^๘ สัมภาษณ์ นายอังคาร กาญจนเพชร อดีตกรรมการการเลือกตั้งจังหวัดปัตตานี วันที่ ๕ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^๙ สัมภาษณ์ ร.ต.อ.สมพร เขียวจันทร์ รอง สารวัตรสอบสวน ตำรวจ ภจว.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๐} สัมภาษณ์ นายจรรยา สุขเกษม นักธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๑.

๔) ประเด็นศรัทธาในมิติที่เป็นเครื่องเตือนใจให้ทำความดี

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง พบว่ากลุ่มผู้นับถือบางคนมีความศรัทธาในองค์หลวงพ่อทวดเพราะคิดว่าพระเครื่องหลวงพ่อทวดเป็นเสมือนเครื่องเตือนใจให้คนที่บูชาองค์ท่านทำแต่ความดีอย่างน้อยที่สุดก็ในตอนที่พกพาพระเครื่องหลวงพ่อทวดติดตัว

นายณัฐกร ยกชุนชัย ได้กล่าวถึงประเด็นความศรัทธาที่มีต่อองค์หลวงพ่อทวดในฐานะเป็นสิ่งคอยเตือนใจและให้สติในการทำความดีว่า

“ด้วยความเชื่อศรัทธาที่มีต่อองค์หลวงพ่อทวด ข้าพเจ้าจึงมีความคิดว่าหลวงพ่อทวดมีส่วนอย่างยิ่งในการทำให้ข้าพเจ้าต้องกลับได้สติในการทำความดี เพราะมีครั้งหนึ่งในขณะที่ข้าพเจ้ากำลังขับรถอยู่ นั้น ก็ได้มีรถคันหนึ่งได้ขับมาปาดหน้ารถข้าพเจ้าในระยะกระชั้นชิดจนทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกโกรธขึ้นมาในทันใดและเกือบจะบันดาลโทสะใส่คู่กรณี แต่จังหวะเดียวกันนั้นเหรียญรูปเหมือนหลวงพ่อทวดก็ได้ตกจากที่เก็บบริเวณด้านบนหลังการถล่มมาใกล้ที่นั่นคนขับ พอได้เห็นเหรียญรูปเหมือนหลวงพ่อทวด ข้าพเจ้าก็กลับได้สติอย่างทันทีทันใดว่าการใช้โทสะแก้ปัญหา นั้นไม่ช่วยในการแก้ปัญหาได้เลย”^{๑๑}

นายอังคาร กาญจนเพชร ได้กล่าวถึงประเด็นศรัทธาในองค์หลวงพ่อทวดในฐานะเป็นผู้ที่คอยเตือนใจให้ทำความดีว่า

“ผมมีความเชื่อว่าดวงวิญญาณหลวงพ่อทวดท่านคอยช่วยเหลือคนดี เพราะฉะนั้นผมจึงคิดว่าคนที่จะพกพระเครื่องหลวงพ่อทวดติดตัวด้วยความคิดว่าหลวงพ่อทวดจะคอยปกป้องรักษา ก็คิดว่าตนเองก็ต้องทำดีด้วย หลวงพ่อทวดจึงเป็นเสมือนเป็นผู้คอยเตือนให้คนที่บูชาท่านทำแต่ความดี”^{๑๒}

กล่าวโดยสรุปคือชาวพุทธผู้ศรัทธาในกลุ่มนี้มีความคิดว่านอกจากหลวงพ่อทวดจะอยู่ในฐานะเป็นดวงวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ที่คอยช่วยเหลือผู้คนแล้ว องค์หลวงพ่อทวดยังอยู่ในฐานะเป็นผู้คอยเตือนใจให้ผู้นับถือได้ทำแต่ความดีอีกด้วย เพราะในความรู้สึกนึกคิดของกลุ่มผู้ศรัทธาแล้ว หลวงพ่อทวดคือพระโพธิสัตว์ผู้ปฏิบัติปฏิบัติชอบควรแก่การยึดถือเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติความดีต่าง ๆ

^{๑๑} สัมภาษณ์ นายณัฐกร ยกชุนชัย ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะ ฯ ศาลแขวงสงขลา เมื่อวันที่ ๒๙ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๒} สัมภาษณ์ นายอังคาร กาญจนเพชร อดีตคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ ๕ ตุลาคม ๒๕๖๐.

๕) ประเด็นศรัทธาในมิติเป็นที่พึ่งในทางสังคม

แม้ว่าองค์หลวงพ่อดวงจะมรณภาพไปนานนับร้อยปีแล้ว แต่กล่าวได้ว่าสถานะของหลวงพ่อดวงยังมีอิทธิพลต่อชาวพุทธผู้ศรัทธาอย่างไม่เสื่อมคลาย อิทธิพลของหลวงพ่อดวงในปัจจุบันไม่เพียงจะปรากฏเฉพาะด้านอภินิหารเท่านั้น แต่ได้ปรากฏในหลากหลายมิติ และหนึ่งในหลายมิติคือมิติด้านเป็นที่พึ่งในทางสังคม ซึ่งจากการการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างก็ได้พบถึงความศรัทธาในมิติดังกล่าว ดังจะได้ยกตัวอย่างคำสัมภาษณ์มากล่าวดังนี้

พ.ต.ท.ประลอง นนทร์ณรงค์ ได้กล่าวว่า

“ผมคิดว่าสิ่งหนึ่งที่องค์หลวงพ่อดวงได้มีส่วนช่วยเหลือสังคมอย่างเป็นรูปธรรม คือ การที่ทางวัดช้างให้ได้ก่อตั้งมูลนิธิสมเด็จหลวงพ่อดวงเพื่อช่วยเหลือด้านเงินทุนให้แก่สังคมในลักษณะต่าง ๆ นั่นคือ ทางวัดช้างให้ได้นำเงินจากการที่ประชาชนผู้เลื่อมใสได้เข้าบูชาพระเครื่องหลวงพ่อดวงมาตั้งเป็นกองทุนมูลนิธิเพื่อให้เป็นประโยชน์แก่สังคม อย่างกรณีของผมก็ได้รับทุนการศึกษาจากมูลนิธิหลวงพ่อดวง หากไม่มีมูลนิธิหลวงพ่อดวง ผมก็อาจจะไม่มีวันนี้”

นายศราวุธ เสนารักษ์ ได้กล่าวว่า

“ผมมีความคิดว่าหลวงพ่อดวงมีอิทธิพลในเชิงสังคมสูงมาก โดยเฉพาะต่อคนในพื้นที่เห็นได้ชัดจนเป็นรูปธรรม ด้วยบารมีของหลวงพ่อดวง ทำให้มีโรงพยาบาลโคกโพธิ์ สถานีรถไฟวัดช้างให้ รร.สมเด็จหลวงพ่อดวง ศาลหลักเมืองจังหวัดปัตตานีที่บูรณะขึ้นใหม่อย่างสวยงาม มีมูลนิธิที่ให้การศึกษแก่คนในพื้นที่ เหล่านี้ถือเป็นการได้พึ่งพาบารมีของหลวงพ่อดวงโดยตรง และยังส่งผลทางอ้อมต่อการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจแก่คนในจังหวัดปัตตานีทุกศาสนา ส่งผลให้สังคมดีขึ้นโดยไม่ต้องพึ่งพารัฐ”^{๑๓}

ในขณะที่นายรุ่งโรจน์ จันทรงสี ก็ได้กล่าวถึงมิติที่หลวงพ่อดวงเป็นที่พึ่งในทางสังคมว่า

“ผมบวชเรียนอยู่ที่วัดช้างให้หลวงพ่อดวงราวปี พ.ศ. 2528-2532 ได้มีโอกาสเรียนภาษาบาลีในสำนักเรียนวัดช้างให้ ก็ได้เห็นว่าในสมัยนั้นเจ้าอาวาสวัดช้างให้คือพระครูอนุกุล ปรียัติกิจได้บริจาคเงินให้กับหน่วยงานต่าง ๆ โดยเฉพาะภาครัฐ เช่น โรงพยาบาล โรงเรียน เป็นต้น เพื่อนำไปใช้ประโยชน์แก่สาธารณะ จึงคิดว่าเป็นเพราะบารมีของหลวงพ่อดวงอย่างแท้จริงที่ทำให้วัดสามารถช่วยเหลือสังคมในแง่ของตัวเงินอย่างมากมาย นอกจากนี้ ในยุคนั้นวัดช้างให้เองก็เป็นสำนักเรียนบาลีชื่อดังมีพระภิกษุและสามเณรมาจากจังหวัดไกล ๆ เพื่อมา

^{๑๓} สัมภาษณ์ นายศราวุธ เสนารักษ์ พนักงานธนาคาร อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

เรียนบาลีที่วัดข้างให้ นี่ก็แสดงให้เห็นถึงบารมีของหลวงพ่อดวงเช่นเดียวกัน เพราะหากไม่มีหลวงพ่อดวง สำนักเรียนบาลีก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้อย่างแน่นอน”^{๑๔}

กล่าวโดยสรุปคือ ชาวพุทธผู้ศรัทธากลุ่มนี้นอกเหนือจากจะมีความเชื่อศรัทธาในดวงวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ขององค์หลวงพ่อดวงแล้ว ก็ยังมีความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดวงในมิติที่เป็นหรือเกี่ยวข้องกับบูรพธรรมสัมผัสได้อีกด้วย นั่นคือมีความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดวงในฐานะที่องค์หลวงพ่อดวงสามารถเป็นที่พึ่งให้กับคนในสังคมได้ ทั้งนี้เพราะมีความคิดว่าแม้ว่าตัวตนอันเป็นร่างกายของหลวงพ่อดวงจะไม่มีอยู่แล้ว แต่ด้วยบารมีของหลวงพ่อดวงจึงเป็นเหตุให้คนในสังคมยังสามารถพึ่งพาท่านได้

๖) ประเด็นศรัทธาในอภินิหารของหลวงพ่อดวง

จากการศึกษาพบว่าชาวพุทธกลุ่มใหญ่มีความเชื่อศรัทธาในอภินิหารจากวัดถุ่มงคลพระเครื่องหลวงพ่อดวง แม้ว่าบางคนจะไม่ได้มีพระเครื่องหลวงพ่อดวงไว้ประจำตัว แต่มีความศรัทธาในองค์หลวงพ่อดวงเพราะได้ยินกิตติศัพท์ด้านการมีฤทธิ์สามารถแสดงอภินิหารได้ ดังคำกล่าวของกลุ่มตัวอย่างดังต่อไปนี้

ร.อ.เตชินท์ จันทรเมือง ได้กล่าวว่า

“จริง ๆ แล้วผมมีความศรัทธาในหลวงพ่อดวงในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านความศักดิ์สิทธิ์ อภินิหาร และด้านเมตตาตามหาญยม เหมือนกับที่หลาย ๆ ท่านนับถือและศรัทธาในองค์หลวงพ่อดวง โดยเฉพาะด้านอภินิหารที่ผมมีความเชื่อว่าผมได้รับการช่วยเหลือจากหลวงพ่อดวงหลายครั้ง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการปลอดภัยจากอุบัติเหตุ หรือความโชคดีด้านอื่น ๆ เพราะส่วนตัวผมก็ได้พกพาเหรียญรูปเหมือนของท่านอยู่ตลอดและมีความรู้สึกว่าได้ประสบพบเจอสิ่งดี ๆ ต่าง ๆ ด้วยตนเอง”^{๑๕}

ร.ต.อ. มนต์ ขวัญรัตน์ ได้กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า

“แม้ว่าส่วนตัวจะไม่เคยได้ประสบเกี่ยวกับอภินิหารขององค์หลวงพ่อดวงแต่อย่างใด แต่ข้าพเจ้าก็มีความศรัทธาในความศักดิ์สิทธิ์ด้านอภินิหารหลวงพ่อดวง เพราะตั้งแต่ข้าพเจ้า

^{๑๔} สัมภาษณ์ นายรุ่งโรจน์ จันทรังษี นักธุรกิจร้านป้ายไวนิล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๕} สัมภาษณ์ ร.อ.เตชินท์ จันทรเมือง นายทหารชำนาญงานสำนักงานสัสดีจังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ ๘ กันยายน ๒๕๖๑.

จำความได้ ก็ได้ยินกิตติศัพท์ด้านความศักดิ์สิทธิ์หรืออิทธิฤทธิ์ของหลวงพ่อดลตลอดจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งคนใกล้ชิดที่เชื่อถือได้ก็ได้เล่าเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของท่านให้ฟังอยู่บ่อยครั้ง”^{๑๖}

ในขณะที่นายธีรเมธ คงสาลี ก็ได้กล่าวในประเด็นนี้เช่นกันว่า

“ตัวผมเป็นชาวบ้านช่างให้ซึ่งได้ยินกิตติศัพท์ความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อดลมาตั้งแต่เด็ก ๆ คนเฒ่าคนแก่ได้เล่าสืบ ๆ กันมาเกี่ยวกับเรื่องราวความศักดิ์สิทธิ์และอิทธิฤทธิ์ของหลวงพ่อดลโดยเฉพาะตั้งแต่ช่วงเวลาที่ท่านพระครูวิสัยโสภณหรือท่านอาจารย์ทิมได้เข้ามาเป็นเจ้าของาวาสวัดช่างให้ เรื่องราวเกี่ยวกับอิทธิฤทธิ์ของหลวงพ่อดลก็ได้ปรากฏเยอะเพราะชาวบ้านเชื่อว่าท่านอาจารย์ทิมคือบุคคลผู้เป็นคู่บุญบารมีของหลวงพ่อดลและผู้ที่ทำให้หลวงพ่อดลเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย ผมเชื่อว่าหลวงพ่อดลคือดวงวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ที่คอยแสดงอิทธิฤทธิ์ช่วยเหลือเราซึ่งเป็นลูกหลานของท่าน แม้แต่ชาวมุสลิมเองก็ยังนับถือองค์ท่าน ผมคิดว่าขนาดชาวมุสลิมยังนับถือและเคารพท่าน แสดงว่าชาวมุสลิมก็ต้องเคยได้ประสบกับอิทธิฤทธิ์ของหลวงพ่อดลอย่างแน่นอนจึงทำให้มุสลิมนับถือได้”^{๑๗}

นายประพันธ์ โกตัน ได้กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า

“ผมมีความเชื่อในอิทธิฤทธิ์ของหลวงพ่อดลอย่างไม่ลังเลใจ แม้ว่าส่วนตัวจะบูชาพระเครื่องหลวงพ่อดลและไม่เคยได้รับประสบการณ์จากพระเครื่องหลวงพ่อดลก็ตาม แต่จากการที่เห็นคนอื่นได้ประสบกับอิทธิฤทธิ์จากพระเครื่องหลวงพ่อดล และคำบอกเล่าอย่างกว้างขวางถึงอิทธิฤทธิ์จากพระเครื่องหลวงพ่อดล จึงมีความเชื่อศรัทธาในองค์หลวงพ่อดลเป็นอย่างมาก”^{๑๘}

นางสมใจ หนูนวล ได้กล่าวในประเด็นนี้ว่า

“ส่วนตัวแล้วได้ยินเรื่องอิทธิฤทธิ์ของหลวงพ่อดลมาตั้งแต่เด็ก ๆ และก็มีความเชื่อว่าหลวงพ่อดลมีอิทธิฤทธิ์จริง หากท่านไม่ศักดิ์สิทธิ์จริงคงไม่มีคนบูชาท่านมากตามที่เราเห็น แม้แต่ชาวต่างชาติโดยเฉพาะคนเชื้อสายจีน จะศรัทธาท่านมาก”^{๑๙}

กล่าวโดยสรุปคือชาวพุทธผู้ศรัทธากลุ่มนี้แบ่งได้เป็น ๒ กลุ่มย่อย คือ กลุ่มที่ตนเองได้ประสบกับคุณอิทธิฤทธิ์ของหลวงพ่อดลโดยตรงกับกลุ่มที่ไม่ได้ประสบกับคุณอิทธิฤทธิ์ด้วยตนเอง แต่มี

^{๑๖} สัมภาษณ์ ร.ต.อ.มนต์ ขวัญรัตน์ รองสารวัตรป้องกันปราบปราม สภ.มายอ จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๖ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๑๗} สัมภาษณ์ นายธีรเมธ คงสาลี ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านช่างให้ อ.โคกโพธิ์ จ.ปัตตานีเมื่อวันที่ ๕ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๑๘} สัมภาษณ์นายประพันธ์ โกตัน ชาวอำเภอเมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๑๙} สัมภาษณ์ นางสมใจ หนูนวล ชาวอำเภอเมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๖๑.

ความเชื่อศรัทธาเพียงเพราะได้ยินคำเล่าลือจากบุคคลอื่นหรือได้รับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับอภินิหารของ หลวงพ่อทวดจากแหล่งต่าง ๆ อย่างกว้างขวางและสม่ำเสมอ การที่ชาวพุทธผู้ศรัทธากลุ่มนี้มีความเชื่อ ศรัทธาในคุณอภินิหารของหลวงพ่ทวดโดยเฉพาะกลุ่มที่ไม่ได้ประสบกับอภินิหารจากพระเครื่องหลวง พ่ทวดด้วยตนเอง แต่ได้รับรู้หรือได้ยินได้ฟังคำเล่าลือจากคนอื่นก็มีความเชื่อมั่นว่าหลวงพ่ทวดมีคุณ อภินิหารจริง เพราะมีความเชื่อมั่นว่าหลวงพ่ทวดคือบุคคลที่มีตัวตนอยู่จริงในประวัติศาสตร์และเป็น ผู้มีบุญญาธิการและคุณอภินิหารสูงส่ง

๗) ประเด็นศรัทธาในมิติแห่งการเป็นพระนักพัฒนาและนักเผยแผ่

หลวงพ่ทวดคือบุคคลที่มีตัวตนอยู่จริงในประวัติศาสตร์ แม้ว่าเรื่องราวของหลวงพ่ ทวดจะอยู่ในฐานะเป็นตำนานที่มีการเล่าขานสืบเนื่องในสังคมชาวปักษ์ใต้ แต่ก็มีปรากฏหลักฐาน ยืนยันถึงความมีตัวตนอยู่จริงจากเอกสารบันทึก “สำเนาหนังสือครั้งกรุงเก่า ว่าด้วยการพระราชทานที่ กัลปนา” ที่ได้กล่าวถึงหลวงพ่ทวดในฐานะผู้มีบทบาททางสังคมโดยเฉพาะบริเวณรอบทะเลสาบ สงขลาหรือคาบสมุทรสะทิงพระ ดังที่สุริวงค์ พงศ์ไพบูลย์ ได้กล่าวไว้ในรายงานการวิจัยเรื่อง “พุทธ ศาสนาแถบลุ่มทะเลสาบสงขลาฝั่งตะวันออก สมัยกรุงศรีอยุธยา” ว่า

“...พระซึ่งมีบทบาทมากและยาวนานที่สุดในการทำหน้าที่สำคัญนี้ได้แก่ “หลวงพ่ ทวด” หรือ “สมเด็จพระราชมนีฯ” ซึ่งตามตำนานหลักฐานทางประวัติศาสตร์ยืนยันตรงกันว่า เป็นผู้ที่มีความรู้ในพระไตรปิฎกแตกฉาน ท่านมีบทบาทสำคัญในการสร้างชุมชน พุทธในเมือง พัทลุงและสงขลา อีกทั้งยังเป็นผู้นำสำคัญในการบูรณะวัดและก่อสร้าง ศาสนสถานทั้งสอง ฟากฝั่งทะเลสาบ เป็นศูนย์รวมทางจิตใจของประชาชนในบริเวณรอบทะเลสาบสงขลาและ ใกล้เคียง นอกจากนั้นพุทธศาสนิกชนแถบลุ่มทะเลสาบก็ยังเชื่อว่าท่านคือองค์พระโพธิสัตว์ศรี อริยมตไตรย”^{๒๐}

จากการศึกษาพบว่าชาวพุทธบางส่วนนอกเหนือจะศรัทธาต่อพระเครื่องและองค์หลวง พ่ทวดในฐานะเป็นผู้มีฤทธิ์สามารถแสดงอภินิหารได้แล้ว ยังมีความศรัทธาต่อหลวงพ่ทวดในฐานะ เป็นพระสงฆ์นักพัฒนาและนักเผยแผ่รวมถึงเป็นผู้มีบทบาทในการทำหน้าที่รักษาอริปไตยช่วยกอบกู้ เอกราชให้กับฝ่ายบ้านเมืองอันได้แก่กรุงศรีอยุธยาได้รอดพ้นจากการถูกยึดครองของกษัตริย์แห่ง ประเทศศรีลังกาในยุคนั้น และเป็นบุคคลผู้ทรงอิทธิพลมากที่สุดต่อสังคมไทยทั่วทุกภาคนับแต่อดีตถึง ปัจจุบัน ดังคำกล่าวของกลุ่มตัวอย่างดังต่อไปนี้

พ.ต.ท.ประลอง นนธ์ณรงค์ ได้กล่าวว่า

^{๒๐} <http://www.sarakadee.com/2012/04/19/luangpor-tuad/3/> (ออนไลน์). วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน

“หลวงพ่อดวงคือบุคคลที่มีอยู่จริงในประวัติศาสตร์และเป็นที่น่าสนใจของคนทั่วประเทศไม่เฉพาะภาคใต้เท่านั้น ท่านเป็นพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถมีบทบาทในการช่วยเหลือชาติให้รอดพ้นจากการถูกยึดเป็นเมืองขึ้นของลัทธิ ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ ก็มีคนจำนวนมากที่มีความสนใจต่อองค์หลวงพ่อดวงทั้งในแง่ประวัติและพระเครื่องของท่าน”^{๒๑}

ร.ต.อ.มนต์ ขวัญรัตน์ ได้กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า

“นอกจากด้านอภินิหารแล้ว ข้าพเจ้าก็ยังมีความศรัทธาในองค์หลวงพ่อดวงในฐานะพระนักพัฒนาและนักเผยแผ่อีกด้วย ซึ่งจากประวัติของท่านทำให้เราเห็นว่าท่านเป็นพระสงฆ์ที่สร้างคุณประโยชน์ต่อพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการสร้างศาสนสถาน วัดวาอารามต่าง ๆ และได้เผยแผ่พุทธศาสนาไปในที่สถานที่ต่าง ๆ จนมีร่องรอยและเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับท่านปรากฏอยู่เกือบทั่วประเทศไทย”^{๒๒}

นายสายชล รอดขาวได้กล่าวถึงประเด็นนี้เช่นกันว่า

“เท่าที่ผมทราบ นอกจากหลวงพ่อดวงจะเป็นพระศักดิ์สิทธิ์แล้ว ท่านยังเป็นพระนักเผยแผ่ด้วย จะเห็นได้จากการที่ท่านเดินทางไปโปรดญาติโยมในสมัยนั้นในหลาย ๆ ที่ อย่างก่อนที่ท่านจะมรณภาพ ท่านก็ได้จำพรรษาอยู่ที่เมืองไทรบุรีประเทศมาเลเซียในปัจจุบัน ผมมีความศรัทธาในตัวท่านที่ท่านเดินทางไปโปรดสัตว์ในหลายที่ ก่อนที่ท่านจะมรณภาพแล้วถูกนำศพมายังวัดช้างให้”^{๒๓}

กล่าวโดยสรุปคือชาวพุทธผู้ศรัทธากลุ่มนี้ได้พิจารณาเห็นถึงการที่องค์หลวงพ่อดวงไม่ได้มีความเด่นในด้านที่เกี่ยวกับอภินิหารแต่เพียงอย่างเดียวแต่ได้มองเห็นถึงการเป็นพระสงฆ์นักพัฒนาและนักเผยแผ่พุทธศาสนาอีกด้วย กล่าวคือในคราวที่องค์หลวงพ่อดวงยังมีชีวิตอยู่ท่านได้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชนในบริเวณคาบสมุทรสะทิงพระในจังหวัดสงขลา องค์หลวงพ่อดวงถือเป็นพระสงฆ์ผู้เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวชุมชนย่านดังกล่าวนับแต่อดีตถึงปัจจุบันเป็นเวลาหลายร้อยปี นอกจากนี้ท่านยังได้เดินทางไปเผยแผ่พุทธศาสนาในสถานที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศไทยและคาบสมุทรมลายูอีกด้วย

^{๒๑} สัมภาษณ์ พ.ต.ท.ประลอง นนทร์รงค์ รอง ผกก.(ปฏิบัติการพิเศษ) ตำรวจภูธร จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๒๒} สัมภาษณ์ ร.ต.อ.มนต์ ขวัญรัตน์ รองสารวัตรป้องกันปราบปราม สภ.มายอ จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๖ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๒๓} สัมภาษณ์ นายสายชล รอดขาว ชาวอำเภอเมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๑.

๘. ประเด็นศรัทธาในมิตินี้มีอิทธิพลต่อสังคม

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างพบว่าผู้มีความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดวงบางกลุ่มมีความศรัทธาเพราะองค์หลวงพ่อดวงมีอิทธิพลต่อสังคมในระดับสูงด้วยความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อดวง กลุ่มตัวอย่างที่มีความศรัทธามีความเห็นว่าการที่องค์หลวงพ่อดวงมีอิทธิพลต่อสังคมนั้นถือเป็นเรื่องที่ดี เพราะองค์หลวงพ่อดวงเป็นพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบและมีบุญญาบารมีตลอดถึงคุณความดีที่ทำให้สังคมเกิดความสงบสุขได้ ดังคำกล่าวของนายจรูญ สุขเกษมที่ว่า

“ในฐานะเป็นคนปัตตานีผมมีความรู้สึกดีใจและอุ่นใจที่ได้เกิดในยุคที่หลวงพ่อดวงเป็นที่รู้จักและเคารพศรัทธาของคนทั่วไปและรู้สึกภาคภูมิใจที่ได้เกิดในพื้นที่เดียวกับที่ท่านเคยมีชีวิตอยู่ หลวงพ่อดวงคือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดต่อชาวพุทธทั่วไป โดยเฉพาะชาวปัตตานีที่เป็นไทยพุทธ ท่านเป็นเหมือนสมบัติที่ล้ำค่าและมีคุณค่าทางจิตใจของชาวปัตตานีเป็นอย่างยิ่ง”^{๒๔}

คำกล่าวที่แสดงถึงความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดวงของนายจรูญข้างต้นเป็นเช่นเดียวกับคำกล่าวที่แสดงถึงความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดวงของนายรุ่งโรจน์ เรื่องขนาดที่ว่า

“หลวงพ่อดวงถือเป็นที่พึ่งทางใจของชาวปัตตานีโดยเฉพาะชาวพุทธอย่างแท้จริง โดยส่วนตัวผมเชื่อว่า ชาวพุทธที่ห้อยพระเครื่องไว้คุ้มครองตัว ไม่ต่ำกว่า ๙๐ เปอร์เซ็นต์ต้องมีพระเครื่องหลวงพ่อดวงเป็นหลัก อาจจะมีพระเครื่องอื่น ๆ ด้วย แต่หลวงพ่อดวงคือพระเครื่องหลักที่ต้องมี แสดงให้เห็นว่าหลวงพ่อดวงมีอิทธิพลต่อชาวปัตตานีอย่างแท้จริง”^{๒๕}

ความศักดิ์สิทธิ์ขององค์หลวงพ่อดวงไม่เพียงแต่จะมีอิทธิพลต่อสังคมชาวพุทธเท่านั้น แต่องค์หลวงพ่อดวงยังมีอิทธิพลต่อคนที่นับถือศาสนาอื่นอีกด้วย ดังคำกล่าวของกลุ่มตัวอย่างดังต่อไปนี้

นายอังการ กาญจนเพชร ได้กล่าวว่า

“ผมมีความศรัทธาในองค์หลวงพ่อดวงเพราะท่านเป็นผู้มีบุญญาธิการและบารมีสูงที่สามารถครองใจคนทั่วไป ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติไม่เว้นแม้กระทั่งคนที่นับถือศาสนาอื่น ตัวอย่างที่เห็นได้อย่างชัดเจนก็ในพื้นที่จังหวัดปัตตานีที่มักเห็นอยู่บ่อยครั้งที่ชาวมุสลิมหลาย ๆ คนได้แสดงความนับถือในองค์หลวงพ่อดวง เพราะพวกเขาคิดว่าหลวงพ่อดวงได้ช่วยเหลือเขาให้รอดพ้นจากความเจ็บป่วย หรือรอดพ้นจากอันตรายต่าง ๆ ภาพที่ชาวมุสลิมแสดงความ

^{๒๔} สัมภาษณ์ นายจรูญ สุขเกษม นักธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง เมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๒๕} สัมภาษณ์ นายรุ่งโรจน์ เรื่องขนาด ครูประจำโรงเรียนเทศบาล ๔ เมืองปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๖๑.

ศรัทธา นับถือต่อองค์หลวงพ่อดำได้มีมาอย่างยาวนานตั้งแต่ยุคสมัยที่ท่านอาจารย์ทิม^{๒๖}ยังมีชีวิตอยู่จนถึงยุคของเจ้าอาวาสในปัจจุบัน”^{๒๗}

คำกล่าวของ ดร.อังคาร กาญจนเพชรข้างต้นมีความสอดคล้องกับข้อความที่ปรากฏในหนังสือที่บันทึกเกี่ยวกับบอณินหารของหลวงพ่อดำชื่อ “หลวงพ่อดำเหยียบน้ำทะเลจืด” ที่ได้กล่าวถึงอิทธิพลด้านความศรัทธาของคนที่ไม่ได้เป็นชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดำตอนหนึ่งว่า

“นายอนันต์ คมนารักษ์บันทึกว่าเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๒ มีคนมุสลิมจากอำเภอจะนะ (จังหวัดสงขลา) มาที่วัดช้างให้กับเพื่อนชาวพุทธ ขอพระเครื่องหลวงพ่อดำ ๗ จากพระครูวิสัยโสภณ เจ้าอาวาสวัดช้างให้และท่านได้ให้ไว้องค์หนึ่ง ผ่านไปเดือนเศษเขาก็กลับมาพร้อมเพื่อนทั้งชาวพุทธและมุสลิมอีกหลายคน มาเล่าให้ฟังว่าเมื่อได้พระเครื่องหลวงพ่อดำ ๗ ไปแล้ว เขาถูกคนที่อาฆาตเขาสองคนระดมยิงขณะเดินผ่านทุ่งนาเข้าป่าละเมาะ กระสุนของคนแรกผ่านศีรษะไป อีกคนยิงเขาเข้าที่หน้าท้อง เลือดขาดเป็นรู แต่ปรากฏว่ากระสุนลูกปรายไม่เข้า เพียงแค่มีรอยช้ำเป็นจุดแดง ๆ เขาไปแจ้งกำนันและถูกขอให้เลิกอาฆาตต่อกัน ซึ่งเขายอม แต่ไม่ไว้ใจคู่อริ กำนันจึงพาขึ้นรถไฟไปสถานีต่อหน้าสถานีหลวงพ่อดำที่วัดช้างให้ว่าจะไม่คิดปองร้ายต่อกันอีกต่อไป”^{๒๘}

ในขณะที่นางสุคนธ์ สุขจันทร์และนายนิส สุขจันทร์ได้กล่าวถึงประเด็นที่หลวงพ่อดำมีอิทธิพลต่อสังคมว่า

“หลวงพ่อดำไม่เพียงแต่มีอิทธิพลต่อชาวพุทธทั่วไปเท่านั้นแต่ด้วยความศักดิ์สิทธิ์ของท่าน ทำให้ท่านเป็นสักการะเคารพของคนต่างศาสนาอีกด้วย โดยเฉพาะชาวมุสลิมที่มีให้เห็นอยู่บ่อยครั้งที่ได้มาไหว้หลวงพ่อดำและแก้บนในลักษณะต่าง ๆ บางคนก็ได้ห้อยพระเครื่องหลวงพ่อดำ การที่ชาวมุสลิมได้เคารพศรัทธาองค์หลวงพ่อดำก็ได้ทราบถึงความคิดของพวกเขาว่า เขาไม่ได้แสดงความนับถือต่อศาสนาพุทธแต่อย่างใด แต่เขาเคารพศรัทธาในองค์หลวงพ่อดำเป็นการเฉพาะเป็นรายบุคคลเท่านั้น เพราะพวกเขาเชื่อว่าหลวงพ่อดำได้ช่วยเหลือพวกเขาในลักษณะต่าง ๆ เช่น ช่วยให้หายจากเจ็บไข้ได้ป่วย”^{๒๙}

^{๒๖} พระครูวิสัยโสภณ ซึ่งเป็นผู้สร้างตำนานพระเครื่องหลวงพ่อดำจนมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป

^{๒๗} สัมภาษณ์ นายอังคาร กาญจนเพชร อดีตคณะกรรมการการเลือกตั้งจังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ ๕ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๒๘} วีระศักดิ์ จันทร์ส่งแสง, หลวงพ่อดำเหยียบน้ำทะเลจืด, (กรุงเทพมหานคร : ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๕๖), หน้า ๑๘-๑๙.

^{๒๙} สัมภาษณ์ นางสุคนธ์ สุขจันทร์ และนายนิส สุขจันทร์ ชาวอำเภอโคกโพธิ์ จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๐.

คำกล่าวที่แสดงถึงความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดวงในมิติที่เป็นผู้มีอิทธิพลต่อสังคมของนางสุคนธ์ สุขจันทร์ช่างต้นมีความสอดคล้องกับคำกล่าวของนายรุ่งโรจน์ เรื่องขนาบที่ได้กล่าวว่า

“ผมคิดว่าความศักดิ์สิทธิ์ขององค์หลวงพ่อดวงจะมีความสัมพันธ์กับการมีอิทธิพลต่อสังคม โดยเฉพาะในจังหวัดปัตตานีและท่านไม่เพียงแต่จะมีอิทธิพลต่อสังคมชาวพุทธเท่านั้น แต่ยังมีอิทธิพลต่อคนมุสลิมหลาย ๆ คนอีก ด้วย เพื่อนของผมคนหนึ่งซึ่งเป็นมุสลิมก็มีความเชื่อศรัทธาในองค์หลวงพ่อดวงวัดช้างให้เป็นอย่างมาก เขาเคยพูดถึงหลวงพ่อดวงวัดช้างให้ว่าเป็นพระศักดิ์สิทธิ์จริงและเป็นบุคคลที่มีส่วนสำคัญเป็นอย่างมากในการทำให้จังหวัดปัตตานีมีความเจริญรุ่งเรืองและเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป คำกล่าวของเพื่อนผมคนนี้ ผมมองว่าเขามีความรู้ลึกถึงหลวงพ่อดวงที่ขนาดชาวพุทธอย่างเรายังไม่นึกไม่ถึง”^{๓๐}

เช่นเดียวกับนายปิยะบุตร สีแดงที่ได้กล่าวว่า

“บิดาของผมซึ่งเป็นอิสลามอยู่แถวอำเภอโคกโพธิ์มีความศรัทธาในองค์หลวงพ่อดวงมาก เขาได้ห้อยพระเครื่องหลวงพ่อดวงเป็นประจำเพราะเขาเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อดวง และเขาก็คิดว่าหลวงพ่อดวงท่านมีความเมตตาต่อคนไม่ว่าจะนับถือศาสนาใด”^{๓๑}

กล่าวโดยสรุปคือกลุ่มชาวพุทธผู้มีความศรัทธากลุ่มนี้ได้มีความคิดว่าด้วยบุญญาบารมีของหลวงพ่อดวง ท่านจึงเป็นบุคคลผู้ทรงอิทธิพลต่อสังคมคนหนึ่งและไม่เพียงแต่มีอิทธิพลต่อชาวพุทธในจังหวัดปัตตานีเท่านั้น แต่มีอิทธิพลต่อสังคมในวงกว้างทั้งในและต่างประเทศ ชาวพุทธผู้ศรัทธากลุ่มนี้มีความคิดว่าหลวงพ่อดวงมีอิทธิพลในเชิงบวกต่อมิติทางสังคม วิธีการดำเนินชีวิต ตลอดจนวัฒนธรรมของชาวพุทธเป็นอย่างยิ่งโดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ด้วยเหตุดังที่กล่าวมา ชาวพุทธกลุ่มนี้จึงมีความศรัทธาเลื่อมใสต่อองค์หลวงพ่อดวงในฐานะที่ท่านเป็นสาเหตุแห่งการนำพาสิ่งที่ดีมาสู่สังคม

จากผลการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างข้างต้น ได้แสดงให้เห็นถึงลักษณะและจุดมุ่งหมายของการมีความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดวงและพระเครื่องหลวงพ่อดวงของกลุ่มชาวพุทธที่มีความศรัทธา โดยส่วนใหญ่มีลักษณะของความเชื่อศรัทธาว่าหลวงพ่อดวงคือพระภิกษุที่มีความศักดิ์สิทธิ์สามารถแสดงอภินิหารช่วยเหลือคนให้ประสบกับสิ่งอันพึงปรารถนาโดยประการต่าง ๆ ได้ ในขณะที่ด้านจุดมุ่งหมายของการแสดงความศรัทธา พบว่าการที่กลุ่มชาวพุทธทั้งหลายแสดงความศรัทธาในองค์

^{๓๐} สัมภาษณ์ นายรุ่งโรจน์ เรื่องขนาบ ครูประจำโรงเรียนเทศบาล ๔ เมืองปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๓๑} สัมภาษณ์ นายปิยะบุตร สีแดง ครูประจำโรงเรียนเทศบาล ๔ เมืองปัตตานี วันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๖๑.

หลวงพ่อดุสิตเพราะมีความต้องการให้องค์หลวงพ่อดุสิตอยู่ในฐานะเป็นวิญญูณศักดิ์สิทธิ์ได้คอยปกป้องรักษาตนให้ประสบแต่ความโชคดีปราศจากอุปสรรคชีวิตทั้งหลาย

นอกจากนี้ ชาวพุทธผู้มีความศรัทธาบางกลุ่มยังได้แสดงความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดุสิตด้วยมีจุดมุ่งหมายทางความคิดที่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับมิติด้านอภินิหารเพียงอย่างเดียว แต่แสดงความศรัทธาด้วยคิดว่าหลวงพ่อดุสิตคือพระสงฆ์ผู้เป็นหนึ่งในพระรัตนตรัยทั้ง ๓ องค์ และในขณะที่ยังมีชีวิตองค์หลวงพ่อดุสิตก็ได้ชื่อว่าเป็นพระสงฆ์ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ อีกทั้งเมื่อให้ทราบถึงตำนานประวัติของหลวงพ่อดุสิตที่ท่านได้ทำสิ่งที่ดีงามทั้งหลาย เช่น ได้ทำหน้าที่ในการช่วยกอบกู้เอกราชของชาติ เป็นต้น ด้วยแล้ว การได้ระลึกนึกถึงคุณและแสดงความเคารพหรือศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดุสิตก็เป็นการแสดงออกถึงความเป็นชาวพุทธที่ดีอีกด้วย

๔.๒ วิเคราะห์ลักษณะแห่งการแสดงความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดุสิตของชาวพุทธ

จากการได้ศึกษาโดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่นิยมศรัทธาในองค์หลวงพ่อดุสิตวัดข้างให้พบประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับการแสดงความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดุสิตและสามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

๑) เพราะกลุ่มผู้ศรัทธามีความเชื่อในความมีอยู่จริงของอภินิหารหรืออิทธิปาฏิหาริย์

พระธรรมกิตติวงศ์ ได้กล่าวถึงอิทธิปาฏิหาริย์ว่าแปลว่า ความอัศจรรย์คือฤทธิ์ คือการแสดงผลฤทธิ์ได้เป็นอัศจรรย์ ความมหัศจรรย์ที่เกิดขึ้นจากฤทธิ์ซึ่งเป็นอำนาจจิตที่นอกเหนือธรรมชาติเหนือวิสัยมนุษย์สามัญ อิทธิปาฏิหาริย์ เป็นความอัศจรรย์อย่างหนึ่งของพระพุทธเจ้า พระอรหันตสาวก และผู้วิเศษผู้ได้ฌานสมาบัติ โดยทำสิ่งที่พันวิสัยมนุษย์ทั่วไปได้ เช่น เหน็ดมือตัวเองให้เป็นไปต่าง ๆ^{๓๒} มีความหมายเดียวกับคำว่า ฤทธิ์ที่หมายถึง อำนาจศักดิ์สิทธิ์ อานุภาพ หรือพลังอำนาจอันได้แก่คุณวิเศษที่น่าอัศจรรย์ มี ๑๐ อย่าง คือ คนเดียวทำให้เป็นหลายคนได้ หลายคนทำให้เป็นคนเดียวได้ ปราบภูตตัวได้ หายตัวได้ เดินผ่านเครื่องกั้นเช่นกำแพงไปได้ เดินบนน้ำได้ ดำดินได้ เหาะได้ สัมผัสดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ได้ ไปถึงพรหมโลกได้^{๓๓} อิทธิปาฏิหาริย์ กล่าวได้ว่า เป็นสิ่งที่มีอยู่จริงในธรรมชาติ มีความสัมพันธ์กับตัวบุคคลซึ่งโดยกฎธรรมชาติแล้วบุคคลที่สามารถแสดงอภินิหารได้คือบุคคลที่ผ่านการฝึกทางจิตอย่างใดอย่างหนึ่ง

^{๓๒} พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ลิ้มชูแสง, ๒๕๔๘), หน้า ๑๓๗๒.

^{๓๓} อ่างแล้ว, พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด, หน้า ๘๓๐.

ในขณะที่พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้กล่าวถึงการมีอยู่จริงของอิทธิปาฏิหาริย์ว่า “ถ้าถามว่าในทัศนะของพระพุทธศาสนา อิทธิปาฏิหาริย์ก็ดี เทวดา หรือเทพเจ้าต่าง ๆ ก็ดี มีจริงหรือไม่และถ้าตอบตามหลักฐานในคัมภีร์มีพระไตรปิฎกเป็นต้น โดยถือตามตัวอักษร ก็ต้องว่า “มี” หลักฐานที่ยืนยันคำตอบนี้มีอยู่มากมายทั่วไปในคัมภีร์ จนไม่จำเป็นจะต้องยกมาอ้างอิง”^{๓๔}

ความเชื่อเรื่องความมีอยู่จริงของอภินิหารหรืออิทธิปาฏิหาริย์เป็นความเชื่อที่มีมาหรืออยู่คู่กับมนุษย์ในทุกสังคมมาอย่างยาวนานนับแต่ยุคดึกดำบรรพ์ กล่าวสำหรับสังคมชาวพุทธ ความเชื่อในเรื่องปาฏิหาริย์ก็ได้อยู่คู่กับสังคมชาวพุทธอย่างใกล้ชิดนับแต่ยุคก่อนสมัยพุทธกาล และแม้ว่า ในทางพุทธศาสนาจะยอมรับการมีอยู่จริงของปาฏิหาริย์อันเกิดจากฤทธิ์ (อิทธิปาฏิหาริย์) และพระพุทธเจ้าพระองค์เองก็ได้ทรงใช้ปาฏิหาริย์ที่เกิดจากฤทธิ์เป็นเครื่องมือในหลาย ๆ ครั้งเพื่อประกอบในการแสดงธรรมโปรดมนุษย์ โดยเฉพาะกลุ่มคนที่เป็นมิถิชาติให้เปลี่ยนเป็นสัมมาทิฐิบุคคล ถึงกระนั้นพระพุทธเจ้าก็ทรงไม่อนุญาตให้พระสาวกของพระองค์ทรงแสดงปาฏิหาริย์ที่เกิดจากฤทธิ์แก่ผู้อื่น หากจะเป็นไปเพื่อการเผยแผ่คำสอนหรือหลักธรรมของพระองค์ พระองค์ก็ทรงเห็นด้วยกับการใช้อภินิหารที่เกิดจากการสอนให้เห็นจริงจนนำไปสู่การปฏิบัติที่ได้ผลจริงที่เรียกว่า “อนุสาสนีปาฏิหาริย์” เท่านั้น

อย่างไรก็ตาม ในแง่ที่จะพิจารณาว่าเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์จะมีผลอย่างไรต่อความเชื่อของมนุษย์นี้ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้แสดงทัศนะว่า

“พระพุทธศาสนาไม่สนใจกับคำถามว่าอิทธิปาฏิหาริย์มีจริงหรือไม่ เทวดามีจริงหรือไม่ และไม่วุ่นวายไม่ยอมเสียเวลากับการพิสูจน์ความมีจริงเป็นจริงของสิ่งเหล่านี้เลย สิ่งที่พระพุทธศาสนาสนใจ ก็คือมนุษย์ควรมีท่าทีและควรปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นอย่างไร พุทธอีกอย่างหนึ่งว่าสำหรับพระพุทธศาสนา ปัญหาว่าผีสิงเทวดา อำนาจลึกลับ อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ มีอยู่จริงหรือไม่ ไม่สำคัญเท่ากับปัญหาว่า ในกรณีที่มีอยู่จริง สิ่งเหล่านั้นมีฐานะอย่างไรต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ และอะไรคือความสัมพันธ์อันถูกต้องระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหล่านั้น”^{๓๕}

ด้วยเหตุที่เรื่องราวหรือตำนานต่าง ๆ อันเกี่ยวกับการแสดงอิทธิฤทธิ์ของผู้วิเศษมากมาย ได้อยู่คู่กับสังคมไทยมาอย่างยาวนานและเรื่องอภินิหารเหล่านั้นก็มักจะเกี่ยวโยงสัมพันธ์กับพุทธศาสนา หรือเป็นเรื่องราวที่มาจากคัมภีร์ของพุทธศาสนาโดยตรง ดังนั้น ชาวไทยพุทธในฐานะเป็นพุทธศาสนิกชนที่ศรัทธาในพุทธศาสนาจึงมีความเชื่อในเรื่องอิทธิฤทธิ์กันอย่างกว้างขวาง ด้วยมีความคิดว่าพุทธศาสนาได้กล่าวถึงความมีอยู่จริงของอภินิหารและผู้วิเศษอันเกิดจากการปฏิบัติด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง

^{๓๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **พุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๔๕๕.

^{๓๕} อ้างแล้ว, พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **พุทธธรรม**, หน้า ๔๕๖.

จากการมีความเชื่อในเรื่องอิทธิฤทธิ์ข้างต้น ชาวพุทธผู้มีความศรัทธาในองค์หลวงพ่อทวดจึงมีความเชื่อว่าองค์หลวงพ่อทวดคือผู้วิเศษที่มีประวัติความเป็นมาที่เกี่ยวข้องกับอิทธิฤทธิ์ตั้งแต่ท่านยังเป็นเด็กทารกที่ได้เกิดมาพร้อมกับลูกแก้ว ชาวพุทธมีความเชื่อศรัทธาว่าหลวงพ่อทวดเป็นผู้มีอิทธิฤทธิ์สามารถทำบางสิ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ เช่น เหยียบน้ำทะเลซึ่งมีความเค็มให้มีรสจืดได้ เป็นต้น

๒) เพราะกลุ่มผู้ศรัทธามีความเชื่อว่าหลวงพ่อทวดคือพระโพธิสัตว์

พระโพธิสัตว์ในที่นี้คือพระโพธิสัตว์ตามคติแห่งพุทธศาสนาเถรวาทซึ่งมีลักษณะเฉพาะคือเป็นผู้มีคุณธรรมสำคัญ 2 ประการ ได้แก่ ปัญญากับกรุณา โดยคุณธรรม 2 ประการนี้เป็นเสมือนแรงจูงใจในการปฏิบัติตนช่วยเหลือสัตว์โลกให้ได้รับความสุข ผ่านการบำเพ็ญบารมีธรรมเพื่อการเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต แม้ว่าบารมีธรรมที่พระโพธิสัตว์จะต้องบำเพ็ญมีอยู่ 10 ประการ แต่ทั้งหมดสามารถสรุปรวมใน 2 ประการนี้ หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าคุณธรรมคือปัญญากับกรุณานี้เป็นประธานของบารมีธรรมทั้ง 10 ประการนั่นเอง

ชาวพุทธที่มีความศรัทธาในองค์หลวงพ่อทวดมีความเชื่อว่าหลวงพ่อทวดคือองค์พระโพธิสัตว์ที่คอยช่วยเหลือมนุษย์ให้พ้นจากความทุกข์ยากทั้งปวง ด้วยความที่พระโพธิสัตว์คือบุคคลที่มีลักษณะเด่นคือการบำเพ็ญความดีช่วยเหลือผู้อื่นทุกโอกาส ซึ่งหากพิจารณาตามคติทางพุทธศาสนาเถรวาทแล้ว พระโพธิสัตว์คือผู้มุ่งมั่นบำเพ็ญบารมีธรรมเพื่อจะเป็นพระพุทธเจ้าในโลกอนาคต ถือเป็นบุคคลที่หาได้ยากในโลกของมนุษย์

นอกจากนี้ความเชื่อว่าหลวงพ่อทวดคือองค์พระโพธิสัตว์ได้มาจากการปฏิบัติตนของท่านในขณะที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ นับตั้งแต่ท่านได้อยู่ในวัยทารกที่ได้เกิดเหตุการณ์พิศวงคือมีพญางูได้คาบแก้ว^{๓๖}มาวางไว้บนตัวท่านในขณะที่ท่านนอนอยู่ในเปลนั้น ลูกแก้วลูกนั้นได้รับการพูดถึงอย่างกว้างขวางและถูกเชื่อว่าเป็น “ลูกแก้วคู่บารมี” ที่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้ประทานให้แก่ท่านและเมื่อท่านได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ท่านก็ได้แสดงอิทธิฤทธิ์ช่วยเหลือคนอย่างมากมายโดยเฉพาะอย่างยิ่งการช่วยกรุงศรีอยุธยาให้รอดพ้นจากการเป็นเมืองขึ้นของประเทศลังกา โดยการแปลและเรียบเรียงลำดับพระธรรมในเม็ตทองคำให้เสร็จภายใน ๗ วันที่คณะพราหมณ์จากประเทศลังกานำมาและเมื่อท่านมรณภาพไปแล้ว กลุ่มผู้ศรัทธาก็มีความเชื่อว่าดวงวิญญาณของท่านคือดวงวิญญาณของพระโพธิสัตว์ที่ศักดิ์สิทธิ์ที่คอยให้การช่วยเหลือมนุษย์ผู้ตกทุกข์ได้ยาก

๓) เพราะกลุ่มผู้ศรัทธามีความเชื่อว่าหลวงพ่อทวดมีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์

จากชีวประวัติของหลวงพ่อทวดที่ท่านคือพระภิกษุในพุทธศาสนาที่มีประวัติการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่านเป็นพระสงฆ์ในฝ่ายอรัญญวาสีที่มีลักษณะเป็นผู้ดำรงตนอยู่ในวัตรปฏิบัติ ในแนวทางของกรรมฐานที่เอื้อต่อการเป็นผู้มีความสามารถในการแสดงฤทธิ์อิทธิฤทธิ์ได้ อีกทั้ง

^{๓๖} ปัจจุบัน ลูกแก้วคู่บารมีของหลวงพ่อทวดได้ประดิษฐาน ณ วัดพะโคะ อ.สะทิงพระ จ.สงขลา.

ในขณะที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ก็ได้ปรากฏการแสดงอภินิหารของท่านจนเป็นที่อัศจรรย์ใจและนำมาซึ่งความศรัทธาเลื่อมใสของผู้พบเห็นในหลาย ๆ ครั้ง ดังนั้น กลุ่มผู้ศรัทธาจึงมีความเชื่อว่าเมื่อท่านมรณภาพแล้ว ดวงวิญญาณของท่านคือดวงวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ ดังที่สุธิวังค์ พงศ์ไพบุลย์ ได้กล่าวถึงความหมายของหลวงพ่อทวดไว้ว่า คือจิตวิญญาณที่มีบุญญาธิการที่ค่อนข้างดี บ้างก็เรียกว่า “เทียมตา” (เทวดา หรือเทพที่มีบุญญาธิการสูงส่ง) บ้างก็เรียกว่า “ทวด” (มีบุญญาธิการรองลงมา) ทวดที่เป็นเครื่องเทพครึ่งสัตว์ก็มี เช่น ทวดงู (พญางู หรือ งูกายสิทธิ์) ทวดเหล่านี้จะปรากฏให้เห็นในรูปของสัตว์นั้น ๆ ทวดที่เป็นมนุษย์ผู้มีบุญญาภาพแล้วดับชีพไปก็มี เช่น หลวงพ่อทวด (วัดช้างให้ อ.โคกโพธิ์ จ.ปัตตานี และ วัดพะโคะ อ.สะทิงพระ จ.สงขลา) เป็นต้น^{๓๗} เช่นเดียวกับชัยวุฒิ พิชะกุล ที่ได้กล่าวถึงความหมายของหลวงพ่อทวดว่า หลวงพ่อทวดเป็นชื่อเรียกพระภิกษุที่มรณภาพแล้ว แต่วิญญาณยังมีความศักดิ์สิทธิ์หรือมีบุญญาธิการสูงคล้าย ๆ กับเทพหรือเทวดา^{๓๘}

กลุ่มผู้ศรัทธามีความเชื่อว่าดวงวิญญาณของหลวงพ่อทวดคือดวงวิญญาณอันศักดิ์สิทธิ์ที่สามารถแสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ดลบันดาลให้การช่วยเหลือคนที่เชื่อศรัทธาและบูชาในตัวท่านได้โดยความเชื่อดังกล่าวนี้เกิดขึ้นได้เพราะความคิดที่ว่าสถานะของหลวงพ่อทวดในปัจจุบันคือดวงวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ผสมผสานกับความคิดที่ว่าหลวงพ่อทวดคือองค์พระโพธิสัตว์ผู้มีความเมตตาอย่างกว้างขวางที่คอยให้การช่วยเหลือมนุษย์ผู้ตกทุกข์ได้ยากที่มีความเชื่อศรัทธาบูชาในตัวท่านโดยไม่จำกัดว่าเป็นใครหรือนับถือศาสนาใด

๔) เพราะกลุ่มผู้ศรัทธามีความเชื่อในพลังอำนาจของศรัทธาที่มีต่อองค์หลวงพ่อทวด

เพราะมีความเชื่อว่าหลวงพ่อทวดคือดวงวิญญาณศักดิ์สิทธิ์และมีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ที่คอยให้ความช่วยเหลือผู้คนโดยทั่วไป จึงแสดงออกถึง “ความเชื่อศรัทธาอย่างแรงกล้า” ต่อองค์หลวงพ่อทวด กลุ่มผู้ศรัทธาบางส่วนมีความคิดว่าการแสดงออกถึงความเชื่อศรัทธาอย่างแรงสามารถทำให้เกิดเป็นพลังบวกที่ก่อให้เกิดเป็นความสำเร็จขึ้นมาได้ ดังที่นายจรูญ สุขเกษมได้กล่าวแสดงความเห็นในเรื่องนี้ว่า

“ผมมีความคิดว่าสิ่งสำคัญเหนือสิ่งอื่นใดในการแสดงความเคารพนับถือในองค์หลวงพ่อทวดคือการแสดงออกถึงความเชื่อศรัทธาอย่างมั่นคงและมั่นใจในองค์หลวงพ่อทวด การแสดงความเชื่ออย่างมั่นใจเป็นเหมือนการถวายเป็นเหมือนการถวายเป็นความไว้วางใจให้แก่ท่านว่าหลวงพ่อทวดมีความศักดิ์สิทธิ์จริงและท่านสามารถช่วยเหลือเราได้ ตรงนี้ก็จะสัมพันธ์กับการแสดงออกในอีก

^{๓๗} สุธิวังค์ พงศ์ไพบุลย์ อ้างถึงใน ญาณินทร์ เพชรสุวรรณ, ความเชื่อเกี่ยวกับหลวงพ่อทวดเหยียบน้ำทะเลจืดในจังหวัดสงขลา จังหวัดพัทลุง และจังหวัดปัตตานี, (สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๔), หน้า ๑๙.

^{๓๘} ชัยวุฒิ พิชะกุล อ้างถึงใน ญาณินทร์ เพชรสุวรรณ, ความเชื่อเกี่ยวกับหลวงพ่อทวดเหยียบน้ำทะเลจืดในจังหวัดสงขลา จังหวัดพัทลุง และจังหวัดปัตตานี, (สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๔), หน้า ๑๙.

ทางหนึ่งคือ การกล่าวคาถาบูชาหลวงพ่อด้วยด้วยความเชื่อศรัทธาเพื่ออาราธนาดวงวิญญาณของท่านให้มาช่วยคุ้มครองเรา^{๓๙}

คำกล่าวข้างต้นได้แสดงให้เห็นถึงลักษณะการแสดงศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อด้วยโดยอยู่บนพื้นฐานของความคิดว่าสิ่งสำคัญของการแสดงศรัทธาคือการแสดง “ความเชื่อมั่น” หรือการไว้วางใจว่าหลวงพ่อด้วยคือดวงวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ที่มีอยู่จริงซึ่งคอยให้การช่วยเหลือแก่คนทั่วไป กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ความเชื่อศรัทธาที่มีต่อองค์หลวงพ่อด้วยหากเป็นความเชื่อศรัทธาที่เข้มแข็งหรือเชื่อมั่นแล้ว ก็จะกลายเป็นพลังบวกที่มองไม่เห็นและส่งผลดีต่อผู้มีความเชื่อได้

กล่าวโดยสรุป แม้ว่าลักษณะแห่งความเชื่อศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อด้วยทั้ง ๔ ประการข้างต้นจะไม่ได้ขัดแย้งกับแนวคิดเรื่องศรัทธาในพุทธศาสนาอย่างสมบูรณ์ แต่หากชาวพุทธแสดงออกถึงความเชื่อดังกล่าวโดยปราศจากปัญญาคอยกำกับหรือไม่สามารถนำตนเองออกจากความหลงในศรัทธาต่อประเด็นทั้ง ๔ ข้างต้นได้หรือไม่สามารถที่จะนำผลแห่งความศรัทธาที่ตนเองมีมาพัฒนาตนเองให้เกิดผลในเชิงรูปธรรมได้แล้ว ก็อาจทำให้ชาวพุทธผู้ศรัทธาดำเนินชีวิตที่คลาดเคลื่อนจากความถูกต้องตามธรรมที่ควรจะเป็น หรือมีความประหลาดในเชิงจริยธรรมทางพุทธศาสนาที่ไม่สมบูรณ์กล่าวคือไม่สามารถแสดงศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญาได้ ซึ่งนอกจากจะส่งผลกระทบต่อตัวบุคคลแล้วก็อาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของพุทธศาสนาด้วยเช่นกัน

๔.๓ ข้อเสนอแนะด้านการแสดงศรัทธาที่ถูกต้องตามแนวทางของพุทธศาสนา

เนื่องจากเนื้อหาสาระจากคำสัมภาษณ์ในส่วนข้อเสนอแนะจากกลุ่มตัวอย่างมีลักษณะคล้ายคลึงกัน ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอประเด็นข้อเสนอแนะในลักษณะของการสรุปประมวลจากคำให้สัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่างมาเสนอพอเป็นตัวอย่างดังต่อไปนี้

๑) ข้อเสนอแนะของกลุ่มตัวอย่าง

พระสิริจิริยาลังการ ได้ให้ข้อเสนอแนะในการแสดงศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อด้วยว่า

“การที่ชาวพุทธมีความเชื่อศรัทธาในอภินิหารของหลวงพ่อด้วยก็ส่วนหนึ่งซึ่งชาวพุทธมีสิทธิ์ที่จะเชื่อในเรื่องอภินิหารและเป็นเรื่องส่วนบุคคลเป็นประสบการณ์ส่วนตัวของผู้ที่เชื่อ แต่ส่วนที่มีความสำคัญที่ชาวพุทธควรตระหนักคือการเชื่อที่ต้องประกอบด้วยปัญญา ต้องเป็นความเชื่อศรัทธาที่มีปัญญาประดับประดาไม่ให้หลุดจากหลักการของพุทธศาสนา และสิ่งหนึ่งที่ชาวพุทธควรให้ความสำคัญพอ ๆ กับการเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อด้วยคือการศึกษาถึงคุณความดีของหลวงพ่อด้วยว่าท่านมีความดีทั้งโดยส่วนตัวท่านเองและส่วน

^{๓๙} สัมภาษณ์ นายจรูญ สุขเกษม นักธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สังคมที่ท่านได้ทำให้แกผู้อื่นอย่างไรบ้าง ตรงนี้ชาวพุทธต้องศึกษาแล้วนำเอาท่านมาเป็นแบบอย่างในการบำเพ็ญความดีทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น”^{๔๐}

พระสุนทรปริยัติวิธาน เจ้าอาวาสวัดข้างใต้ได้กล่าวให้ข้อเสนอแนะว่า

“คนที่มาเข้าบูชาวัดอุโมงค์หลวงพ่อดาวที่วัดและที่มีโอกาสมาพบปะพูดคุยกับอาตมาม 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เข้าบูชาไปเพื่อหวังให้พุทธคุณจากหลวงพ่อดาวช่วยคุ้มครองอย่างเต็มรูปแบบ และอีกกลุ่มคือกลุ่มที่เข้าบูชาไปด้วยคิดว่าการบูชาองค์หลวงพ่อดาวก็เหมือนกับได้บูชาพระรัตนตรัย อาตมาก็ได้แนะนำวิธีการบูชาหลวงพ่อดาวในแนวทางที่ถูกต้องไปว่าต้องมีศรัทธาอย่างถูกต้องตามหลักพุทธศาสนา ไม่ใช่ฝากความหวังไว้กับหลวงพ่อดาวแต่เพียงอย่างเดียว คือคนบูชาก็ต้องไม่มีความประมาทในชีวิตด้วย”^{๔๑}

พ.ต.ท.ประลอง นนทร์รงค์ได้กล่าวว่า

“ชาวพุทธควรศึกษาแบบอย่างการดำเนินชีวิตของหลวงพ่อดาว เช่น ความเสียสละของท่านที่มีต่อประเทศชาติ เสียสละช่วยเหลือคนอื่นอย่างไม่เลือกปฏิบัติ ผู้ที่นับถือท่าน ควรถือท่านเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ แต่ตนเองก็ต้องมีความพยายามทำสิ่งที่หวังให้สำเร็จด้วยตนเอง ไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต ไม่ใช่หวังให้ท่านช่วยโดยที่ตนเองก็ไม่แสวงหา ควรมีศรัทธาต่อท่านอย่างแท้จริง แต่การศรัทธาต่อท่านไม่ใช่มีองค์หลวงพ่อดาวเพื่อการพาณิชย์คอยให้คนอื่นเข้าบูชาต่อ”^{๔๒}

ร.ต.อ.สมพร เขียวจันทร์ ได้กล่าวว่า

“คนที่ศรัทธาในองค์หลวงพ่อดาวควรทบทวนทำที่ที่แสดงความศรัทธาต่อหลวงพ่อดาว ไม่ใช่หวังพึ่งให้ท่านช่วยทุกอย่าง เช่น หากไม่สำเร็จตามที่ขอให้ท่านช่วย ก็ควรคิดว่าเพราะแต่ละคนมีกรรมเป็นของตนเองด้วย ไม่ใช่ว่าตนเองก็ไม่เคยทำบุญหรือความดีอะไรเลย แต่ไปบนบานให้หลวงพ่อดาวช่วย ไม่ใช่ว่าพอคิดว่าท่านไม่ช่วยก็หมดศรัทธาในตัวท่าน อย่างนี้ถือว่าไม่ถูกต้อง”^{๔๓}

ดร.อังคาร กาญจนเพชรได้กล่าวให้ข้อเสนอแนะว่า

^{๔๐} สัมภาษณ์ พระสิริจริยาสังการ เจ้าคณะจังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๔๑} สัมภาษณ์พระสุนทรปริยัติวิธาน เจ้าอาวาสวัดข้างใต้ เมื่อวันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๔๒} สัมภาษณ์ พ.ต.ท.ประลอง นนทร์รงค์ รอง ผกก.(ปฏิบัติการพิเศษ) ตำรวจภูธร จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๔๓} สัมภาษณ์ ร.ต.อ.สมพร เขียวจันทร์ รอง สารวัตรสอบสวน ตำรวจ ภจว.ปัตตานีเมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๖๒.

“แม้ว่าหลวงพ่อดวงจะเป็นพระภิกษุที่ศักดิ์สิทธิ์สามารถแสดงอภินิหารช่วยเหลือคน
อย่างมากมาย แต่คนที่ศรัทธาหรือบูชาพระเครื่องหลวงพ่อดวงก็ควรเป็นคนดีทำความดีด้วย
จะหวังพึ่งหลวงพ่อดวงโดยที่ตนเองก็ไม่ได้ทำดีหรือทำสิ่งที่ถูกต้องดีงามก็ไม่ถูกนัก”^{๔๔}

๒) ข้อเสนอแนะของผู้วิจัย

จากการศึกษาโดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่มีความศรัทธาต่อพระเครื่องหลวงพ่อดวง
และองค์หลวงพ่อดวงพบว่า แม้ว่าการแสดงออกถึงความศรัทธาต่อพระเครื่องหลวงพ่อดวงของชาว
พุทธส่วนใหญ่จะเป็นการแสดงออกที่ตรงตามแต่การแสดงออกถึงความศรัทธาในลักษณะดังกล่าวของชาว
พุทธก็ยังไม่ค่อยมีความสอดคล้องกับแนวคำสอนเรื่องศรัทธาของพุทธศาสนาที่ถูกต้องมากนัก กล่าวคือ
ชาวพุทธที่มีความเลื่อมใสศรัทธาในองค์หลวงพ่อดวงส่วนใหญ่มีความศรัทธาแค้ในความศักดิ์สิทธิ์และ
การมีอภินิหารของท่าน แต่ไม่ได้พิจารณาในมิติที่ลึกซึ้งลงไปจนให้เกิดเป็นปัญหาซึ่งถือเป็นหลักการ
หรือคำสอนสำคัญของพุทธศาสนา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติตามหลัก
ศรัทธาอย่างถูกต้องตามแนวทางของพุทธศาสนาดังต่อไปนี้

๑. ความหมายที่แท้จริงของคำว่าศรัทธาในพุทธศาสนา คือ ความเชื่อความมั่นใจใน
ปัญญา คุณธรรมและความเพียรพยายามของมนุษย์ ทำให้สามารถเข้าถึงความจริง ความดีงามสูงสุดได้
ตามกฎธรรมดแห่งเหตุและผล^{๔๕} ซึ่งจากสาระสำคัญของหลักศรัทธาดังกล่าวนี้ จึงอาจกล่าวได้ว่า
ศรัทธาคือคุณธรรมสำคัญเบื้องต้นที่จะนำไปสู่ความดีงามของชีวิต เป็นคุณธรรมที่เชื่อมโยงกับปัญญา
อันจะก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจความจริงของโลกและชีวิต ซึ่งหากกลับมาพิจารณาถึงการแสดงออก
ซึ่งศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดวงของกลุ่มชาวพุทธแล้ว ก็อาจกล่าวได้ว่า นอกเหนือจากการแสดงความ
ศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดวงซึ่งเป็นสิ่งที่ดีอยู่แล้ว ชาวพุทธควรทำความเข้าใจในสาระของคำว่าศรัทธา
ให้เข้าใจอย่างชัดเจนว่าแท้จริงแล้วคำว่าศรัทธาตามหลักพุทธศาสนาเป็นอย่างไรมีความหมาย
สาระสำคัญหรือขอบเขตแค่ไหน นอกจากนี้ ควรศึกษาให้เข้าใจว่ามีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับ
หลักธรรมอื่น ๆ อะไรบ้างและต้องศึกษาให้เห็นว่าจะนำมาปฏิบัติให้เกิดประโยชน์อย่างถูกต้องได้
อย่างไร เพราะการแสดงออกถึงการมีศรัทธาอย่างเดียวย่อมอาจมีความหมายในเชิงจริยธรรมที่ไม่สมบูรณ์

๒. ชาวไทยพุทธที่เคารพศรัทธาในองค์หลวงพ่อดวงไม่ควรแสดงท่าทีศรัทธาต่อองค์หลวง
พ่อดวงแค่เพราะมีความคิดที่ติดอยู่กับความเชื่อเรื่องอภินิหารขององค์หลวงพ่อดวงแต่เพียงอย่างเดียว
แต่ควรใช้ความศรัทธาที่มีต่อองค์หลวงพ่อดวงพัฒนาต่อยอดไปเป็นการสร้างความสำนึกที่ระลึกถึงใน
คุณความดีด้านการปฏิบัติของท่านแล้วนำมาสร้างเป็นแรงบันดาลใจให้กับตนเองในการปฏิบัติสิ่งที่ดี
งามทั้งหลายอย่าง หลวงพ่อดวงท่านได้ปฏิบัติไว้ในขณะที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ เช่น ความมีเมตตา ความ

^{๔๔} สัมภาษณ์ อังคาร กาญจนเพชร อดีตคณะกรรมการการเลือกตั้งจังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ ๕ ตุลาคม
๒๕๖๐.

^{๔๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), *พุทธธรรม*, หน้า ๔๒๔.

อดทน การมีปัญญาฉลาดหลักแหลม การเป็นผู้นำในทางที่เที่ยง การอุทิศตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น เป็นต้น

๓. ชาวพุทธที่เคารพศรัทธาในองค์หลวงพ่อดวงศควรวีรคัมภีร์ศรัทธาในองค์หลวงพ่อดวงศ โดยให้อยู่ในฐานะเป็นผู้ที่จะนำไปสู่การแสดงความเคารพศรัทธาในภาพรวมของพระรัตนตรัย ควรใช้ปัญญาคิดพิจารณาให้เห็นอย่างลึกซึ้งว่าหลวงพ่อดวงศคือพระสงฆ์ผู้มีปฏิปทางดงามหรือเป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบตามพระธรรมคำสอนอันจริงแท้ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยนัยนี้ มีความหมายถึงการที่ชาวพุทธผู้เคารพศรัทธาในองค์หลวงพ่อดวงศควรมีปัญญาควบคู่กับการมีศรัทธาที่สามารถมองเห็นถึงกระบวนการความสัมพันธ์ระหว่างพระรัตนตรัยทั้ง ๓ รัตนะว่ามีความเชื่อมโยงถึงกัน ขาดองค์ใดองค์หนึ่งไม่ได้และอยู่ในฐานะเป็นองค์คุณแห่งความดีที่จะเป็นที่พึ่งในแง่การปฏิบัติเพื่อการบรรลุความดีขั้นสูงตามแนวทางพุทธศาสนาให้แก่ผู้มีความเชื่อศรัทธาในพุทธศาสนา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ควรมีศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดวงศโดยใช้ปัญญามองให้เห็นเป็นความสัมพันธ์กับศรัทธาขั้นสูง คือ “ตลาคตโพธิศรัทธา” อันเป็นศรัทธาที่สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างพระรัตนตรัยทั้งสาม ดังที่พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้กล่าวไว้ว่า

“ตลาคตโพธิศรัทธา ย่อมครอบคลุมถึงศรัทธาในพระรัตนตรัยครบทั้งสามอย่างพร้อมในตัวในเวลาเดียวกัน คือ เชื่อว่า มนุษย์มีปัญญาที่สามารถพัฒนาขึ้นไปจนแก้ปัญหาขั้นสุดท้ายขั้นในที่สุดของตนได้ (พระสงฆ์ = ผู้วิชัย) เชื่อว่าหลักการและจุดมุ่งหมายในเรื่องนี้เป็นความจริงที่ดำรงอยู่ตามธรรมดาแห่งเหตุและผล (พระธรรม = ผู้วิชัย) และเชื่อว่า ได้มีบุคคลผู้พัฒนาตนจนสำเร็จผลเช่นนั้นเป็นตัวอย่างยืนยันความจริงนำทางไว้แล้ว (พระพุทธ = ผู้วิชัย) ในเมื่อตลาคตโพธิศรัทธามีความหมายอย่างนี้ ศรัทธาจึงเป็นธรรมสำคัญยิ่ง แม้ในพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาแห่งปัญญา แต่ก็ย่อมเห็นได้ชัดว่า ศรัทธานี้มีความหมายต่างจากที่เห็นกันทั่ว ๆ ไป คือ เป็นศรัทธาในปัญญา และเป็นศรัทธาเชื่อมปัญญา หรือนำไปสู่ปัญญา ไม่เป็นศรัทธาที่มลาย แต่เป็นศรัทธาที่ทำให้หายมลายและเป็นสิ่งจำเป็นในตอนต้น ๆ ก่อนที่จะบรรลุผลแห่งความสามารถของตนหรือก่อนที่ปัญญาจะบริบูรณ์เท่านั้น”^{๔๖}

๔. จากข้อเสนอแนะในข้อที่ ๓ ที่เสนอว่าชาวพุทธควรแสดงความเชื่อศรัทธาในองค์หลวงพ่อดวงศโดยใช้ปัญญาพิจารณาให้ยังลึกลงไปเห็นเป็นความเชื่อศรัทธาในคุณพระรัตนตรัยนั้นโดยนัยที่แท้จริงแล้ว ข้อนี้ได้แสดงให้เห็นถึงหลักการสำคัญของพุทธศาสนาคือการลงมือปฏิบัติ กล่าวคือ การแสดงถึงคุณพระรัตนตรัยเป็นการแสดงให้เห็นถึงนัยอันเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสัจธรรมคือพระธรรมกับจริยธรรมคือการลงมือปฏิบัติ อันมีพระพุทธเจ้ากับพระสงฆ์เป็นสัญลักษณ์หรือเป็นตัวแทนของการลงมือปฏิบัติ โดยพระพุทธรูปเจ้าทรงอยู่ในฐานะเป็นผู้นำการปฏิบัติให้เห็นเป็นตัวอย่างว่าพระองค์ซึ่งอยู่ในฐานะมนุษย์ธรรมดาก็สามารถปฏิบัติพระองค์ให้บรรลุถึงความดีสูงสุดได้ ในขณะที่พระสงฆ์ก็ได้

^{๔๖} อ่างแล้ว, พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พุทธธรรม, หน้า ๔๒๕-๔๒๖.

อยู่ในฐานะเป็นผู้ยืนยันสพทบความจริงแห่งการปฏิบัติเพื่อการบรรลุคุณความดีสูงสุดนั้นด้วยเช่นกัน อันมีความหมายว่า ชาวพุทธควรแสดงออกซึ่งความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อทวด โดยใช้ปัญญาพิจารณาให้มองเห็นว่าการที่หลวงพ่อทวดท่านเป็นพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบจนกลายเป็นผู้มีบุญญาธิการ หรือมีฤทธาภิหารได้นั้นเพราะท่านได้ผ่านการปฏิบัติ ผิดคนตนเองมา ดังนั้น ผู้ศรัทธาในตัวท่านก็ควรที่จะยึดถือท่านเป็นตัวอย่างของการปฏิบัติตนเพื่อการบรรลุถึงความดีด้วยเช่นกัน กล่าวสรุปอีกอย่างหนึ่งได้ว่า ชาวพุทธควรเชื่อศรัทธาในคุณพระรัตนตรัย ซึ่งในที่นี้คือองค์หลวงพ่อทวด ครั้นเชื่อศรัทธาในพระรัตนตรัยแล้วก็ไม่ควรหยุดอยู่แค่นั้นแต่ควรพัฒนาไปให้ถึงหลักการสำคัญทางพุทธศาสนาคือการลงมือปฏิบัติตามความดีที่หลวงพ่อทวดได้ปฏิบัติเป็นแนวทางไว้ให้ได้

๕. ชาวพุทธที่เคารพศรัทธาในองค์หลวงพ่อทวดควรแสดงออกถึงความศรัทธาอย่างมีปัญญาและถูกต้อง คือไม่หวังพึ่งเพียงอิทธิปาฏิหาริย์ของท่านเท่านั้น กล่าวคือ ไม่ควรมีศรัทธาแบบติดอยู่กับอิทธิปาฏิหาริย์แต่เพียงอย่างเดียว แต่ควรพิจารณาถึงบริบททั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับองค์หลวงพ่อทวด เพราะโดยความเป็นจริงแล้วองค์หลวงพ่อทวดยังมีบริบทอื่น ๆ ที่น่าสนใจและควรแก่การศึกษา และนำมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น การยึดติดอยู่กับอิทธิปาฏิหาริย์ขององค์หลวงพ่อทวดแต่เพียงอย่างเดียวโดยไม่พิจารณาถึงมิติอื่น ๆ ที่น่าสนใจในตัวท่าน อาจนำมาซึ่งผลเสียแก่ผู้ศรัทธาเอง เพราะหากยึดติดอยู่กับมิติด้านอิทธิปาฏิหาริย์ซึ่งเป็นมิติที่มองไม่เห็นและไม่สามารถพิสูจน์ความมีอยู่จริงได้แต่เพียงอย่างเดียว แล้วกลับไม่ประสบผลอันเกิดจากอิทธิปาฏิหาริย์นั้นตามความประสงค์ของตน ก็อาจทำให้เกิดความรู้สึกคลายความศรัทธาลงได้

พระธรรมปิฎกา (ป.อ.ปยุตโต) ได้แสดงทัศนะต่อกลุ่มบุคคลที่มีท่าทีต่อสิ่งที่มองไม่เห็น (เช่น อิทธิปาฏิหาริย์ = ผู้เขียน) และได้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับการปฏิบัติที่ถูกต้องดังนี้

“...ในเมื่อสิ่งเหล่านี้มีอยู่เพียงในระดับแห่งความเชื่อของปุถุชน ก็ย่อมผันแปรกลับกลายเป็นได้ ดังจะเห็นได้ว่า บางคนไม่เคยเชื่อถึงสิ่งเหนือสามัญวิสัยเหล่านี้เลย (คือ เชื่อว่า สิ่งเหล่านี้ไม่มีไม่เป็นจริง) และตฤถูกดูหมิ่นความเชื่อเช่นนั้นอย่างรุนแรง ต่อมาได้ประสบเหตุการณ์ลับล่อที่เป็นเงื่อนไขต่อแห่งความเชื่อเช่นนั้นเข้า ก็กลับกลายเป็นคนที่มีความเชื่ออย่างปักจิตฝังใจตรงข้ามไปจากเดิม และเพราะเหตุที่ไม่มีหลักส่งนำทางในการปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้น ก็กลายเป็นผู้หมกมุ่นหลงใหลในสิ่งเหล่านั้นยิ่งไปกว่าคนอื่น ๆ อีกมากมายที่เขาเชื่ออย่างนั้นแต่เดิมมา ในทำนองเดียวกัน บางคนที่เคยเชื่อถ้อยมันคงอยู่ก่อน ต่อมาได้ประสบเหตุการณ์ที่ล่อว่าสิ่งที่เชื่อจะไม่เป็นไปสมจริงหรือไม่แน่นอน ความเชื่อนั้นก็กลับสั่นคลอนไป หรือบางทีอาจกลายเป็นผู้ไม่เชื่อไปเสียก็มี ในกรณีเหล่านี้ มนุษย์ทั้งหลายล้วนแล้วแต่มีวุ่นวายกับปัญหาว่ามีหรือไม่มี จริงหรือไม่จริง เชื่อหรือไม่เชื่อ เท่านั้น พวกกันขาดหลักในทางปฏิบัติที่จะเตรียมป้องกันผลเสียต่อชีวิตและสังคมจากความเชื่อหรือไม่เชื่อของพวกตน พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการปฏิบัติ มุ่งสอนสิ่งที่ทำได้ ให้มนุษย์ได้รับประโยชน์พอกับทุกระดับแห่งความ

พร้อมหรือความแก่กล้าสูงงอมของตน ๆ สำหรับเรื่องเหนือสามัญวิสัยเหล่านี้ พระพุทธศาสนาก็ได้วางหลักการในทางปฏิบัติไว้อย่างชัดเจนว่า เมื่อสิ่งเหล่านี้มีจริง มนุษย์ ควรวางตัวหรือปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นอย่างไร และที่วางตัวหรือปฏิบัติอย่างนั้น ๆ ด้วยเหตุผล อะไร เหมือนดังพูดว่า ท่านจะเชื่อหรือไม่เชื่อก็ตาม แต่ท่านควรปฏิบัติต่อสิ่งนั้นให้ถูกต้อง ผู้ที่ เชื่อก็ตาม ไม่เชื่อก็ตาม สามารถและสมควรทำตามหลักปฏิบัติที่พระพุทธศาสนาแนะนำไว้นี้ได้”^{๔๗}

๔.๔ สรุปวิเคราะห์ประเด็นการแสดงความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดวง

จากการได้ศึกษาตามวัตถุประสงค์ทั้ง ๓ ข้อข้างต้น ทำให้เห็นถึงลักษณะและจุดมุ่งหมาย ของการแสดงความศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดวงวัดข้างใต้และสามารถวิเคราะห์ได้เป็น ประเด็นดังต่อไปนี้

๑. จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างสามารถแบ่งกลุ่มผู้ศรัทธาในองค์หลวงพ่อดวง ออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ

๑.๑ กลุ่มหวังพึ่งอิทธิฤทธิ์จากองค์หลวงพ่อดวงแบบเบ็ดเสร็จ ซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่ ในกลุ่มตัวอย่างที่มีความคิดหรือความเชื่อศรัทธาว่าหลวงพ่อดวงอยู่ในสถานะเป็นดวงวิญญาน ศักดิ์สิทธิ์ที่สามารถช่วยเหลือให้ตนได้พบกับสิ่งที่ตนปรารถนาได้ กลุ่มนี้ได้สะท้อนให้เห็นว่ายังมี ความคิดที่คลาดเคลื่อนไปจากแนวทางของพุทธศาสนาที่สอนในเรื่องการพึ่งตนเอง ซึ่งจากการ สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างพบว่า ส่วนใหญ่ของผู้ศรัทธามีความคิดว่าหากตั้งอธิษฐานจิตขอให้หลวงพ่อดวง ช่วยแล้ว จะสำเร็จได้อย่างแน่นอน

๑.๒ กลุ่มหวังพึ่งหลวงพ่อดวงแบบไม่เบ็ดเสร็จ ซึ่งอาจเป็นกลุ่มน้อยในกลุ่ม ตัวอย่างที่มีความคิดหรือมีความเชื่อศรัทธาว่าแม้ว่าองค์หลวงพ่อดวงจะอยู่ในฐานะดวงวิญญาน ศักดิ์สิทธิ์ที่จะสามารถดลบันดาลช่วยเหลือคนที่ต้องการความช่วยเหลือได้ แต่ก็ยังอยู่บนฐานแห่งความ เข้าใจว่ามนุษย์ทุกคนล้วนมีกรรมเป็นของตน ไม่สามารถหนีกรรมส่วนบุคคลพ้นไปได้ ดังนั้น กลุ่มนี้จึงมี ความคิดว่าการอธิษฐานขอให้องค์หลวงพ่อดวงได้ให้การช่วยเหลือจะสำเร็จหรือไม่นั้นก็ขึ้นอยู่กับกรรม หรือโชควาสนาของแต่ละคนด้วย

๒. จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างพบว่ากลุ่มชาวพุทธผู้ศรัทธาในองค์หลวงพ่อดวงมี การแสดงออกหรือมีลักษณะแห่งศรัทธาที่หลากหลายทั้งนี้ขึ้นกับจริตหรืออุปนิสัยหรือปัญญาของแต่ละ บุคคลที่มีความแตกต่างกันออกไป เช่น ผู้ศรัทธาบางคนมีความเชื่อมั่นในคุณอิทธิฤทธิ์ของหลวงพ่อดวงอย่างเต็มเปี่ยมโดยเชื่อว่าหลวงพ่อดวงจะสามารถช่วยเหลือตนเองได้ทุกเรื่อง ในขณะที่ผู้ศรัทธา บางคนนอกเหนือจะมีความศรัทธาในคุณอิทธิฤทธิ์ขององค์หลวงพ่อดวงแล้ว ยังมีความศรัทธาในวัตร ปฏิบัติหรือการดำเนินชีวิตโดยการบำเพ็ญตนให้เป็นที่พึ่งเป็นประโยชน์แก่สังคมอีกด้วย เป็นต้น

^{๔๗} อ่างแล้ว, พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม, หน้า ๔๕๗.

อย่างไรก็ตาม ลักษณะของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดล้วนแล้วมีความเหมือนกันในประเด็นหนึ่งคือทุกคนได้ตั้งอยู่บนฐานของความศรัทธาที่มีต่อองค์หลวงพ่อดวงเหมือนกัน

๓. ในแง่ความหมายเชิงจริยธรรมทางพุทธศาสนา คำว่าศรัทธาคือความเชื่อมั่นในความจริง ความดีงาม และกฎธรรมดแห่งเหตุและผล ความมั่นใจในปัญญาของมนุษย์ที่จะดับทุกข์หรือแก้ไขปัญหาได้ตามทางแห่งเหตุผล และเชื่อในสังคมที่ดีงามของมนุษย์ซึ่งจะเจริญงอกงามขึ้นได้ตามแนวทางเช่นนั้น เป็นความเชื่อมั่นที่แสดงออกด้วยความเลื่อมใสอันหยั่งลงมั่นด้วยปัญญาในพระรัตนตรัย เป็นศรัทธาซึ่งแน่วแน่ มั่นคง ไม่มีทางผันแปร เพราะเกิดจากญาณคือความรู้ความเข้าใจ^{๔๔} แต่เมื่อพิจารณาถึงลักษณะแห่งศรัทธาที่ชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดวง อาจกล่าวได้ว่าการแสดงออกถึงความศรัทธาของชาวพุทธส่วนใหญ่ที่มีต่อองค์หลวงพ่อดวงวัดช้างให้ หากพิจารณาจากกรอบแห่งพุทธศาสนาข้างต้นแล้วก็อาจกล่าวได้ว่า ยังเป็นการแสดงออกในเชิงจริยธรรมที่ยังไม่สมบูรณ์ กล่าวคือเป็นศรัทธาที่ยังไม่ประกอบด้วยปัญญา เพราะการแสดงออกซึ่งศรัทธาตามหลักพุทธศาสนาก็คือการมีศรัทธาที่ผูกโยงกับปัญญาหรือเป็นความเชื่อมั่นด้วยปัญญาในคุณของพระรัตนตรัยด้วยเหตุที่ชาวพุทธผู้มีความศรัทธาในองค์หลวงพ่อดวงมีความเชื่อว่าหลวงพ่อดวงคือผู้วิเศษสามารถแสดงอภินิหารโดยประการต่าง ๆ จึงแสดงความศรัทธาด้วยหวังยึดถือองค์หลวงพ่อดวงเป็นที่พึ่ง หรือคิดแค่อยากให้องค์หลวงพ่อดวงคอยช่วยเหลือตนโดยประการต่าง ๆ โดยละเลยการใช้ปัญญาพิจารณาให้เห็นถึงความจริงของชีวิต หรือละเลยการใช้ปัญญาพิจารณาให้เห็นถึงกฎแห่งกรรมอันเป็นกฎที่แท้จริงไป

๔. ศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดวงเป็นความเชื่อศรัทธาที่ถูกล่อหลอมมาตั้งแต่ปฐมวัยของแต่ละคน ซึ่งจากการได้ศึกษาโดยการสัมภาษณ์พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่มีความศรัทธาในองค์หลวงพ่อดวงได้กล่าวในทำนองเดียวกันว่าได้ยินกิตติศัพท์ด้านความศักดิ์สิทธิ์และอภินิหารของหลวงพ่อดวงมาตั้งแต่วัยเด็กจากคนรุ่นก่อน ๆ ที่ได้เล่าเรื่องราวของหลวงพ่อดวงให้ได้ยินได้ฟัง การรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับอภินิหารขององค์หลวงพ่อดวงจากคนรุ่นก่อน ๆ เป็นเสมือนการได้รับการปลูกฝังระบบทางความคิดหรือความเชื่อศรัทธาให้เกิดขึ้นในองค์หลวงพ่อดวงโดยอัตโนมัติ จนกลายเป็นวัฒนธรรมทางความเชื่ออย่างหนึ่งที่ถ่ายทอดจากยุคสู่ยุคของกลุ่มชาวพุทธ ดังที่นายสมนึก จันทศิริชาวชุมชนบ้านห้วยเงาะได้กล่าวไว้ว่า

“ความนิยมนับถือในองค์หลวงพ่อดวงของชาวปัตตานีได้รับการสืบทอดต่อกันมาอย่างยาวนานจากอดีตถึงปัจจุบันอย่างไม่เสื่อมคลาย ชาวปัตตานีไม่เพียงแต่ชาวพุทธที่รู้จักองค์หลวงพ่อดวงแต่มุสลิมเป็นส่วนมากก็รู้จักท่าน โดยเฉพาะชาวพุทธ ผมคิดว่าทุกคนรู้จักองค์หลวงพ่อดวง การนับถือในองค์หลวงพ่อดวงของชาวปัตตานีเป็นเหมือนการสืบทอดทาง

^{๔๔} อ่างแล้ว, พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรม, หน้า ๓๙๖.

วัฒนธรรมความเชื่อศรัทธาจากคนรุ่นเก่ามาสู่คนรุ่นใหม่ ผมคิดว่าคนปัดตานีส่วนใหญ่จะนิยมให้ลูกหลานของตนได้ห้อยหลวงพ่อทวดไว้ช่วยคุ้มครอง”^{๔๙}

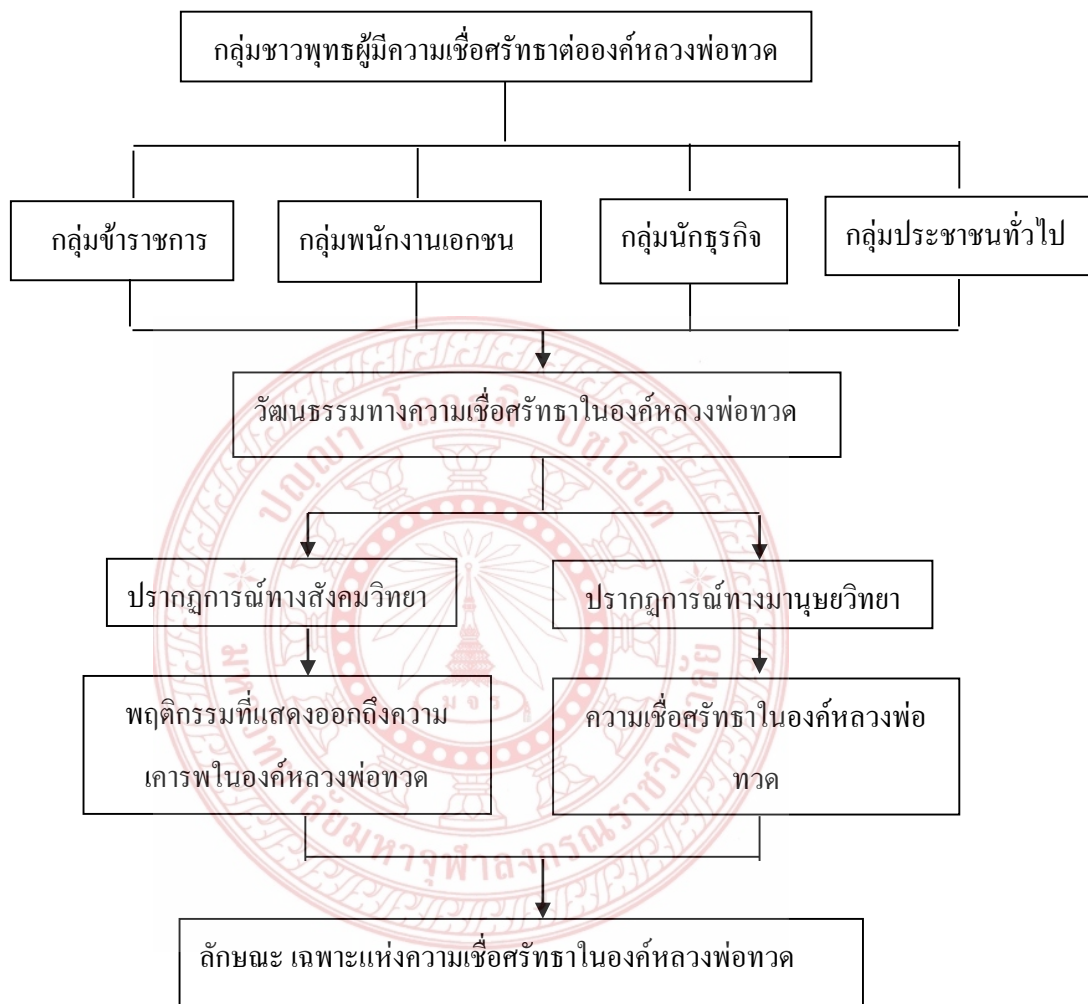
อนึ่ง จากประเด็นดังที่ได้กล่าวข้างต้นนี้มีข้อสังเกตว่ากลุ่มตัวอย่างบางคนไม่เคยได้ประสบพบเห็นกับอภินิหารขององค์หลวงพ่อทวดด้วยตนเองมาก่อน แต่กลับมีความเชื่อศรัทธาในองค์หลวงพ่อทวดในระดับมากพอ ๆ กับกลุ่มตัวอย่างที่ได้ประสบพบเจอกับอภินิหารขององค์หลวงพ่อทวดด้วยตนเอง อันแสดงให้เห็นว่าวัฒนธรรมทางความเชื่อเกี่ยวกับองค์หลวงพ่อทวดไม่เพียงมีอิทธิพลต่อชีวิตของชาวพุทธกลุ่มที่มีความศรัทธาเพราะได้ประสบกับอภินิหารเท่านั้นแต่แสดงให้เห็นถึงการมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดของชาวพุทธผู้ศรัทธาที่ไม่ได้ประสบกับอภินิหารด้วยตนเองตลอดถึงชาวพุทธโดยทั่วไปอีกด้วย

๕. องค์หลวงพ่อทวดวัดช้างให้มีลักษณะเด่นซึ่งเป็นที่กล่าวขวัญกันอย่างกว้างขวางคือเรื่องอภินิหาร ประเด็นความศรัทธาที่มีต่อองค์หลวงพ่อทวดของกลุ่มผู้ศรัทธาส่วนใหญ่จึงมุ่งไปในเรื่องอภินิหารเป็นหลักอันแสดงให้เห็นว่ากลุ่มผู้ศรัทธาส่วนใหญ่มีความเชื่อว่าหากให้การเคารพกราบไหว้หรือบูชาองค์หลวงพ่อทวดแล้วก็จะสามารถยึดถือท่านเป็นที่พึ่งในลักษณะการขอความช่วยเหลือในลักษณะต่าง ๆ จากท่านได้ ผนวกกับการที่ทางวัดช้างให้ซึ่งเป็นสถานที่ที่ได้ผลิตพระเครื่องหลวงพ่อทวดได้มีข้อเสนอแนะในการบูชาองค์หลวงพ่อทวดแก่กลุ่มผู้ศรัทธาที่ได้เข้าพระเครื่องหลวงพ่อทวดไปบูชาในลักษณะของใบคู่มือหรือ “ใบคาถาบูชาหลวงพ่อทวด” ด้วย ทำให้กลุ่มผู้ศรัทธาที่เข้าพระเครื่องหลวงพ่อทวดมีความเชื่อว่าหากได้ปฏิบัติตามข้อเสนอแนะในใบคาถาบูชาหลวงพ่อทวดที่ทางวัดได้ให้มาแล้ว องค์หลวงพ่อทวดก็จะแสดงอภินิหารช่วยตนในลักษณะต่าง ๆ ได้

^{๔๙} สัมภาษณ์ นายสมนึก จันทศิริ ชาวอำเภอโคกโพธิ์ จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๕ ตุลาคม ๒๕๖๑.

๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่องมิติความศรัทธาที่มีต่อองค์หลวงพ่อดาววัดช้างให้ ผู้วิจัยได้ค้นพบองค์ความรู้ที่สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังต่อไปนี้

ภาพที่ ๓ แสดงลักษณะความเชื่อศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดาววัดช้างให้

จากแผนภาพข้างต้นได้แสดงให้เห็นถึงลักษณะแห่งความเชื่อศรัทธาที่ชาวพุทธมีต่อองค์หลวงพ่อดาววัดช้างให้ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่ามีลักษณะทั้งทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ดังนี้

๑) ลักษณะทางสังคมวิทยา

ความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดาววัดช้างให้ของกลุ่มชาวพุทธได้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการแสดงออกของกลุ่มผู้ศรัทธาในลักษณะต่าง ๆ เช่น การรวมตัวกันตั้งชมรมผู้รักพระเครื่องหลวงพ่อดาว การจัดกิจกรรมประกวดพระเครื่องหลวงพ่อดาว การนัดหมายกันทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งที่เป็นการแสดงออกถึงความเคารพศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดาว การจัดกิจกรรมสงฆ์รูปเหมือนหลวงพ่อดาวประจำปี เป็นต้น และไม่เพียงเท่านั้น พฤติกรรมที่แสดงถึงความเคารพศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดาว

ทวดของกลุ่มผู้ศรัทธายังส่งผลดีต่อสังคมในมิติต่าง ๆ เช่น เกิดการก่อตั้งมูลนิธิสมเด็จหลวงพ่อทวดเพื่อส่งเสริมการศึกษาของเยาวชนและเพื่อสาธารณประโยชน์อื่น ๆ เกิดการก่อตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ภายในวัดข้างให้ เป็นต้น เหล่านี้ถือเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมคือการแสดงออกที่อยู่บนฐานของความศรัทธาที่มีต่อองค์หลวงพ่อทวดวัดข้างให้

๒) ลักษณะทางมานุษยวิทยา

ความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อทวดวัดข้างให้ของกลุ่มชาวพุทธได้มีอิทธิพลต่อความเชื่อถือศรัทธาและวิถีคิดของกลุ่มผู้ศรัทธาในลักษณะต่าง ๆ เช่น ผู้ศรัทธาบางคนมีความเชื่อถือศรัทธาในองค์หลวงพ่อทวดในฐานะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สามารถแสดงอภินิหารได้ บางคนมีความเชื่อศรัทธาในองค์หลวงพ่อทวดในฐานะที่ท่านเป็นส่วนหนึ่งของพระรัตนตรัยที่ควรยึดถือเป็นที่พึ่งที่ระลึกถึงคุณความดีแล้วนำไปเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติเพื่อความดีงามของชีวิต บางคนมีความคิดว่าหลวงพ่อทวดคือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่จะคอยปกป้องรักษาผู้เคารพบูชาให้อยู่เย็นเป็นสุขได้ บางคนมีความคิดว่าหลวงพ่อทวดคือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สามารถให้การช่วยเหลือผู้ต้องการความช่วยเหลือได้อย่างหนึ่งได้ก็จริง แต่เนื่องจากทุกคนย่อมมีกรรมเป็นของตัวเอง ดังนั้น หลวงพ่อทวดก็อาจจะไม่สามารถช่วยให้สำเร็จได้เสมอไป แต่กรณีนี้ก็ไม่ได้หมายความว่าส่งผลทำให้ความศรัทธาที่มีต่อองค์หลวงพ่อทวดลดลงแต่อย่างใด เป็นต้น

ความศรัทธาของกลุ่มชาวพุทธที่มีลักษณะทั้งทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาข้างต้นมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในเชิงจิตวิทยา กล่าวคือ ความเชื่อศรัทธาในองค์หลวงพ่อทวดเป็นเสมือนแรงจูงใจ (Motivation) หรือพลังขับ (drive) อย่างหนึ่งที่ทำให้กลุ่มผู้ศรัทธาได้แสดงออกถึงพฤติกรรมต่าง ๆ ที่แสดงถึงความเคารพศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อทวดวัดข้างให้

ความศรัทธาดังกล่าวมีลักษณะพิเศษ โดยอาจกล่าวได้เป็น ๒ นัย ดังต่อไปนี้

๑. วัฒนธรรมทางความเชื่อ

“ความเชื่อ” ถือเป็นส่วนหนึ่งทางวัฒนธรรมของมนุษย์ การที่มนุษย์จะมีความเชื่อต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้นั้นจะต้องอาศัยประสบการณ์ส่วนตัวที่ผ่านมารวมทั้งความคิดและการตีความเรื่องราวต่าง ๆ ของแต่ละคนจนกลายเป็นระบบความเชื่อในที่สุด ดังที่ Rogers และ Stainfatt ได้กล่าวว่า “ความเชื่อเปรียบได้กับระบบการจัดเก็บประสบการณ์ในอดีต รวมทั้งความคิด ความจำและการตีความเรื่องราวต่าง ๆ ซึ่งวัฒนธรรมส่วนบุคคลเป็นตัวก่อให้เกิดความเชื่อ”^{๕๐} และเมื่อปัจเจกบุคคลแต่ละคนที่อยู่ในสังคมเดียวกันได้รับประสบการณ์จากสิ่งใดสิ่งหนึ่งในลักษณะที่คล้ายกันจึงกลายเป็น “สังคมแห่งความเชื่อ” ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ ความเชื่อศรัทธาในองค์หลวงพ่อทวดก็อยู่ในทำนองเดียวกัน กล่าวคือ

^{๕๐} Rogers & Stainfatt อ้างใน จุฑาพรรณ ผดุงชีวิต, วัฒนธรรม การสื่อสาร และอัตลักษณ์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๖๒.

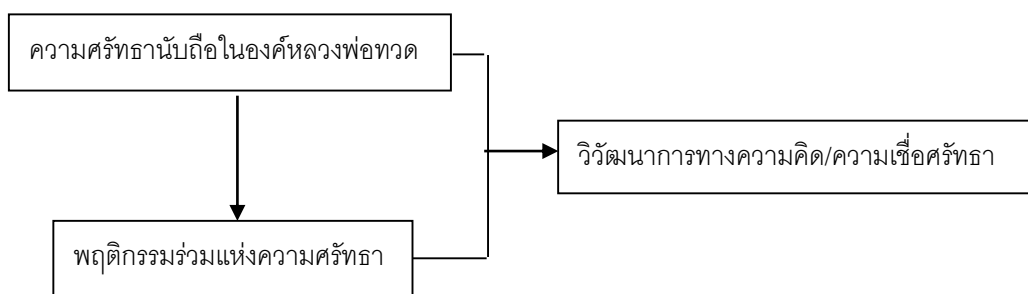
เพราะชาวพุทธได้อาศัยประสบการณ์อันเป็นส่วนอนิหารต่าง ๆ จากพระเครื่องหลวงพ่อทวดที่ได้รับในอดีตทั้งส่วนตัวเองและเพื่อนสมาชิกในสังคมเดียวกันแล้วเกิดคิดและตีความว่าอนิหารที่เกิดขึ้นนั้น เป็นสิ่งที่เกิดจากการแสดงของดวงวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ขององค์หลวงพ่อทวด แล้วนำไปสู่ความเชื่อศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อทวดจนกลายเป็นวัฒนธรรมทางความเชื่อในที่สุด

การที่ชาวพุทธผู้นับถือน้ององค์หลวงพ่อทวดวัดช้างไห้ได้แสดงออกถึงความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อทวดนั้น กล่าวได้ว่าต่างดำรงอยู่ในวัฒนธรรมเดียวกันคือ “วัฒนธรรมแห่งความเชื่อ” ในสิ่งเดียวกัน แม้ว่าในแต่ละบุคคลจะมีความเชื่อต่อองค์หลวงพ่อทวดในลักษณะหรือมิติที่แตกต่างกันไป เช่น บางคนบางกลุ่มเชื่อว่าหลวงพ่อทวดคือบุคคลผู้มีส่วนช่วยกู้เอกราชของชาติซึ่งมีตัวตนอยู่จริงในประวัติศาสตร์ บางคนบางกลุ่มเชื่อในอนิหาริย์ขององค์หลวงพ่อทวด บางคนเชื่อว่าหลวงพ่อทวดคือองค์พระโพธิสัตว์ที่จะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต เป็นต้น แต่กลุ่มบุคคลผู้มีความเชื่อศรัทธาในองค์หลวงพ่อทวดเหล่านั้นก็กล่าวได้ว่ามีความเชื่อในสิ่งเดียวกันและต่างก็ยึดถือหลวงพ่อทวดมา มีอิทธิพลแก่ตนเอง นอกจากนี้ กลุ่มผู้ศรัทธาบางกลุ่มยังมีการรวมตัวกันทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระเครื่องหลวงพ่อทวด เช่น การประกวดพระเครื่อง เป็นต้น ซึ่งพฤติกรรมร่วมระหว่างผู้ศรัทธาเหล่านี้ก็กล่าวได้ว่าถือเป็นวัฒนธรรมทางสังคมอย่างหนึ่งและเป็นการแสดงออกในเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Definition) อันเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม

๒. ลักษณะเฉพาะแห่งศรัทธา

แม้ว่าการแสดงออกซึ่งศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อทวดวัดช้างไห้ของกลุ่มชาวพุทธจะมีความหมายที่แปลกแยกไปจากความหมายที่แท้จริงทางพุทธศาสนา แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าลักษณะแห่งศรัทธาของกลุ่มชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อทวดจะเป็นโทษหรือนำผลเสียมาแก่ผู้แสดงความนับถือศรัทธา ตรงกันข้ามการแสดงออกซึ่งศรัทธาในลักษณะดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึงปรากฏการณ์ที่มีคุณค่าเฉพาะในเชิงสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นปรากฏการณ์แห่งศรัทธาที่มีลักษณะเฉพาะในสังคมของกลุ่มผู้นับถือหลวงพ่อทวด เป็นวิวัฒนาการทางความคิดอันเกิดมาจากพฤติกรรมร่วมโดยมีความนับถือศรัทธาในองค์หลวงพ่อทวดเป็นมูลเหตุจูงใจ โดยลักษณะดังกล่าวสามารถสรุปเป็นแผนภาพดังนี้

ภาพที่ ๔ แสดงลักษณะวิวัฒนาการของความเชื่อศรัทธา

นอกจากนี้ ในสังคมชาวพุทธโดยทั่วไปมักเรียกขานหลวงพ่อทวดว่าเป็น “พระอริยสงฆ์” ซึ่งหากพิจารณาจากคำนี้ควบคู่ไปกับคำว่า “ท่านเป็นพระโพธิสัตว์” ในกรอบคำสอนทางพุทธศาสนาเถรวาทก็พบว่ามีความขัดแย้งกัน กล่าวคือ โดยข้อเท็จจริงแล้วหลวงพ่อทวดเป็นผู้สามารถดำรงอยู่ได้ในฐานะใดฐานะหนึ่งเพียงอย่างเดียวเท่านั้นระหว่างการเป็นพระอริยสงฆ์กับการเป็นพระโพธิสัตว์ เพราะทั้งสองฐานะไม่สามารถอยู่ร่วมกันได้ในตัวบุคคลคนเดียวกัน กล่าวคือ หากองค์หลวงพ่อทวดมีฐานะเป็นพระโพธิสัตว์ผู้อยู่ในข่ายที่จะเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตตามความเชื่อของชาวพุทธทั่วไป ท่านก็จะไม่สามารถดำรงอยู่ในฐานะเป็นพระอริยบุคคลชั้นใดชั้นหนึ่งได้ในขณะที่ท่านมีชีวิตอยู่ ด้วยเหตุที่ผู้เป็นพระโพธิสัตว์ปรารถนาพุทธภูมิ จะต้องยับยั้งตนเองไม่ให้บรรลุถึงความเป็นพระอริยบุคคล เพราะการอยู่ในข่ายแห่งความเป็นอริยบุคคลชั้นใดชั้นหนึ่ง คือ โสดาบัน สกทาคามี อนาคามี และอรหันต์นั้นเท่ากับเป็นการปิดโอกาสแห่งการบรรลุถึงพุทธภาวะคือจะไม่สามารถนำพาตนเองไปสู่เส้นทางที่จะนำไปสู่พุทธภูมิได้ ด้วยเหตุที่หากเข้าสู่เส้นทางแห่ง “อริยภาวะ” เสียแล้ว ก็มีความหมายถึงการได้เข้าสู่เส้นทางแห่งการบรรลุถึงนิพพานเสียก่อนจะบรรลุถึงความเป็นพระพุทธเจ้านั่นเอง

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง มิติแห่งศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดาววัดช้างให้ มีวัตถุประสงค์การวิจัย คือ เพื่อศึกษาถึงลักษณะและจุดมุ่งหมายของการแสดงความศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดาววัดช้างให้ เพื่อวิเคราะห์ลักษณะแห่งการแสดงความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดาวของชาวพุทธและเพื่อเสนอแนะการแสดงความศรัทธาที่ถูกต้องตามแนวทางของพุทธศาสนา โดยมีสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๑. ด้านลักษณะและจุดมุ่งหมายของการแสดงความศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดาววัดช้างให้

จากการศึกษาโดยการสัมภาษณ์ในหัวข้อลักษณะและจุดมุ่งหมายของการแสดงความศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดาววัดช้างให้ต่อกลุ่มตัวอย่างที่นิยมนับถือต่อองค์หลวงพ่อดาววัดช้างให้ ทำให้ทราบว่ากลุ่มผู้ศรัทธาในองค์หลวงพ่อดาววัดช้างให้มีความเชื่อศรัทธาในองค์หลวงพ่อดาวอย่างหลากหลาย โดยความเชื่อศรัทธาของแต่ละคนนั้นมีที่มาแตกต่างกันออกไป เช่น บางคนเกิดความเชื่อศรัทธาเพราะได้พบกับประสบการณ์ด้านอภินิหารของวัดดงมดหลวงพ่อดาว บางคนเกิดความเชื่อศรัทธาเพราะได้ศึกษาประวัติความเป็นมาหรือตำนานชีวิตของหลวงพ่อดาว บางคนเกิดความศรัทธาเพราะมองว่าหลวงพ่อดาวเป็นบุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อชาวพุทธทั่วไปโดยเฉพาะชาวปักษ์ใต้ บางคนมีความศรัทธาในฐานะที่หลวงพ่อดาวเป็นพระนักพัฒนาและนักเผยแผ่ เป็นต้น โดยสามารถแจกแจงกลุ่มผู้นิยมนับถือในองค์หลวงพ่อดาววัดช้างให้ออกเป็น ๘ กลุ่มตามลักษณะแห่งความศรัทธาดังต่อไปนี้

- ๑) ประเด็นศรัทธาในมิติด้านความปลอดภัย
- ๒) ประเด็นศรัทธาในมิติด้านความโชคดี
- ๓) ประเด็นศรัทธาในมิติด้านเป็นที่พึ่งทางใจ
- ๔) ประเด็นศรัทธาในมิติด้านเครื่องเตือนใจให้ทำความดี
- ๕) ประเด็นศรัทธาในมิติด้านเป็นที่พึ่งในทางสังคม
- ๖) ประเด็นศรัทธาในอภินิหารของหลวงพ่อดาว
- ๗) ประเด็นศรัทธาในมิติแห่งการเป็นพระนักพัฒนาและนักเผยแผ่
- ๘) ประเด็นศรัทธาในมิติที่มีอิทธิพลต่อสังคม

กลุ่มผู้ศรัทธาทั้ง ๘ กลุ่มข้างต้นอาจกล่าวสรุปได้เป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มที่แสดงความศรัทธาเพราะได้รับประสบการณ์ด้านอภินิหารจากการบูชาองค์รูปเหมือนหลวงพ่อดวงที่ประดิษฐานอยู่ ณ วัด ช้างให้ หรือได้รับประสบการณ์ด้านอภินิหารจากการบูชาวัตถุมงคลหลวงพ่อดวงและอีกกลุ่มหนึ่งคือกลุ่มที่สนใจในประวัติชีวิตตลอดถึงวัตรปฏิบัติขององค์หลวงพ่อดวงในขณะที่หลวงพ่อดวงยังมีชีวิตอยู่แล้วทำการศึกษาถึงเรื่องราวชีวิตของหลวงพ่อดวงในฐานะที่ท่านเป็นบุคคลผู้ทรงอิทธิพลต่อชาวพุทธ

จากผลการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างได้แสดงให้เห็นถึงลักษณะและจุดมุ่งหมายของการมีความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดวงและพระเครื่องหลวงพ่อดวงของกลุ่มชาวพุทธที่มีความศรัทธา โดยส่วนใหญ่มีลักษณะความเชื่อศรัทธาว่าหลวงพ่อดวงคือพระภิกษุที่มีความศักดิ์สิทธิ์สามารถแสดงอภินิหารช่วยเหลือตนให้ประสบกับสิ่งอันพึงปรารถนาโดยประการต่าง ๆ ได้ ในขณะที่ด้านจุดมุ่งหมายของการแสดงความศรัทธา พบว่าการที่กลุ่มชาวพุทธทั้งหลายแสดงความศรัทธาในองค์หลวงพ่อดวงเพราะมีความต้องการให้องค์หลวงพ่อดวงที่อยู่ในฐานะเป็นวิญญูณศักดิ์สิทธิ์ได้คอยปกป้องรักษาตนให้ประสบแต่ความโชคดีปราศจากอุปสรรคชีวิตทั้งหลาย

นอกจากนี้ ชาวพุทธผู้มีความศรัทธาบางกลุ่มยังได้แสดงความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดวงด้วยมีจุดมุ่งหมายทางความคิดที่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับมิติด้านอภินิหารเพียงอย่างเดียว แต่แสดงความศรัทธาด้วยคิดว่าหลวงพ่อดวงคือพระสงฆ์ผู้เป็นหนึ่งในพระรัตนตรัยทั้ง ๓ องค์ และในขณะที่ยังมีชีวิตองค์หลวงพ่อดวงก็ได้ชื่อว่าเป็นพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ อีกทั้งเมื่อให้ทราบถึงตำนานประวัติของหลวงพ่อดวงที่ท่านได้ทำสิ่งที่ดีงามทั้งหลาย เช่น ได้ทำหน้าที่ในการช่วยกอบกู้เอกราชของชาติ เป็นต้น ด้วยแล้ว การได้ระลึกนึกถึงคุณและแสดงความเคารพหรือศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดวงก็เป็นการแสดงออกถึงความเป็นชาวพุทธที่ดีอีกด้วย

๒. ด้านการวิเคราะห์ลักษณะแห่งการแสดงความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดวงของชาวพุทธ

จากการได้ศึกษาโดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่นิยมศรัทธาในองค์หลวงพ่อดวงวัดช้างให้พบประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับการแสดงความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดวงและสามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

๑) เพราะกลุ่มผู้ศรัทธามีความเชื่อในความมีอยู่จริงของอภินิหารหรืออิทธิปาฏิหาริย์

ความเชื่อเรื่องความมีอยู่จริงของอภินิหารหรืออิทธิปาฏิหาริย์เป็นความเชื่อที่มีมาหรืออยู่คู่กับมนุษย์ในทุกสังคมมาอย่างยาวนานนับแต่ยุคดึกดำบรรพ์ กล่าวสำหรับสังคมชาวพุทธ ความเชื่อในเรื่องปาฏิหาริย์ก็ได้อยู่คู่กับสังคมชาวพุทธอย่างใกล้ชิดนับแต่ยุคก่อนสมัยพุทธกาล และแม้ว่าในทางพุทธศาสนาจะยอมรับการมีอยู่จริงของปาฏิหาริย์อันเกิดจากฤทธิ์ (อิทธิปาฏิหาริย์) และพระพุทธรเจ้า

พระองค์เองก็ได้ทรงใช้ปาฏิหาริย์ที่เกิดจากฤทธิ์เป็นเครื่องมือในหลาย ๆ ครั้งเพื่อประกอบในการแสดงธรรมโปรดมนุษย์ โดยเฉพาะกลุ่มคนที่เป็นมิชฌาฏิภูฏีให้เปลี่ยนเป็นสัมมาทิฏฐิบุคคล ถึงกระนั้น พระพุทธเจ้าก็ทรงไม่อนุญาตให้พระสาวกของพระองค์ทรงแสดงปาฏิหาริย์ที่เกิดจากฤทธิ์แก่ผู้อื่น หากจะเป็นไปเพื่อการเผยแผ่คำสอนหรือหลักธรรมของพระองค์ พระองค์ก็ทรงเห็นด้วยกับการใช้อภินิหารที่เกิดจากการสอนให้เห็นจริงจนนำไปสู่การปฏิบัติที่ได้ผลจริงที่เรียกว่า “อนุสาสนีปาฏิหาริย์” เท่านั้น

ด้วยเหตุที่เรื่องราวหรือตำนานต่าง ๆ อันเกี่ยวกับการแสดงอิทธิฤทธิ์ของผู้วิเศษมากมาย ได้อยู่คู่กับสังคมไทยมาอย่างยาวนานและเรื่องอภินิหารเหล่านั้นก็มักจะเกี่ยวโยงสัมพันธ์กับพุทธศาสนาหรือเป็นเรื่องราวที่มาจากคัมภีร์ของพุทธศาสนาโดยตรง ดังนั้น ชาวไทยพุทธในฐานะเป็นพุทธศาสนิกชนที่ศรัทธาในพุทธศาสนาจึงมีความเชื่อในเรื่องอภินิหาริย์กันอย่างกว้างขวาง ด้วยมีความคิดว่าพุทธศาสนาได้กล่าวถึงความมีอยู่จริงของอภินิหารและผู้วิเศษอันเกิดจากการปฏิบัติด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง

จากการมีความเชื่อในเรื่องอภินิหาริย์ข้างต้น ชาวพุทธผู้มีความศรัทธาในองค์หลวงพ่อทวดจึงมีความเชื่อว่าองค์หลวงพ่อทวดคือผู้วิเศษที่มีประวัติความเป็นมาที่เกี่ยวข้องกับอภินิหารตั้งแต่วัยยังเป็นเด็กทารกที่ได้เกิดมาพร้อมกับลูกแก้ว ชาวพุทธมีความเชื่อศรัทธาว่าหลวงพ่อทวดเป็นผู้มีอิทธิฤทธิ์สามารถทำบางสิ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ เช่น เหยียบน้ำทะเลซึ่งมีความเค็มให้มีรสจืดได้ เป็นต้น

๒) เพราะกลุ่มผู้ศรัทธามีความเชื่อว่าหลวงพ่อทวดคือพระโพธิสัตว์

ชาวพุทธที่มีความศรัทธาในองค์หลวงพ่อทวดมีความเชื่อว่าหลวงพ่อทวดคือองค์พระโพธิสัตว์ที่คอยช่วยเหลือมนุษย์ให้พ้นจากความทุกข์ยากทั้งปวง ด้วยความที่พระโพธิสัตว์คือบุคคลที่มีลักษณะเด่นคือการบำเพ็ญความดีช่วยเหลือผู้อื่นทุกโอกาส ซึ่งหากพิจารณาตามคติทางพุทธศาสนาเถรวาทแล้ว พระโพธิสัตว์คือผู้มุ่งมั่นบำเพ็ญบารมีธรรมเพื่อจะเป็นพระพุทธเจ้าในโลกอนาคต ถือเป็นบุคคลที่หาได้ยากในโลกของมนุษย์ นอกจากนี้ความเชื่อว่าหลวงพ่อทวดคือองค์พระโพธิสัตว์ได้มาจากการปฏิบัติตนของท่านในขณะที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ นับตั้งแต่ท่านได้อยู่ในวัยทารกที่เกิดเหตุการ์ณพิศวงคือมีพญางูได้คาบแก้ว^๑มาวางไว้บนตัวท่านในขณะที่ท่านนอนอยู่ในเปลนั้น ลูกแก้วลูกนั้นได้รับการพุดถึงอย่างกว้างขวางและถูกเชื่อว่าเป็น “ลูกแก้วคู่บารมี” ที่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้ประทานให้แก่ท่านและเมื่อท่านได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ท่านก็ได้แสดงอภินิหารช่วยเหลือคนอย่างมากมายโดยเฉพาะอย่างยิ่งการช่วยกรุงศรีอยุธยาให้รอดพ้นจากการเป็นเมืองขึ้นของประเทศลังกา โดยการแปลและเรียบเรียงลำดับพระธรรมในเม็ตทองคำให้เสร็จภายใน ๗ วันที่คณะพราหมณ์จากประเทศลังกานำมาและเมื่อท่านมรณภาพไปแล้ว กลุ่มผู้ศรัทธาก็มีความเชื่อว่าดวงวิญญาณของท่านคือดวงวิญญาณของพระโพธิสัตว์ที่ศักดิ์สิทธิ์ที่คอยให้การช่วยเหลือมนุษย์ผู้ตกทุกข์ได้ยาก

^๑ ปัจจุบัน ลูกแก้วคู่บารมีของหลวงพ่อทวดได้ประดิษฐาน ณ วัดพะโคะ อ.สะทิงพระ จ.สงขลา

๓) เพราะกลุ่มผู้ศรัทธามีความเชื่อว่าหลวงพ่อทวดมีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์

จากชีวประวัติของหลวงพ่อทวดที่ท่านคือพระภิกษุในพุทธศาสนาที่มีประวัติการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่านเป็นพระสงฆ์ในฝ่ายอรัญญวาสีที่มีลักษณะเป็นผู้ดำรงตนอยู่ในวัตรปฏิบัติ ในแนวทางของกรรมฐานที่เอื้อต่อการเป็นผู้มีความสามารถในการแสดงฤทธาภินิหารได้ อีกทั้งในขณะที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ก็ได้ปรากฏการแสดงอภินิหารของท่านจนเป็นที่อัศจรรย์ใจและนำมาซึ่งความศรัทธาเลื่อมใสของผู้พบเห็นในหลาย ๆ ครั้ง ดังนั้น กลุ่มผู้ศรัทธาจึงมีความเชื่อว่าเมื่อท่านมรณภาพแล้ว ดวงวิญญาณของท่านคือดวงวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ที่สามารถแสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ดลบันดาลให้การช่วยเหลือคนที่เชื่อศรัทธาและบูชาในตัวท่านได้โดยความเชื่อดังกล่าวนี้เกิดขึ้นได้เพราะความคิดที่ว่าสถานะของหลวงพ่อทวดในปัจจุบันคือดวงวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ผสมผสานกับความคิดที่ว่าหลวงพ่อทวดคือองค์พระโพธิสัตว์ผู้มีความเมตตาอย่างกว้างขวางที่คอยให้การช่วยเหลือมนุษย์ผู้ตกทุกข์ได้ยากที่มีความเชื่อศรัทธาบูชาในตัวท่านโดยไม่จำกัดว่าเป็นใครหรือนับถือศาสนาใด

๔) เพราะกลุ่มผู้ศรัทธามีความเชื่อในพลังอำนาจของศรัทธาที่มีต่อองค์หลวงพ่อทวด

เพราะมีความเชื่อว่าหลวงพ่อทวดคือดวงวิญญาณศักดิ์สิทธิ์และมีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ที่คอยให้การช่วยเหลือผู้คนโดยทั่วไป ชาวพุทธจึงแสดงออกถึง “ความเชื่อศรัทธาอย่างแรงกล้า” ต่อองค์หลวงพ่อทวด กลุ่มผู้ศรัทธาบางส่วนมีความคิดว่าการแสดงออกถึงความเชื่อศรัทธาอย่างแรงสามารถทำให้เกิดเป็นพลังบวกที่ก่อให้เกิดเป็นความสำเร็จขึ้นมาได้ สิ่งสำคัญของการแสดงความเชื่อศรัทธาคือการแสดง “ความเชื่อมั่น” หรือการไว้วางใจว่าหลวงพ่อทวดคือดวงวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ที่มีอยู่จริงซึ่งคอยให้การช่วยเหลือแก่คนทั่วไป กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ความเชื่อศรัทธาที่มีต่อองค์หลวงพ่อทวดหากเป็นความเชื่อศรัทธาที่เข้มแข็งหรือเชื่อมั่นแล้ว ก็จะกลายเป็นพลังบวกที่มองไม่เห็นและส่งผลดีต่อผู้มีความเชื่อได้

๓. ด้านข้อเสนอแนะการแสดงความศรัทธาที่ถูกต้องตามแนวทางของพุทธศาสนา

ในประเด็นข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยได้สรุปเป็น ๒ ส่วน คือ

๑) ข้อเสนอแนะของกลุ่มตัวอย่าง

จากการศึกษาถึงข้อเสนอแนะของกลุ่มตัวอย่างสามารถประมวลหรือสรุปความได้ว่ากลุ่มตัวอย่างได้เสนอแนะในลักษณะที่คล้ายคลึงกันว่า ชาวพุทธควรแสดงความเชื่อศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อทวดอย่างถูกต้องตามหลักพุทธศาสนา กล่าวคือ ควรเชื่อศรัทธาโดยประกอบด้วยปัญญา เชื่อเรื่องกรรม คือ การลงมือทำหรือปฏิบัติด้วยตนเองเป็นหลักสำคัญ ไม่ประมาทในการดำเนินชีวิตควรศึกษาแบบอย่างการดำเนินชีวิตของหลวงพ่อทวด เช่น ความเสียสละของท่านที่มีต่อประเทศชาติ เสียสละช่วยเหลือคนอื่นอย่างไม่เลือกปฏิบัติ ควรถือท่านเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ แต่ตนเองก็ต้องมีความ

พยายามทำสิ่งที่หวังให้สำเร็จด้วยตนเอง ไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต ไม่ฝากความหวังให้หลวงพ่อดูช่วยโดยที่ตนเองก็ไม่แสวงหา ควรมีศรัทธาต่อหลวงพ่อดูอย่างแท้จริง

๒) ข้อเสนอแนะของผู้วิจัย

ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติตามหลักศรัทธาอย่างถูกต้องตามแนวทางของพุทธศาสนาดังต่อไปนี้

๑. ชาวพุทธควรทำความเข้าใจในสาระของคำว่าศรัทธาให้เข้าใจอย่างชัดเจนว่าแท้จริงแล้วคำว่าศรัทธาตามหลักพุทธศาสนาเป็นอย่างไรมีความหมาย สาระสำคัญหรือขอบเขตแค่ไหน นอกจากนี้ ควรศึกษาให้เข้าใจว่ามีความเกี่ยวข้องกับหลักธรรมอื่น ๆ อะไรบ้างและต้องศึกษาให้เห็นว่าจะนำมาปฏิบัติให้เกิดประโยชน์อย่างถูกต้องได้อย่างไร เพราะการแสดงออกถึงการมีศรัทธาอย่างเดียวย่อมมีความหมายในเชิงจริยธรรมที่ไม่สมบูรณ์

๒. ชาวไทยพุทธที่เคารพศรัทธาในองค์หลวงพ่อดูไม่ควรแสดงท่าทีศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดูแค่เพราะมีความคิดที่ติดอยู่กับความเชื่อเรื่องอภิไศรยขององค์หลวงพ่อดูแต่เพียงอย่างเดียว แต่ควรใช้ความศรัทธาที่มีต่อองค์หลวงพ่อดูพัฒนาต่อยอดไปเป็นการสร้างความสำนึกที่ระลึกถึงในคุณความดีด้านการปฏิบัติของท่านแล้วนำมาสร้างเป็นแรงบันดาลใจให้กับตนเองในการปฏิบัติสิ่งที่ดีงามทั้งหลายอย่างทีหลวงพ่อดูท่านได้ปฏิบัติไว้ในขณะที่ท่านยังมีชีวิตอยู่

๓. ชาวพุทธผู้เคารพศรัทธาในองค์หลวงพ่อดูควรมีปัญญาควบคู่กับการมีศรัทธาที่สามารถมองเห็นถึงกระบวนการความสัมพันธ์ระหว่างพระรัตนตรัยทั้ง ๓ รัตนะว่ามีความเชื่อมโยงถึงกันขาดองค์ใดองค์หนึ่งไม่ได้และอยู่ในฐานะเป็นองค์คุณแห่งความดีที่จะเป็นที่พึ่งในการปฏิบัติเพื่อการบรรลุความดีขั้นสูงตามแนวทางพุทธศาสนาให้แก่ผู้มีความเชื่อศรัทธาในพุทธศาสนา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ควรมีศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดูโดยใช้ปัญญามองให้เห็นเป็นความสัมพันธ์กับศรัทธาขั้นสูงคือ “ตถาคตโพธิศรัทธา” อันเป็นศรัทธาที่สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างพระรัตนตรัยทั้งสาม

๔. ชาวพุทธควรเชื่อศรัทธาในคุณพระรัตนตรัย ซึ่งในที่นี้คือองค์หลวงพ่อดู ครั้นเชื่อศรัทธาในพระรัตนตรัยแล้วก็ไม่ควรหยุดอยู่แค่นั้นแต่ควรพัฒนาไปถึงหลักการสำคัญทางพุทธศาสนา คือการลงมือปฏิบัติตามความดีที่หลวงพ่อดูได้ปฏิบัติเป็นแนวทางไว้ให้ได้

๕. ชาวพุทธที่เคารพศรัทธาในองค์หลวงพ่อดูควรแสดงออกถึงความศรัทธาอย่างมีปัญญาและถูกต้อง คือไม่หวังพึ่งเพียงอิทธิปาฏิหาริย์ของท่านเท่านั้น กล่าวคือ ไม่ควรมีศรัทธาแบบติดอยู่กับอิทธิปาฏิหาริย์แต่เพียงอย่างเดียว แต่ควรพิจารณาถึงบริบททั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับองค์หลวงพ่อดู เพราะโดยความเป็นจริงแล้วองค์หลวงพ่อดูยังมีบริบทอื่น ๆ ที่น่าสนใจและควรแก่การศึกษา และนำมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น

๕.๒ อภิปรายผล

ลักษณะของความเชื่อศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อทวดเป็นปรากฏการณ์ทั้งทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา โดยเฉพาะด้านมานุษยวิทยาที่มีความชัดเจนคือลักษณะของความเชื่อศรัทธาที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับศาสนาหรือมนุษย์กับวัฒนธรรมที่มีมิติของความลึกซึ้ง กล่าวคือ การแสดงความศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อทวดเป็นการแสดงออกในเชิงวัฒนธรรมที่มีลักษณะ คือ

๑. เป็นภาวะที่ไม่สามารถอธิบายด้วยเหตุผลในเชิงวิทยาศาสตร์

การแสดงความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อทวดวัดช้างให้ของกลุ่มชาวพุทธเป็นภาวะที่ข้ามผ่านการอธิบายด้วยเหตุผลในเชิงรูปธรรมว่าเหตุใดกลุ่มผู้ศรัทธาชาวพุทธจึงมีความเคารพศรัทธาในองค์หลวงพ่อทวด ปรากฏการณ์แห่งความเชื่อศรัทธาดังกล่าวเกิดจากประสบการณ์ส่วนตัวของแต่ละบุคคลเอง อย่างไรก็ตาม แม้ว่าความเชื่อศรัทธาดังกล่าวจะเกิดจากประสบการณ์ส่วนบุคคล แต่ก็อาจกล่าวได้ว่าภาวะที่เป็นเหตุให้เกิดความเชื่อศรัทธาเป็นภาวะที่มีลักษณะเดียวกัน นั่นคือ “ภาวะแห่งความเชื่อในอภินิหาร” ที่กลุ่มผู้ศรัทธามีความเชื่อว่ามีอยู่จริงในองค์หลวงพ่อทวด ซึ่งหากพิจารณาจากมิติของมานุษยวิทยาแล้วก็อาจกล่าวได้ว่าพฤติกรรมความศรัทธาของกลุ่มชาวพุทธเป็นสิ่งที่มีความหมายในตัวเองโดยไม่จำเป็นต้องอาศัยกฎเกณฑ์หรือทฤษฎีอันเป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการอธิบายเพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบ ปรากฏการณ์แห่งการแสดงออกเหล่านี้ แม้จะไม่ได้อยู่บนฐานของความจริงที่สามารถพิสูจน์การมีอยู่ได้ด้วยเหตุผล แต่ก็อาจกล่าวได้ว่าอยู่บนฐานของความจริงทางประสบการณ์ส่วนบุคคล

๒. เป็นภาวะที่มีคุณค่าในตัวเอง

คำสอนเรื่องศรัทธาในพุทธศาสนาเป็นคำสอนที่มากำกับหลักปัญญาซึ่งมีความหมายต่างจากที่เห็นกันอยู่ทั่ว ๆ ไป คือ ศรัทธาในปัญญา และเป็นศรัทธาเชื่อมปัญญาหรือนำไปสู่ปัญญา ไม่เป็นศรัทธาที่มงาย แต่เป็นศรัทธาที่หายมงาย^๒ เป็นชุดกระบวนการที่อยู่คู่กันในระดับภายในหรือระดับจิตใจเพื่อการประคับประคองความคิดให้อยู่ในกรอบที่เหมาะสมและถูกต้อง และเป็นบาทฐานที่สำคัญอันนำไปสู่การปฏิบัติหรือการลงมือทำอย่างถูกต้องเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนเองและผู้อื่น กล่าวอีกนัยหนึ่ง หลักศรัทธาในพุทธศาสนาไม่ใช่มีลักษณะเป็นความเชื่อที่ไม่มีเหตุผลในสิ่งที่ไม่สามารถพิสูจน์ให้เห็นจริงถึงการดำรงอยู่ของสิ่งต่าง ๆ แต่มีลักษณะการเชื่อที่ว่ามนุษย์มีปัญญาที่สามารถพัฒนาขึ้นไปจนแก้ปัญหาขั้นสุดท้ายขั้นในที่สุดของตนได้ เชื่อว่าหลักการและจุดมุ่งหมายในเรื่องนั้นเป็นความจริงที่ดำรงอยู่ตามธรรมดาแห่งเหตุและผล และเชื่อว่าได้มีบุคคลผู้พัฒนาตนจนสำเร็จผลเช่นนั้นเป็นตัวอย่าง

^๒ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พุทธธรรม, หน้า ๔๒๕-๔๒๖.

ยืนยันความจริงนำทางไว้แล้ว^๓ ซึ่งจากความหมายของศรัทธาข้างต้น แม้ว่าในมิติหนึ่ง การแสดงความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดวงแก้วให้ของกลุ่มชาวพุทธจะไม่มีมาสอดคล้องกับหลักคำสอนเรื่องศรัทธาที่ถูกต้องตามหลักพุทธศาสนาดังกล่าวแต่ในเชิงสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาแล้วก็อาจกล่าวได้ว่า การแสดงความศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดวงแก้วมีความหมายและมีคุณค่าในตัวเอง ในฐานะที่เป็นวัฒนธรรมแห่งความเชื่อ เป็นปรากฏการณ์ของพฤติกรรมการแสดงออกที่มีความหมายในเชิงวัฒนธรรมอันอยู่บนฐานของความเชื่อศรัทธา ที่สำคัญคือการแสดงพฤติกรรมที่อยู่บนฐานของความเชื่อนั้นไม่ได้ส่งผลกระทบต่อสังคมและยังเครื่องผูกให้ชาวพุทธได้ยังมีความตั้งมั่นในพุทธศาสนาอีกทางหนึ่งด้วย

๓. เป็นภาวะสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับความเชื่อ

ความเชื่อเป็นหน่วยพื้นฐานของระบบความคิดของมนุษย์ก่อนสร้างเป็นค่านิยมและทัศนคติ ความเชื่อเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม และเมื่อมนุษย์เชื่อในสิ่งใดแล้ว มนุษย์ก็มักจะมีแนวโน้มที่จะเชื่อในสิ่งนั้นต่อไปโดยปราศจากข้อกังขาใด ๆ ทั้งสิ้น^๔ เช่นเดียวกับความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับองค์หลวงพ่อดวงแก้วให้ของกลุ่มผู้ศรัทธาที่มีความเชื่อว่างค์หลวงพ่อดวงแก้วผู้มีความศักดิ์สิทธิ์และมีบุญญาธิการมีตัวตนอยู่จริงในประวัติศาสตร์แม้จะอยู่ในรูปของตำนานเรื่องเล่าของชาวบ้านมากกว่าจะอยู่ในรูปของการบันทึกในเชิงเอกสารที่มีความน่าเชื่อถือและเชื่อว่าภินิหารที่เกิดจากวัตถุมงคลคือพระเครื่องหลวงพ่อดวงแก้วนั้นก็อยู่จริงแม้จะเป็นเพียงประสบการณ์ส่วนบุคคลก็ตาม และสามารถกล่าวได้ว่าลักษณะของการแสดงออกถึงความเชื่อในองค์หลวงพ่อดวงแก้วเป็นรูปแบบทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของกลุ่มผู้ศรัทธา อีกทั้งกลุ่มผู้ศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดวงแก้วเมื่อมีความเชื่อศรัทธาในองค์หลวงพ่อดวงแก้วแล้วก็มี ความเชื่อแบบปราศจากข้อกังขาในองค์หลวงพ่อดวงแก้ว กล่าวคือ ชาวพุทธผู้มีความศรัทธามีความเชื่อมั่นว่างค์หลวงพ่อดวงแก้วคือสิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่างแท้จริงอย่างไม่ต้องสงสัยและไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ด้วยวิธีการในเชิงเหตุผล แม้ว่าจะไม่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยกระบวนการวิธีแห่งเหตุผลก็ตาม

ปรากฏการณ์ทางพฤติกรรมหรือการแสดงออกของกลุ่มผู้ศรัทธาข้างต้นได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับความเชื่อที่อยู่ในตัวผู้ศรัทธาในองค์หลวงพ่อดวงแก้ว อย่างแยกไม่ออก

^๓ อ่างแก้ว, พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พุทธธรรม, หน้า ๔๒๕.

^๔ จุฑาพรรธน์ ผดุงชีวิต, วัฒนธรรม การสื่อสารและอัตลักษณ์, หน้า ๖๓.

๔. เป็นลักษณะการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม

ความเชื่อหมายถึงความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของคนในอดีตที่สืบทอดต่อ ๆ กันมาและมีผลต่อพฤติกรรมการแสดงออกของบุคคลหรือกลุ่มชนโดยไม่คำนึงถึงเหตุผล^๕ เช่นเดียวกับความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับองค์หลวงพ่อดาวัดช้างให้ของกลุ่มผู้ศรัทธาไม่ว่าจะเป็นส่วนประวัติชีวิตหรือในส่วนที่เป็นอภินิหารของหลวงพ่อดาวัด โดยลักษณะของการเกิดศรัทธาจะอยู่ในลักษณะของการรับสืบทอดต่อ ๆ กันมาในอดีตจากคนในรุ่นก่อน ๆ ส่งผลให้คนในรุ่นต่อ ๆ มามีความคิดเชื่อตามคนรุ่นเก่าได้ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของกลุ่มตัวอย่างที่ส่วนใหญ่แล้วมีความเชื่อศรัทธาในองค์หลวงพ่อดาวัดเพราะได้รับฟังถึงเรื่องราวความศักดิ์สิทธิ์และรับสืบทอดความเชื่อนั้นต่อ ๆ กันมา ทั้ง ๆ ที่บุคคลผู้รับสืบทอดความศรัทธานั้นยังอาจไม่เคยได้พบกับประสบการณ์ด้านอภินิหารจากพระเครื่องหลวงพ่อดาวัดด้วยตนเองมาก่อน แต่ด้วยอิทธิพลของแนวคิดด้านการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมที่มีต่อมนุษย์ในสังคม คนรุ่นใหม่จึงอยู่ในฐานะเป็นผู้รับการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมจากคนรุ่นเก่าอย่างเป็นธรรมชาติ

อย่างไรก็ตาม การรับเอาวัฒนธรรมตามแนวคิดเรื่องการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมซึ่งในที่นี้หมายถึง “วัฒนธรรมแห่งความเชื่อ” นั้นอาจเกิดได้กับคน ๒ กลุ่ม คือ

๑) กลุ่มคนที่ไม่เคยพบกับประสบการณ์ด้านอภินิหารจากองค์หลวงพ่อดาวัด โดยกลุ่มนี้เกิดความเชื่อเพราะได้รับวัฒนธรรมแห่งความเชื่อจากคนรุ่นก่อน

๒) กลุ่มคนที่เคยพบกับประสบการณ์ด้านอภินิหารจากองค์หลวงพ่อดาวัดโดยตรง โดยกลุ่มนี้เกิดความเชื่อเพราะได้รับวัฒนธรรมแห่งความเชื่อจากคนรุ่นก่อนด้วย และเกิดความเชื่อเพราะตนเองได้รับประสบการณ์โดยตรงด้วย

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่องมิติความศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อหลวงพ่อดาวัดช้างให้ คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) หน่วยงานภาครัฐที่ทำหน้าที่ดูแลด้านวัฒนธรรมโดยตรงควรออกนโยบายให้การส่งเสริมสนับสนุนให้ชาวพุทธได้อนุรักษ์พระเครื่องหลวงพ่อดาวัดอย่างเป็นกิจลักษณะ

๒) หน่วยงานภาครัฐที่กำกับดูแลงานด้านพุทธศาสนาและวัฒนธรรมควรออกนโยบายส่งเสริมการเรียนรู้และการแสดงความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดาวัดช้างให้อย่างถูกต้อง

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

^๕ ประชิต สรุณะพัฒน์, วัฒนธรรมพื้นบ้านประเพณีไทย, หน้า ๔๒.

๑) หน่วยงานภาครัฐที่ทำหน้าที่กำกับดูแลกิจการด้านวัฒนธรรมควรมีการกำกับดูแลติดตามและประทับประคองการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์พระเครื่องหลวงพ่อดวงอย่างใกล้ชิด

๒) หน่วยงานภาครัฐที่กำกับดูแลงานด้านพุทธศาสนาและวัฒนธรรมควรร่วมมือกันผลิตและเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับการแสดงความศรัทธาที่ถูกต้องต่อองค์หลวงพ่อดวงวัดช้างให้

๓) ภาคประชาชนซึ่งเป็นชาวพุทธควรช่วยกันรณรงค์การแสดงความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดวงวัดช้างให้อย่างถูกต้องตามแนวทางของพุทธศาสนา

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรมีการศึกษาประเด็นอิทธิพลของพระเครื่องหลวงพ่อดวงที่มีต่อสังคมไทย

๒) ควรมีการศึกษาถึงผลกระทบต่อพุทธศาสนาจากการแสดงความศรัทธาอย่างไม่ถูกต้องของชาวพุทธ

บรรณานุกรม

๑.ภาษาไทย

๑.๑ คัมภีร์พระไตรปิฎก

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

๑.๒ หนังสือ

จุฑาพรรณี ผดุงชีวิต.วัฒนธรรม การสื่อสารและอัตลักษณ์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

โจเซฟ แกร์ แต่ง. ฟีน ดอกบัว แปล. ศาสนาทั้งหลายนับถืออะไร. กรุงเทพฯ : โอ เอส พริ้นติ้ง เฮาส์, ๒๕๓๓.

ชุมศักดิ์ นรารัตน์วงศ์.ประวัติศาสตร์สมัยหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด.พิมพ์ครั้งที่ ๕.นนทบุรี : บางนราการพิมพ์, ๒๕๕๗.

อัมพร สุคันธวิช.มนุษย์กับสังคม.กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, มปป

ทวี ผลสมภพ.ปรัชญาศาสนา.กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๗.

ทัศนีย์ เทพไชยและวรรณยุทธ ณ วิภาส เรียบเรียง. วัดข้างให้ : ประวัติและการบูรณปฏิสังขรณ์.

กรุงเทพฯ.บริษัท ศิวกรการช่าง จำกัด, ๒๕๔๙.

ธาดา ธราดล.หลวงปู่ทวด เหยียบน้ำทะเลจืด อัจฉริยะพระมหาโพธิสัตว์แผ่นดินสยาม.กรุงเทพฯ :

สำนักพิมพ์บ้านธรรมะ, 2555.

นิตยา บุญสิงห์.วัฒนธรรมไทย.กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด เรื่องแสงการพิมพ์, ๒๕๔๖.

บุญลือ วันทายนต์.สังคมวิทยาศาสนา.กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๙.

ประชิด สกุนะพัฒน์.วัฒนธรรมพื้นบ้านและประเพณีไทย.กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ภูมิ

ปัญญา, ๒๕๔๖.

ปรีชา ช่างขวัญยืนและสมภาร พรหมทา.มนุษย์กับศาสนา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์

แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.สังคมและวัฒนธรรม

, พิมพ์ครั้งที่ ๙.กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔. กรุงเทพฯ ฯ : บริษัท ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์
จำกัด, ๒๕๕๖.

พจนานุกรม ศัพท์ศาสนาสากล ไทย-อังกฤษ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ ฯ :
บริษัท บอล พริ้นติ้ง จำกัด, ๒๕๒๒.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลียงเชียง, ๒๕๔๘.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์มหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

_____ พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

_____ . พุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

_____ . พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม. กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์, ๒๕๔๐.

พระมหาสมณ ปัจฉาภิการี. มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พุทธทาสภิกขุ. พจนานุกรมธรรมฉบับพุทธทาส. กรุงเทพฯ ฯ : ธรรมสภา, ๒๕๕๔.

ยศ สันตสมบัติ. มนุษย์กับวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘.

ยุบลวรรณ ตันเจียรรัตน์. มนุษย์กับสังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๕. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
, ๒๕๕๗.

วีระศักดิ์ จันทรสังแสง. หลวงพ่อทวดเหยียบน้ำทะเลจืด. กรุงเทพฯ ฯ : ด่านสุทธาการพิมพ์
, ๒๕๕๖.

แสง จันทรังาม. พุทธศาสนวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ ฯ : ธีระการพิมพ์, ๒๕๔๔.

ส.พลายน้อย. สารานุกรม วัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ ฯ : บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๕๓.

เสถียร พันธังสี. ศาสนาเปรียบเทียบ. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๔๖.

ฮาซิม มุชาวี เรียบเรียง อัยยุบ ยอมใหญ่ แปล. อิสลามเบื้องต้น เล่ม ๔. กรุงเทพฯ ฯ : บริษัท
สหพัฒนาการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๔.

๑.๓ รายงานการวิจัย/วิทยานิพนธ์

พระมหามานตรี วรลลโภ (ป้อมสุข).อิทธิพลของวัตถุมงคลที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบัน.กรุงเทพฯ ฯ:
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๔๒.

ญาณินทร์ เพชรสุวรรณ .ความเชื่อเกี่ยวกับหลวงพ่อดเหยียบน้ำทะเลจืดในจังหวัดสงขลา
จังหวัดพัทลุง และจังหวัดปัตตานี. สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ,๒๕๔๔

๒.ภาษาอังกฤษ

A S Hornby. **Oxford Advanced Learner's Dictionary**.Sixth edition.(Oxford : Oxford
university press, 2000.

๓.ออนไลน์

อ้างอิงจากแหล่งข้อมูล www.thairath.co.th/content/444989 (ออนไลน์),วันที่ ๒๒ พฤศจิกายน
๒๕๖๑.

อ้างอิงจากแหล่งข้อมูล <http://www.sarakadee.com/2012/04/19/luangpor-tuad/3/>
(ออนไลน์). วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

ภาคผนวก ก

บทความวิจัย

มิติแห่งศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดาววัดช้างให้

Dimension of the Buddhist faith in the Luang Pho Thuat, Chang Hai Temple

พระครูสุวรรณสุตาธิการ

พระพันธ์ ธรรมวิไล

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาถึงลักษณะและจุดมุ่งหมายของการแสดงความศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดาววัดช้างให้ เพื่อวิเคราะห์ลักษณะแห่งการแสดงความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดาวของชาวพุทธ และเพื่อเสนอแนะการแสดงความศรัทธาที่ถูกต้องตามแนวทางของพุทธศาสนา โดยเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยการสังเกต สัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า

ด้านลักษณะและจุดมุ่งหมายของการแสดงความศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดาววัดช้างให้ พบว่ากลุ่มชาวพุทธผู้ศรัทธาได้แสดงออกถึงความเชื่อศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดาวที่มีความแตกต่างกันออกไปในหลากหลายมิติ บางคนมีความเชื่อศรัทธาในการมีตัวตนอยู่จริงในประวัติศาสตร์และศรัทธาในฐานะเป็นพระนักพัฒนาและเผยแผ่ศาสนา บางคนมีความเชื่อศรัทธาในคุณอภิหาร บางคนมีความเชื่อศรัทธาในมิติที่ท่านมีอิทธิพลต่อสังคมไทย แต่กลุ่มที่มีความเชื่อศรัทธาในคุณอภิหารถือเป็นกลุ่มใหญ่สุด โดยการแสดงความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดาวของชาวพุทธมีจุดมุ่งหมายคือการระลึกถึงคุณความดีของท่านและปรารถนาที่จะให้ท่านได้แสดงอภิหารช่วยเหลือมนุษย์ให้ประสบกับความสุขและปลอดภัยจากภัยอันตรายทั้งหลาย

ด้านการวิเคราะห์ลักษณะแห่งการแสดงความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดาวของชาวพุทธ พบว่าการที่ชาวพุทธได้มีความเชื่อศรัทธาในองค์หลวงพ่อดาวเพราะกลุ่มผู้ศรัทธามีความเชื่อเป็นพื้นฐานว่าเรื่องของอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์นั้นเป็นของมีอยู่จริงในโลก และเชื่อว่าหลวงพ่อดาวเป็นผู้มีบุญญาธิการและมีอิทธิฤทธิ์ที่จะสามารถช่วยเหลือสัตว์โลกโดยเฉพาะมนุษย์ได้ อีกทั้งมีความเชื่อว่าหลวงพ่อดาวคือพระโพธิสัตว์ที่บำเพ็ญบารมีคอยช่วยเหลือสัตว์โลกให้อยู่เย็นเป็นสุข

ด้านข้อเสนอแนะเพื่อการแสดงความศรัทธาที่ถูกต้องตามแนวทางของพุทธศาสนา พบว่า ชาวพุทธผู้มีความศรัทธาในองค์หลวงพ่อทวดได้ให้ข้อเสนอแนะว่าชาวพุทธไม่ควรให้ความสำคัญกับ หลวงพ่อทวดในมิติที่เกี่ยวกับบอภินิหารเพียงอย่างเดียว เพราะเรื่องของภินิหารเป็นสิ่งที่มองไม่เห็น และพิสูจน์ยาก แต่ชาวพุทธควรพิจารณาถึงมิติอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ในการนำมาเป็นตัวอย่างสำหรับการพัฒนาตนเองด้วยเช่นกัน เช่น พิจารณาถึงการเป็นคนที่มีคุณความดี มีความอดทน เข้มแข็งและมี ปัญญาของหลวงพ่อทวดในขณะที่ผู้วิจัยก็มีข้อเสนอแนะว่าชาวพุทธควรยึดถือหลวงพ่อทวดเป็นที่พึ่งใน ฐานะที่ท่านเป็นส่วนหนึ่งของพระรัตนตรัยแล้วใช้ปัญญา มองให้เห็นถึงสาระสำคัญของพระรัตนตรัยที่ จะเชื่อมโยงไปหาหลักการสำคัญของคำสอนทางพุทธศาสนาต่อไป

คำสำคัญ : ความศรัทธา,หลวงพ่อทวดวัดช้างให้

ABSTRACT

The objective of this research is to study the characteristics and objectives of the Buddhist faith show to the the Luang Pho Thuat. In order to analyze the nature of the Buddhist faith showing to the Luang Pho Thuat , and to suggest the expression of faith that is corrected according to the guidelines of Buddhism. This research is a qualitative research that uses the data collection method by observing, interviewing and analyzing descriptive data.

Study result

The nature and purpose of showing the Buddhist faith in the Luang Pho Thuat , Chang Hai Temple, found that the Buddhist group expressed their faith in a different dimension. Some people have faith in the real existence of history and faith as monks, developers and missionaries. Some people have faith in miraculous. And some people have faith in the dimension that his power have influenced to Thai society. But the group with faith in miraculous is the largest group. By showing faith to the Luang Pho Thuat of Buddhists, the aim of the Buddhist faith showing is to remember goodness and desire to happiness and safety from all dangers.

The analysis of the characteristics of the faith showing to the Luang Pho Thuat, It was found that the faithful group believed in the miracle of supernatural belonged to the world, and believe that the Luang Pho Thuat is a person who has merit, and has supernatural powers that can help animals, especially humans. In

addition to believed that the Luang Pho Thuat was the Bodhisattva who performed to helping human to be happy.

The suggestion for showing the correctly faith according to the guidelines of Buddhism found that, Buddhist who have faith in the Luang Pho Thuat have suggested that Buddhists should not give importance to the Luang Pho Thuad in the supernatural dimension only, Because the story of the supernatural is invisible and difficult to prove, but should consider other dimensions which are useful such as self-development , being a virtuous person, patience, strength and wisdom of the Luang Por Thuat. However, there is a suggestion that Buddhist should adhere to the Luang Pho Thuat as a refuge, part of the Triple Gem and to realize the the essence of Phra Ratthanat . Whether that will be linked to the main principles of the Buddhist teachings.

Key words: Faith, Luang Pho Thuad, Chang Hai Temple

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

หลวงพ่อดาวัดช้างไห้หรือที่รู้จักกันในนามหลวงพ่อดเหียบน้ำทะเลเจ็ดซึ่งมีชื่ออย่างเป็นทางการคือสมเด็จพระสามิรามคณูปมาจารย์แห่งวัดราชบุรณะ คือพระสงฆ์รูปหนึ่งในช่วงระยะเวลา ๖๐ ปีที่ผ่านมากล่าวได้ว่ามีอิทธิพลต่อสังคมชาวพุทธโดยทั่วไปที่ไม่เพียงแต่เฉพาะชาวพุทธปัตตานีและชาวพุทธในประเทศไทยเท่านั้น แต่ยังมีอิทธิพลต่อชาวพุทธในต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศที่มีเขตแดนติดต่อกับประเทศไทยทางภาคใต้ตอนล่างในฐานะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นที่พึ่งในด้านต่าง ๆ ให้กับผู้นับถือบูชาโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านความแคล้วคลาดปลอดภัย ซึ่งในแต่ละปีจะมีผู้เคารพศรัทธาเดินทางมายังวัดช้างไห้เป็นจำนวนมาก^๑ เพื่อมาสักการะองค์จำลองและเช่าวัตถุมงคลหลวงพ่อดไปบูชาเพื่อเป็นสิริมงคลกับตัวเองและครอบครัวหรือคนใกล้ชิด ในส่วนของผู้ที่มีความเคารพศรัทธาในองค์หลวงพ่อดโดยทั่วไปที่ยังไม่เคยได้เดินทางมาสักการะรูปเหมือนของท่านก็จะพยายามหาโอกาสเดินทางมายังวัดช้างไห้เพื่อสักการะรูปเหมือน

แม้ว่าหลวงพ่อดาวัดช้างไห้จะมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานควบคู่กับประวัติศาสตร์ไทยในยุคกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี แต่ประวัติชีวิตตลอดถึงชื่อเสียงเกียรติคุณของท่านก็กล่าวได้ว่าไม่เป็นที่แพร่หลายหรือถูกกล่าวอ้างถึงในเชิงประวัติศาสตร์ไทยมากนักจนแทบจะไม่เป็นที่รู้จักในวงกว้าง แต่ประวัติชีวิตตลอดถึงชื่อเสียงเกียรติคุณของหลวงพ่อดกลับมาเป็นที่แพร่หลายหรือเป็นที่สนใจ

^๑ ยกเว้นในช่วงเวลา ๑๐ ปีที่ผ่านมาอันเป็นช่วงเวลาที่เหตุการณ์ความไม่สงบเริ่มเกิดขึ้นและดำเนินมาอย่างต่อเนื่องจนเป็นเหตุทำให้นักท่องเที่ยวและผู้ศรัทธาลดจำนวนลง

ของชาวพุทธทั่วไปในช่วง ๖๐ ปีที่ผ่านมา อันเป็นช่วงเวลาที่มีการเริ่มสร้างพระเครื่องหลวงพ่อดำโดยมีพระครูวิสัยโสภณ (ทิม ธมมธโร) เจ้าอาวาสวัดช้างให้ในช่วงเวลานั้นเป็นผู้จุดประกายหรือเริ่มต้นทำให้หลวงพ่อดำเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง จึงกล่าวได้ว่าพระครูวิสัยโสภณเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่สุดในการทำให้หลวงพ่อดำซึ่งเป็นบุคคลที่มีอยู่จริงทางประวัติศาสตร์ในอดีตถูกกล่าวถึงในด้านความศักดิ์สิทธิ์และอภินิหารต่าง ๆ ที่ให้คุณกับผู้เคารพบูชาเป็นอย่างมาก มีการกล่าวถึงอานุภาพแห่งพุทธคุณของพระเครื่องหลวงพ่อดำจากประสบการณ์เชิงประจักษ์ของ หลาก ๆ บุคคลในหลาย ๆ ครั้ง จนเป็นพระเครื่องที่ได้รับการยอมรับ เคารพศรัทธาเป็นที่นิยมอย่างกว้างขวางและมีอิทธิพลต่อสังคมชาวพุทธโดยทั่วไปเป็นอย่างยิ่ง ก่อให้เกิดแรงศรัทธามหาศาลแก่บุคคลทั่วไปซึ่งไม่ได้จำกัดเฉพาะชาวพุทธเท่านั้น แต่ยังมีแผ่ไปถึงคนต่างศาสนาที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกับวัดอีกด้วย

ความเชื่อศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดำวัดช้างให้ในวันก็ยังเกิดเป็นวิศิษฏ์ในกลุ่มชาวพุทธหลากหลายหลายอาชีพด้วยความเชื่อว่าพุทธคุณหรืออภินิหารในพระเครื่องหลวงพ่อดำจะสามารถช่วยปกป้องคุ้มครองหรือบันดาลผู้ศรัทธาให้รอดพ้นจากภัยอันตรายต่าง ๆ หรือให้ประสบกับสิ่งที่หวังต่าง ๆ ได้ ซึ่งลักษณะแห่งความศรัทธาของบุคคลแต่ละคนมีความแตกต่างกันออกไปทั้งนี้ก็ขึ้นกับจุดมุ่งหมายแห่งความศรัทธาของแต่ละบุคคล อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะแต่ละบุคคลจะแสดงความศรัทธาหรือบูชาองค์หลวงพ่อดำด้วยจุดมุ่งหมายอันใด อีกมิติหนึ่งก็แสดงให้เห็นถึงการที่พระเครื่องหลวงพ่อดำมีอิทธิพลต่อชีวิตของผู้ศรัทธาทั้งหลาย ซึ่งในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าผู้ศรัทธาทั้งหลายได้แสดงความศรัทธาเลื่อมใสในพระเครื่องหลวงพ่อดำบนพื้นฐานของเหตุผลส่วนตัวที่หลากหลาย อนึ่ง ความศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดำวัดช้างให้ยังมีประเด็นน่าศึกษาด้วยว่าเป็นความศรัทธาที่มีลักษณะเป็นอย่างไร มีความสอดคล้องกับหลักศรัทธาทางพระพุทธศาสนาหรือไม่ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงมิติแห่งความศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดำวัดช้างให้

วัตถุประสงค์การศึกษา

- ๑) เพื่อศึกษาถึงลักษณะและจุดมุ่งหมายของการแสดงความศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดำวัดช้างให้
- ๒) เพื่อวิเคราะห์ลักษณะแห่งการแสดงความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดำของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดำวัดช้างให้
- ๓) เพื่อเสนอแนะการแสดงความศรัทธาที่ถูกต้องตามแนวทางของพุทธศาสนา

วิธีการดำเนินการวิจัย

- ๑) รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยผู้วิจัยได้ใช้วิธีการศึกษาดังต่อไปนี้

๑. ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารเพื่อค้นหาข้อมูลความรู้เกี่ยวกับแนวคิดที่เกี่ยวข้องแนวคิดเรื่องความศรัทธา แนวคิดเรื่องวัตถุมงคล แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและประวัติหลวงพ่อทวดวัดช้างให้

๒. ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาในภาคสนามด้วยวิธีการ คือ

๑) สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยที่ผู้วิจัยได้มีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มชาวพุทธผู้ศรัทธาในองค์หลวงพ่อทวด

๒) สังเกต การสะท้อนความรู้สึกและพฤติกรรมการแสดงออกถึงการมีศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อทวดวัดช้างให้

๒) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก

ในการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลด้านการสัมภาษณ์ซึ่งเป็นกลุ่มชาวพุทธผู้มีความศรัทธาในองค์หลวงพ่อทวดวัดช้างให้โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง และแบ่งกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ออกเป็น ๔ กลุ่ม คือ ๑) กลุ่มพระสงฆ์ผู้เป็นผู้นำ ๒) กลุ่มข้าราชการ ๓) กลุ่มนักธุรกิจ ๔) กลุ่มประชาชนทั่วไป

๓) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๑ **แบบสัมภาษณ์** เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการแสดงความศรัทธาในลักษณะต่าง ๆ ต่อองค์หลวงพ่อทวดวัดช้างให้ซึ่งมีทั้งแบบสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ (Informal Interview) และอย่างไม่เป็นทางการ (Non-formal Interview)

๓.๒ **การสังเกต** โดยการสังเกตพฤติกรรมสะท้อนจากความรู้สึกและพฤติกรรมการแสดงออกต่อองค์หลวงพ่อทวดวัดช้างให้ของกลุ่มชาวพุทธผู้มีความศรัทธา

๔) การเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

๔.๑ **การเก็บรวบรวมข้อมูล** จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง อันเป็นส่วนที่เป็นแนวคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและส่วนที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ที่อยู่นอกเหนือจากการได้มาจากการสัมภาษณ์

๔.๒ **การสัมภาษณ์** ๒ แบบคือ แบบเป็นทางการ (Informal Interview) และแบบไม่เป็นทางการ (Non-formal Interview)

๔.๓ **การสังเกต** โดยมีวิธีการ คือ

นอกจากจะใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แล้ว ผู้วิจัยยังใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตประกอบไปด้วย โดยมีวิธีการคือผู้วิจัยจะสังเกตถึงพฤติกรรมสะท้อนความรู้สึกและพฤติกรรมการแสดงออกถึงความศรัทธาที่มีต่อองค์หลวงพ่อดาวัดข้างให้ประกอบการสัมภาษณ์ร่วมด้วยและมีการบันทึกประเด็นที่ได้สังเกตเห็นพร้อมกับการถ่ายรูปประกอบเพื่อนำไปสู่กระบวนการของการวิเคราะห์ในขั้นต่อไป

๕) การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้รับข้อมูลจากภาคเอกสารและภาคสนามแล้ว ผู้วิจัยจึงได้นำข้อมูลเหล่านั้นมาสู่กระบวนการวิเคราะห์เพื่อหาคำตอบในลักษณะของการพรรณาวิเคราะห์ตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ทั้ง ๓ ข้อ คือ เพื่อศึกษาถึงลักษณะและจุดมุ่งหมายของการแสดงความศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดาวัดข้างให้ เพื่อวิเคราะห์ลักษณะแห่งการแสดงความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดาวัดของชาวพุทธ และเพื่อเสนอแนะการแสดงความศรัทธาที่ถูกต้องตามแนวทางของพุทธศาสนา

สรุปผลการวิจัย

๑ ด้านลักษณะและจุดมุ่งหมายของการแสดงความศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดาวัดข้างให้

ในด้านลักษณะและจุดมุ่งหมายของการแสดงความศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดาวัดข้างให้พบว่ากลุ่มผู้ศรัทธาในองค์หลวงพ่อดาวัดข้างให้มีความเชื่อศรัทธาในองค์หลวงพ่อดาวัดอย่างหลากหลาย โดยความเชื่อศรัทธาของแต่ละคนนั้นมีที่มาแตกต่างกันออกไป เช่น บางคนเกิดความเชื่อศรัทธาเพราะได้พบกับประสบการณ์ด้านอภินิหารของวัตถุมงคลหลวงพ่อดาวัด บางคนเกิดความเชื่อศรัทธาเพราะได้ศึกษาประวัติความเป็นมาหรือตำนานชีวิตของหลวงพ่อดาวัด บางคนเกิดความศรัทธาเพราะมองว่าหลวงพ่อดาวัดเป็นบุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อชาวพุทธทั่วไปโดยเฉพาะชาวปักษ์ใต้ บางคนมีความศรัทธาในฐานะที่หลวงพ่อดาวัดเป็นพระนักพัฒนาและนักเผยแผ่ เป็นต้น

จากผลการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างได้แสดงให้เห็นถึงลักษณะและจุดมุ่งหมายของการมีความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดาวัดและพระเครื่องหลวงพ่อดาวัดของกลุ่มชาวพุทธที่มีความศรัทธา โดยส่วนใหญ่มีลักษณะความเชื่อศรัทธาว่าหลวงพ่อดาวัดคือพระภิกษุที่มีความศักดิ์สิทธิ์สามารถแสดงอภินิหารช่วยเหลือตนให้ประสบกับสิ่งอันพึงปรารถนาโดยประการต่าง ๆ ได้ ในขณะที่ด้านจุดมุ่งหมายของการแสดงความศรัทธา พบว่าการที่กลุ่มชาวพุทธทั้งหลายแสดงความศรัทธาในองค์หลวงพ่อดาวัดเพราะมีความต้องการให้องค์หลวงพ่อดาวัดที่อยู่ในฐานะเป็นวิญญูณศักดิ์สิทธิ์ได้คอยปกป้องรักษาตนให้ประสบแต่ความโชคดีปราศจากอุปสรรคชีวิตทั้งหลาย

๒. ด้านการวิเคราะห์ลักษณะแห่งการแสดงความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดวงของ ชาวพุทธ

ในด้านการวิเคราะห์ลักษณะแห่งการแสดงความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดวงของชาวพุทธพบประเด็นที่น่าสนใจ ๔ ประเด็น คือ

๑) เพราะกลุ่มผู้ศรัทธามีความเชื่อในความมีอยู่จริงของอภินิหารหรืออิทธิปาฏิหาริย์

ความเชื่อเรื่องความมีอยู่จริงของอภินิหารหรืออิทธิปาฏิหาริย์เป็นความเชื่อที่มีมาหรืออยู่คู่กับมนุษย์ในทุกสังคมมาอย่างยาวนานนับแต่ยุคดึกดำบรรพ์ ด้วยเหตุที่เรื่องราวหรือตำนานต่าง ๆ อันเกี่ยวกับการแสดงอิทธิฤทธิ์ของผู้วิเศษมากมายได้อยู่คู่กับสังคมไทยมาอย่างยาวนานและเรื่องอภินิหารเหล่านั้นก็มักจะเกี่ยวโยงสัมพันธ์กับพุทธศาสนาหรือเป็นเรื่องราวที่มาจากคัมภีร์ของพุทธศาสนาโดยตรง ดังนั้น ชาวไทยพุทธในฐานะเป็นพุทธศาสนิกชนที่ศรัทธาในพุทธศาสนาจึงมีความเชื่อในเรื่องอภินิหาริย์กันอย่างกว้างขวาง ด้วยมีความคิดว่าพุทธศาสนาได้กล่าวถึงความมีอยู่จริงของอภินิหารและผู้วิเศษอันเกิดจากการปฏิบัติด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง

๒) เพราะกลุ่มผู้ศรัทธามีความเชื่อว่าหลวงพ่อดวงคือพระโพธิสัตว์

ชาวพุทธที่มีความศรัทธาในองค์หลวงพ่อดวงมีความเชื่อว่าหลวงพ่อดวงคือองค์พระโพธิสัตว์ที่คอยช่วยเหลือมนุษย์ให้พ้นจากความทุกข์ยากทั้งปวง นอกจากนี้ความเชื่อว่าหลวงพ่อดวงคือองค์พระโพธิสัตว์ได้มาจากการปฏิบัติตนของท่านในขณะที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ นับตั้งแต่ท่านได้อยู่ในวัยทารกที่ได้เกิดเหตุการณ์พิศวงคือมีพญางูได้คาบแก้วมาวางไว้บนตัวท่านในขณะที่ท่านนอนอยู่ในเปลนั้น ลูกแก้วลูกนั้นได้รับการพูดถึงอย่างกว้างขวางและถูกเชื่อว่าเป็น “ลูกแก้วคู่บารมี” ที่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้ประทานให้แก่ท่านและเมื่อท่านมรณภาพไปแล้ว กลุ่มผู้ศรัทธาก็มีความเชื่อว่าดวงวิญญาณของท่านคือดวงวิญญาณของพระโพธิสัตว์ที่ศักดิ์สิทธิ์ที่คอยให้การช่วยเหลือมนุษย์ผู้ตกทุกข์ได้ยาก

๓) เพราะกลุ่มผู้ศรัทธามีความเชื่อว่าหลวงพ่อดวงมีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์

กลุ่มผู้ศรัทธามีความเชื่อว่าเมื่อท่านมรณภาพแล้ว ดวงวิญญาณของท่านคือดวงวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ ที่สามารถแสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ดลบันดาลให้การช่วยเหลือคนที่เชื่อศรัทธาและบูชาในตัวท่านได้โดยความเชื่อดังกล่าวนี้อาจเกิดขึ้นได้เพราะความคิดที่ว่าสถานะของหลวงพ่อดวงในปัจจุบันคือดวงวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ผสมผสานกับความคิดที่ว่าหลวงพ่อดวงคือองค์พระโพธิสัตว์ผู้มีความเมตตาอย่างกว้างขวางที่คอยให้การช่วยเหลือมนุษย์ผู้ตกทุกข์ได้ยากที่มีความเชื่อศรัทธาบูชาในตัวท่านโดยไม่จำกัดว่าเป็นใครหรือนับถือศาสนาใด

๔) เพราะกลุ่มผู้ศรัทธามีความเชื่อในพลังอำนาจของศรัทธาที่มีต่อองค์หลวงพ่อดวง

^๒ ปัจจุบัน ลูกแก้วคู่บารมีของหลวงพ่อดวงได้ประดิษฐาน ณ วัดพะโคะ อ.สะทิงพระ จ.สงขลา

เพราะมีความเชื่อว่าหลวงพ่อทวดคือดวงวิญญาณศักดิ์สิทธิ์และมีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ที่คอยให้ความช่วยเหลือผู้คนโดยทั่วไป ชาวพุทธจึงแสดงออกถึง “ความเชื่อศรัทธาอย่างแรงกล้า” ต่อองค์หลวงพ่อทวด กลุ่มผู้ศรัทธาบางส่วนมีความคิดว่า การแสดงออกถึงความเชื่อศรัทธาอย่างแรงสามารถทำให้เกิดเป็นพลังบวกที่ก่อให้เกิดเป็นความสำเร็จขึ้นมาได้ สิ่งสำคัญของการแสดงความเชื่อศรัทธาคือการแสดง “ความเชื่อมั่น” หรือการไว้วางใจว่าหลวงพ่อทวดคือดวงวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ที่มีอยู่จริงซึ่งคอยให้การช่วยเหลือแก่คนทั่วไป กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ความเชื่อศรัทธาที่มีต่อองค์หลวงพ่อทวดหากเป็นความเชื่อศรัทธาที่เข้มแข็งหรือเชื่อมั่นแล้ว ก็จะกลายเป็นพลังบวกที่มองไม่เห็นและส่งผลดีต่อผู้มีความเชื่อได้

๓. ด้านข้อเสนอแนะการแสดง ความศรัทธาที่ถูกต้องตามแนวทางของพุทธศาสนา

ในประเด็นข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยได้สรุปเป็น ๒ ส่วน คือ

๑) ข้อเสนอแนะของกลุ่มตัวอย่าง

จากการศึกษาถึงข้อเสนอแนะของกลุ่มตัวอย่างสามารถประมวลหรือสรุปความได้ว่ากลุ่มตัวอย่างได้เสนอแนะในลักษณะที่คล้ายคลึงกันว่า ชาวพุทธควรแสดงความเชื่อศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อทวดอย่างถูกต้องตามหลักพุทธศาสนา กล่าวคือ ควรเชื่อศรัทธาโดยประกอบด้วยปัญญา เชื่อเรื่องกรรม คือ การลงมือทำหรือปฏิบัติด้วยตนเองเป็นหลักสำคัญ ไม่ประมาทในการดำเนินชีวิตควรศึกษาแบบอย่างการดำเนินชีวิตของหลวงพ่อทวด เช่น ความเสียสละของท่านที่มีต่อประเทศชาติ เสียสละช่วยเหลือคนอื่นอย่างไม่เลือกปฏิบัติ ควรถือท่านเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ แต่ตนเองก็ต้องมีความพยายามทำสิ่งที่หวังให้สำเร็จด้วยตนเอง ไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต ไม่ฝากความหวังให้หลวงพ่อทวดช่วยโดยที่ตนเองก็ไม่แสวงหา ควรมีศรัทธาต่อหลวงพ่อทวดอย่างแท้จริง

๒) ข้อเสนอแนะของผู้วิจัย

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติตามหลักศรัทธาอย่างถูกต้องตามแนวทางของพุทธศาสนาคือชาวพุทธผู้เคารพศรัทธาในองค์หลวงพ่อทวดควรมีปัญญาควบคู่กับการมีศรัทธาที่สามารถมองเห็นถึงกระบวนการความสัมพันธ์ระหว่างพระรัตนตรัยทั้ง ๓ รัตนะว่ามีความเชื่อมโยงถึงกัน ขาดองค์ใดองค์หนึ่งไม่ได้และอยู่ในฐานะเป็นองค์คุณแห่งความดีที่จะเป็นที่พึ่งในแง่การปฏิบัติเพื่อการบรรลุความดีขั้นสูงตามแนวทางพุทธศาสนาให้แก่ผู้มีความเชื่อศรัทธาในพุทธศาสนา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ควรมีศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อทวดโดยใช้ปัญญามองให้เห็นเป็นความสัมพันธ์กับศรัทธาขั้นสูง คือ “ตถาคตโพธิศรัทธา” อันเป็นศรัทธาที่สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างพระรัตนตรัยทั้งสาม

อภิปรายผลการวิจัย

ลักษณะของความเชื่อศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดวงเป็นปรากฏการณ์ทั้งทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา โดยเฉพาะด้านมานุษยวิทยาที่มีความชัดเจนคือลักษณะของความเชื่อศรัทธาที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับศาสนาหรือมนุษย์กับวัฒนธรรมที่มีมิติของความลึกซึ้ง กล่าวคือ การแสดงความศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดวงเป็นการแสดงออกในเชิงวัฒนธรรมที่มีลักษณะ คือ

๑. เป็นภาวะที่ไม่สามารถอธิบายด้วยเหตุผลในเชิงวิทยาศาสตร์

การแสดงความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดวงวัดช้างให้ของกลุ่มชาวพุทธเป็นภาวะที่ข้ามผ่านการอธิบายด้วยเหตุผลในเชิงรูปธรรมว่าเหตุใดกลุ่มผู้ศรัทธาชาวพุทธจึงมีความเคารพศรัทธาในองค์หลวงพ่อดวง ปรากฏการณ์แห่งความเชื่อศรัทธาดังกล่าวเกิดจากประสบการณ์ส่วนตัวของแต่ละบุคคลเอง อย่างไรก็ตาม แม้ว่าความเชื่อศรัทธาดังกล่าวจะเกิดจากประสบการณ์ส่วนบุคคล แต่ก็อาจกล่าวได้ว่าภาวะที่เป็นเหตุให้เกิดความเชื่อศรัทธาเป็นภาวะที่มีลักษณะเดียวกัน นั่นคือ “ภาวะแห่งความเชื่อในอภินิหาร” ที่กลุ่มผู้ศรัทธามีความเชื่อว่ามีอยู่จริงในองค์หลวงพ่อดวง ซึ่งหากพิจารณาจากมิติของมานุษยวิทยาแล้วก็อาจกล่าวได้ว่าพฤติกรรมความศรัทธาของกลุ่มชาวพุทธเป็นสิ่งที่มีความหมายในตัวเองโดยไม่จำเป็นต้องอาศัยกฎเกณฑ์หรือทฤษฎีอันเป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการอธิบายเพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบ

๒. เป็นภาวะที่มีคุณค่าในตัวเอง

แม้ว่าในมิติหนึ่ง การแสดงความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดวงวัดช้างให้ของกลุ่มชาวพุทธจะไม่มี ความสอดคล้องกับหลักคำสอนเรื่องศรัทธาที่ถูกตั้งตามหลักพุทธศาสนาดังกล่าวแต่ในเชิงสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาแล้วก็อาจกล่าวได้ว่า การแสดงความศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดวงมีความหมายและมีคุณค่าในตัวเอง ในฐานะที่เป็นวัฒนธรรมแห่งความเชื่อ เป็นปรากฏการณ์ของพฤติกรรมแสดงออกที่มีความหมายในเชิงวัฒนธรรมอันอยู่บนฐานของความเชื่อศรัทธา ที่สำคัญคือการแสดงพฤติกรรมที่อยู่บนฐานของความเชื่อนั้นไม่ได้ส่งผลกระทบต่อสังคมและยังเครื่องผูกให้ชาวพุทธได้ยังมีความตั้งมั่นในพุทธศาสนาอีกทางหนึ่งด้วย

๓. เป็นภาวะสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับความเชื่อ

ความเชื่อเป็นหน่วยพื้นฐานของระบบความคิดของมนุษย์ก่อนสร้างเป็นค่านิยมและทัศนคติ ความเชื่อเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม และเมื่อมนุษย์เชื่อในสิ่งใดแล้ว มนุษย์ก็มักจะมีแนวโน้มที่จะเชื่อในสิ่งนั้นต่อไปโดยปราศจากข้อกังขาใด ๆ ทั้งสิ้น เช่นเดียวกับความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับองค์หลวงพ่อดวงวัดช้างให้ของกลุ่มผู้ศรัทธาที่มีความเชื่อว่างค์หลวงพ่อดวงผู้มีความศักดิ์สิทธิ์และมี

บุญญาธิการมีตัวตนอยู่จริงในประวัติศาสตร์แม้จะอยู่ในรูปของตำนานเรื่องเล่าของชาวบ้านมากกว่าจะอยู่ในรูปของการบันทึกในเชิงเอกสารที่มีความน่าเชื่อถือและเชื่อว่าอิทธิฤทธิ์ที่เกิดจากวัตถุมงคลคือพระเครื่องหลวงพ่อดังนั้นก็มียุ่จริงแม้จะเป็นเพียงประสบการณ์ส่วนบุคคลก็ตาม และสามารถกล่าวได้ว่าลักษณะของการแสดงออกถึงความเชื่อในองค์หลวงพ่อดังกล่าวเป็นรูปแบบทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของกลุ่มผู้ศรัทธา อีกทั้งกลุ่มผู้ศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดังกล่าวเมื่อมีความเชื่อศรัทธาในองค์หลวงพ่อดังกล่าวก็มีความเชื่อแบบปราศจากข้อกังขาในองค์หลวงพ่อดังกล่าว ปรากฏการณ์ทางพฤติกรรมหรือการแสดงออกของกลุ่มผู้ศรัทธาข้างต้นได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับความเชื่อที่อยู่ในตัวผู้ศรัทธาในองค์หลวงพ่อดังกล่าว อย่างแยกไม่ออก

๔. เป็นลักษณะการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม

ความเชื่อหมายถึงความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของคนในอดีตที่สืบทอดต่อ ๆ กันมาและมีผลต่อพฤติกรรมการแสดงออกของบุคคลหรือกลุ่มชนโดยไม่คำนึงถึงเหตุผล เช่นเดียวกับความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับองค์หลวงพ่อดังกล่าวข้างต้นของกลุ่มผู้ศรัทธาไม่ว่าจะเป็นส่วนประวัติชีวิตหรือในส่วนที่เป็นอิทธิฤทธิ์ของหลวงพ่อดังกล่าว โดยลักษณะของการเกิดศรัทธาจะอยู่ในลักษณะของการรับสืบทอดต่อ ๆ กันมาในอดีตจากคนในรุ่นก่อน ๆ ส่งผลให้คนในรุ่นต่อ ๆ มามีความคิดเชื่อตามคนรุ่นเก่าได้ตั้งจะเห็นได้จากคำกล่าวของกลุ่มตัวอย่างที่ส่วนใหญ่แล้วมีความเชื่อศรัทธาในองค์หลวงพ่อดังกล่าวเพราะได้รับฟังถึงเรื่องราวความศักดิ์สิทธิ์และรับสืบทอดความเชื่อนั้นต่อ ๆ กันมา ทั้ง ๆ ที่บุคคลผู้รับสืบทอดความศรัทธานั้นยังอาจไม่เคยได้พบกับประสบการณ์ด้านอิทธิฤทธิ์จากพระเครื่องหลวงพ่อดังกล่าวด้วยตนเองมาก่อน แต่ด้วยอิทธิพลของแนวคิดด้านการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมที่มีต่อมนุษย์ในสังคม คนรุ่นใหม่จึงอยู่ในฐานะเป็นผู้รับการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมจากคนรุ่นเก่าอย่างเป็นธรรมชาติ

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลงได้ ผู้วิจัยต้องขอกราบขอบพระคุณพระคุณพระสุธีรัตนบัณฑิต ,รศ.ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ที่ได้เอื้อเฟื้อในด้านทุนสนับสนุนในการวิจัย ขอเจริญพรขอบพระคุณท่านเจ้าของเอกสารที่ใช้ประกอบการศึกษา กลุ่มตัวอย่างชาวพุทธที่ได้ให้ข้อมูลด้านการสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ในการดำเนินการวิจัย ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ปัตตานีผู้บังคับบัญชาของคณะผู้วิจัยที่ได้สนับสนุนและเอื้อเฟื้อให้ทำวิจัยได้สำเร็จ และเจ้าหน้าที่ห้องสมุดทุกแห่งที่ผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้า ตลอดถึงกัลยาณมิตรทุกท่านที่ได้ให้กำลังใจในการทำวิจัยในครั้งนี้ให้สำเร็จ

บรรณานุกรม

หนังสือ

โกวิท พวงงาม,รศ.ดร.การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น.กรุงเทพมหานคร : บริษัท บพิตรการพิมพ์ จำกัด

,๒๕๕๓.

ประชิด สกฤษณ์พัฒน์,ผศ. **วัฒนธรรมพื้นบ้านและประเพณีไทย**.กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ภูมิปัญญา,๒๕๕๖.

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม. **ประชาคมตำบล : หมายเหตุจากนักคิด**.กรุงเทพมหานคร : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา,

๒๕๕๑.

สมศักดิ์ สามัคคีธรรม,รศ.ดร. **การพัฒนา การจัดการความขัดแย้ง การมีส่วนร่วม และสังคมเข้มแข็ง**.

กรุงเทพมหานคร : บริษัท สุภัชฌิณีย์ พรินต์ติ้งกรุ๊ป จำกัด,๒๕๕๑.

ยุบลวรรณ ตันเถียรรัตน์. **มนุษย์กับสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๕. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

,๒๕๕๗.

ออนไลน์

เกษม นครเขตต์. **เอกสารวิชาการ แนวคิดและทฤษฎีเครือข่ายทางสังคม**

(Social Network Theory).คณะทำงานพัฒนาวิชาการ โครงการสร้างพันธมิตรการสร้างสุขภาพ (พสส.)

ภาคผนวก ข

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

๑. กิจกรรมด้านการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา

- สามารถนำกระบวนการศึกษาวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนในรายวิชา เช่น วิชาวัฒนธรรมไทย วิชามนุษยศาสตร์กับสังคม ในระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี

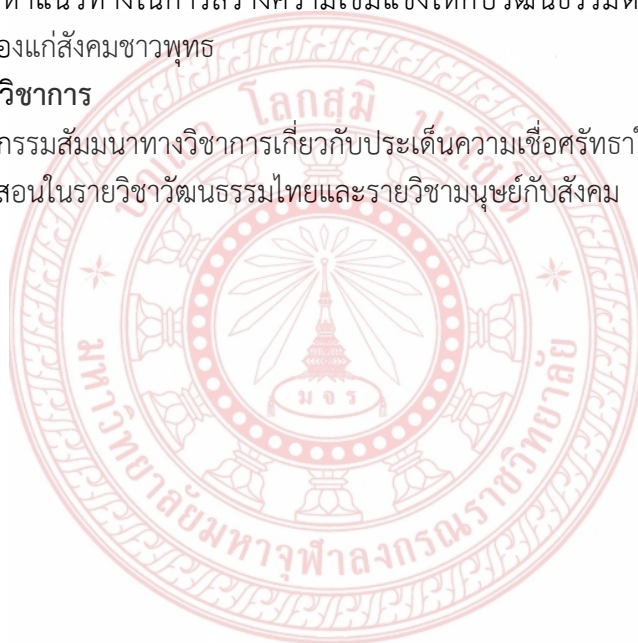
๒. กิจกรรมด้านทำนุบำรุงวัฒนธรรมและการสร้างความเข้มแข็งให้สังคมชาวพุทธ

- จัดกิจกรรมสัมมนา หาแนวทางในการทำนุบำรุงวัฒนธรรมด้านความเชื่อในวัดถุ้มงคล ประเพณีพระเครื่องในท้องถิ่นภาคใต้

- ศึกษาหาแนวทางในการสร้างความเข้มแข็งให้กับวัฒนธรรมด้านความเชื่อในวัดถุ้มงคล ประเพณีพระเครื่องแก่สังคมชาวพุทธ

๓. กิจกรรมด้านวิชาการ

- จัดกิจกรรมสัมมนาทางวิชาการเกี่ยวกับประเด็นความเชื่อศรัทธาในวัดถุ้มงคลเพื่อบูรณาการกับการเรียนการสอนในรายวิชาวัฒนธรรมไทยและรายวิชามนุษยศาสตร์กับสังคม

ภาคผนวก ค

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	วัตถุประสงค์	โดยทำให้
๑.ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประวัติหลวงพ่อทวดวัดช้างให้และลักษณะและจุดมุ่งหมายของการแสดงความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อทวดวัดช้างให้ของชาวไทยพุทธ	ทราบถึงข้อมูล/รายละเอียดเกี่ยวกับประวัติหลวงพ่อทวดวัดช้างให้และลักษณะและจุดมุ่งหมายของการแสดงความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อทวดวัดช้างให้ของชาวไทยพุทธ	ข้อที่ ๑	สามารถพรรณนาและวิเคราะห์ถึงลักษณะและจุดมุ่งหมายของการแสดงความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อทวดวัดช้างให้ของชาวไทยพุทธ
๒. ลงพื้นที่ไปหาหมายเพื่อศึกษาถึงลักษณะและจุดมุ่งหมายของการแสดงความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อทวดวัดช้างให้ของชาวไทยพุทธ	ทราบถึงข้อมูล/รายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะและจุดมุ่งหมายของการแสดงความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อทวดวัดช้างให้ของชาวไทยพุทธ	ข้อที่ ๑	สามารถพรรณนาและวิเคราะห์ถึงลักษณะและจุดมุ่งหมายของการแสดงความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อทวดวัดช้างให้ของชาวไทยพุทธ
๓.การเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ตามแบบฟอร์มการสัมภาษณ์ต่อชาวไทยพุทธที่มีความเชื่อศรัทธาในองค์หลวงพ่อทวดวัดช้างให้	ทราบถึงข้อมูล ความคิดเห็นของชาวไทยพุทธที่เกี่ยวกับความเชื่อศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อทวดวัดช้างให้	ข้อที่ ๑-๓	สามารถวิเคราะห์ความเชื่อศรัทธาของชาวไทยพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อทวดวัดช้างให้
๔.ข้อเสนอแนะอื่นๆ	ทราบถึงข้อเสนอทั้งในเชิงนโยบายและระดับปฏิบัติในส่วนของภาครัฐและกลุ่มชาวไทยพุทธที่มีต่อการแสดงความเชื่อศรัทธาที่ถูกต้อง	ข้อที่ ๒-๓	ได้ข้อเสนอแนะต่อกลุ่มผู้ศรัทธาที่เกี่ยวข้องกับการแสดงความศรัทธาที่ถูกต้อง
๕.รายงานฉบับ	ได้ รายงาน	ข้อ ๑-๓	ได้รายงานการวิจัยที่มีคุณค่า

<p>สมบูรณ์</p>	<p>ฉบับสมบูรณ์ที่สามารถตอบวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยทั้ง ๓ ข้อ คือ</p> <p>๑) เพื่อศึกษาถึงลักษณะและจุดมุ่งหมายของการแสดงความศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์องค์หลวงพ่อดาวัดช้างให้</p> <p>๒) เพื่อวิเคราะห์ลักษณะแห่งการแสดงความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดาวัดของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดาวัดช้างให้</p> <p>๓) เพื่อเสนอแนะการแสดงความศรัทธาที่ถูกต้องตามแนวทางของพุทธศาสนา</p>		<p>สามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย</p>
----------------	---	--	---

ภาคผนวก ง

ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์

วิจัยเรื่อง “ มิตติความศรัทธาของชาวไทยพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดาววัดช้างให้ ”

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

๑) เพศ ชาย หญิง บรรพชิต

๒) สถานะ

 ข้าราชการ นักรูทกิจ ประชาชนทั่วไป อื่น ๆ

๓) วุฒิการศึกษา

 ต่ำกว่าหรือระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อนุปริญญา ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า สูงกว่าปริญญาตรี๔) อายุ ต่ำกว่า ๒๐ ปี ๒๐- ๔๐ ปี ๔๑ ปีขึ้นไป

ตอนที่ ๒ คำถามเพื่อการสัมภาษณ์

๑. ท่านรู้จักองค์หลวงพ่อดาวในมิติใดบ้าง (เช่น ในฐานะพระสงฆ์รูปหนึ่งที่ช่วยชาติไทยให้รอดพ้นจากการเป็นเมืองขึ้นของเมืองลังกาหรือเป็นพระสงฆ์ที่ศักดิ์สิทธิ์)

.....

.....

.....

.....

.....

๒. ท่านมีความเชื่อศรัทธาในองค์หลวงพ่อดาวมากน้อยแค่ไหน ? เพราะเหตุใด ?

.....

.....

.....

.....

.....

๓. ท่านเคย बनบานขอพรหรือขอให้ประสบความสำเร็จในเรื่องใดเรื่องหนึ่งต่อองค์หลวงพ่อทวดหรือไม่ และหากเคย बनบานแล้วสำเร็จหรือไม่สำเร็จตามที่หวัง ท่านมีความคิดอย่างไรต่อเรื่องนี้

.....
.....
.....
.....
.....
.....

๔. ท่านมีความเข้าใจในหลักคำสอนเรื่องศรัทธาทางพุทธศาสนาหรือไม่ และท่านคิดว่าการที่ท่านแสดงออกซึ่งศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อทวดนั้นมีความสอดคล้องหรือขัดแย้งต่อหลักศรัทธาทางพุทธศาสนาหรือไม่ ? อย่างไร ?

.....
.....
.....
.....
.....

๕. ท่านมีข้อเสนอแนะแก่คนที่ศรัทธาในองค์หลวงพ่อทวดอย่างไรบ้าง ?

.....
.....
.....
.....
.....

ตอนที่ ๓ บันทึกข้อสังเกตอื่นๆ

.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....

ชื่อ/นามสกุล ผู้ให้สัมภาษณ์..... อาชีพ.....

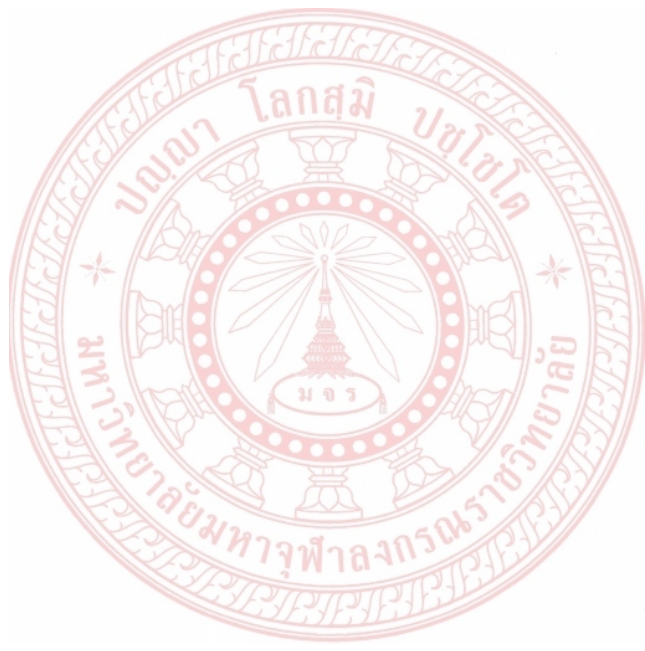
ที่อยู่.....

หมายเลขโทรศัพท์..... E-MAIL.....

.....ผู้สัมภาษณ์

(.....)

วัน/เดือน/ปีที่สัมภาษณ์...../...../.....

ภาคผนวก จ

แบบสรุปโครงการวิจัย

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

<p>สัญญาเลขที่ ว. ๐๗๙ / ๒๕๕๙</p> <p>ชื่อโครงการ มิติแห่งศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดาววัดช้างให้</p> <p>หัวหน้าโครงการ พระครูสุวรรณสุตาลังการ (เต็ม โทบุรี)</p> <p>ผู้ร่วมโครงการ พระพันธ์ ธรรมวิโส</p> <p>มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี</p> <p>โทรศัพท์ ๐๗๓-๔๕๐๐๗๕ โทรสาร. ๐๗๓-๔๕๐๐๗๔</p>
<p>ความเป็นมาและความสำคัญ</p> <p>การวิจัยเรื่อง “มิติแห่งศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดาววัดช้างให้” เกิดขึ้นจากความสนใจที่จะศึกษาถึงลักษณะและจุดมุ่งหมายของการแสดงความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดาววัดช้างให้ของเหล่าชาวพุทธในพื้นที่จังหวัดปัตตานี เนื่องจากการแสดงความศรัทธาหรือความเชื่อของชาวพุทธถือเป็นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่น่าสนใจ และต้องการที่จะวิเคราะห์ลักษณะของการแสดงความศรัทธาว่ามีความสอดคล้องกับหลักการทางพุทธศาสนาหรือไม่ ทั้งนี้เพื่อนำเสนอถึงการแสดงความศรัทธาที่ถูกต้องตามแนวทางของพุทธศาสนา</p>
<p>วัตถุประสงค์โครงการ</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑) เพื่อศึกษาถึงลักษณะและจุดมุ่งหมายของการแสดงความศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดาววัดช้างให้ ๒) เพื่อวิเคราะห์ลักษณะแห่งการแสดงความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดาวของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดาววัดช้างให้ ๓) เพื่อเสนอแนะการแสดงความศรัทธาที่ถูกต้องตามแนวทางของพุทธศาสนา
<p>ผลการวิจัย</p> <p>ผลการวิจัยแจ้งเป็นประเด็นได้ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. ด้านลักษณะและจุดมุ่งหมายของการแสดงความศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดาววัดช้างให้ <p>จากการศึกษาในหัวข้อลักษณะและจุดมุ่งหมายของการแสดงความศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่อดาววัดช้างให้ต่อกลุ่มตัวอย่างที่นิยมนับถือต่อองค์หลวงพ่อดาววัดช้างให้ ทำให้ทราบว่ากลุ่มผู้ศรัทธาในองค์หลวงพ่อดาววัดช้างให้มีความเชื่อศรัทธาในองค์หลวงพ่อดาวอย่างหลากหลาย โดยความเชื่อศรัทธาของแต่ละคนนั้นมีที่มาแตกต่างกันออกไป เช่น บางคนเกิดความเชื่อศรัทธาเพราะได้พบกับประสบการณ์ด้านอภินิหารของวัดดุมงคลหลวงพ่อดาว บางคนเกิดความเชื่อศรัทธาเพราะได้ศึกษาประวัติความเป็นมาหรือตำนานชีวิตของหลวงพ่อดาว บางคนเกิดความศรัทธาเพราะมองว่าหลวงพ่อดาวเป็นบุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อชาวพุทธทั่วไปโดยเฉพาะชาวปักษ์ใต้ บางคนมีความศรัทธาในฐานะที่หลวงพ่อดาวเป็นพระนักพัฒนาและนักเผยแผ่ เป็นต้น</p>

จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างได้แสดงให้เห็นถึงลักษณะและจุดมุ่งหมายของการมีความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดวงและพระเครื่องหลวงพ่อดวงของกลุ่มชาวพุทธที่มีความศรัทธา โดยส่วนใหญ่มีลักษณะความเชื่อศรัทธาว่าหลวงพ่อดวงคือพระภิกษุที่มีความศักดิ์สิทธิ์สามารถแสดงอิทธิฤทธิ์ช่วยเหลือตนให้ประสบกับสิ่งอันพึงปรารถนาโดยประการต่าง ๆ ได้ ในขณะที่ด้านจุดมุ่งหมายของการแสดงความศรัทธา พบว่าการที่กลุ่มชาวพุทธทั้งหลายแสดงความศรัทธาในองค์หลวงพ่อดวงเพราะมีความต้องการให้องค์หลวงพ่อดวงที่อยู่ในฐานะเป็นวิญญานศักดิ์สิทธิ์ได้คอยปกป้องรักษาตนให้ประสบแต่ความโชคดีปราศจากอุปสรรคชีวิตทั้งหลาย

๒. ด้านการวิเคราะห์ลักษณะแห่งการแสดงความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดวงของชาวพุทธ

จากการได้ศึกษาโดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่นิยมศรัทธาในองค์หลวงพ่อดวงวัดช้างให้พบประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับการแสดงความศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดวงและสามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

๑) เพราะกลุ่มผู้ศรัทธามีความเชื่อในความมีอยู่จริงของอิทธิฤทธิ์หรืออิทธิปาฏิหาริย์

ความเชื่อเรื่องความมีอยู่จริงของอิทธิฤทธิ์หรืออิทธิปาฏิหาริย์เป็นความเชื่อที่มีมาหรืออยู่คู่กับมนุษย์ในทุกสังคมมาอย่างยาวนานนับแต่ยุคดึกดำบรรพ์ กล่าวสำหรับสังคมชาวพุทธ ความเชื่อในเรื่องปาฏิหาริย์ก็ได้คู่อยู่กับสังคมชาวพุทธอย่างใกล้ชิดนับแต่ยุคก่อนสมัยพุทธกาล และแม้ว่าในทางพุทธศาสนาจะยอมรับการมีอยู่จริงของปาฏิหาริย์อันเกิดจากฤทธิ์ (อิทธิปาฏิหาริย์) และพระพุทธเจ้าพระองค์เองก็ได้ทรงใช้ปาฏิหาริย์ที่เกิดจากฤทธิ์เป็นเครื่องมือในหลาย ๆ ครั้งเพื่อประกอบในการแสดงธรรมโปรดมนุษย์ โดยเฉพาะกลุ่มคนที่เป็นมิถิชาติให้เปลี่ยนเป็นสัมมาทิฐิบุคคล ถึงกระนั้นพระพุทธเจ้าก็ทรงไม่อนุญาตให้พระสาวกของพระองค์ทรงแสดงปาฏิหาริย์ที่เกิดจากฤทธิ์แก่ผู้อื่น หากจะเป็นไปเพื่อการเผยแผ่คำสอนหรือหลักธรรมของพระองค์ พระองค์ก็ทรงเห็นด้วยกับการใช้อิทธิฤทธิ์ที่เกิดจากการสอนให้เห็นจริงจนนำไปสู่การปฏิบัติที่ได้ผลจริงที่เรียกว่า “อนุสาสนีปาฏิหาริย์” เท่านั้น

ด้วยเหตุที่เรื่องราวหรือตำนานต่าง ๆ อันเกี่ยวกับการแสดงอิทธิฤทธิ์ของผู้วิเศษมากมายได้อยู่คู่กับสังคมไทยมาอย่างยาวนานและเรื่องอิทธิฤทธิ์เหล่านั้นก็มักจะเกี่ยวโยงสัมพันธ์กับพุทธศาสนาหรือเป็นเรื่องราวที่มาจากคัมภีร์ของพุทธศาสนาโดยตรง ดังนั้น ชาวไทยพุทธในฐานะเป็นพุทธศาสนิกชนที่ศรัทธาในพุทธศาสนาจึงมีความเชื่อในเรื่องอิทธิฤทธิ์กันอย่างกว้างขวาง ด้วยมีความคิดว่าพุทธศาสนาได้กล่าวถึงความมีอยู่จริงของอิทธิฤทธิ์และผู้วิเศษอันเกิดจากการปฏิบัติด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง

จากการมีความเชื่อในเรื่องอิทธิฤทธิ์ข้างต้น ชาวพุทธผู้มีความศรัทธาในองค์หลวงพ่อดวงจึงมีความเชื่อว่าองค์หลวงพ่อดวงคือผู้วิเศษที่มีประวัติความเป็นมาที่เกี่ยวข้องกับอิทธิฤทธิ์ตั้งแต่ท่านยังเป็นเด็กทารกที่ได้เกิดมาพร้อมกับลูกแก้ว ชาวพุทธมีความเชื่อศรัทธาว่าหลวงพ่อดวงเป็นผู้มีอิทธิฤทธิ์สามารถทำบางสิ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ เช่น เหยียบน้ำทะเลซึ่งมีความเค็มให้มีรสจืดได้ เป็นต้น

๒) เพราะกลุ่มผู้ศรัทธามีความเชื่อว่าหลวงพ่อดวงคือพระโพธิสัตว์

ชาวพุทธที่มีความศรัทธาในองค์หลวงพ่อดวงมีความเชื่อว่าหลวงพ่อดวงคือองค์พระ

โพธิสัตว์ที่คอยช่วยเหลือมนุษย์ให้พ้นจากความทุกข์ยากทั้งปวง ด้วยความที่พระโพธิสัตว์คือบุคคลที่มีลักษณะเด่นคือการบำเพ็ญความดีช่วยเหลือผู้อื่นทุกโอกาส ซึ่งหากพิจารณาตามคติทางพุทธศาสนาเถรวาทแล้ว พระโพธิสัตว์คือผู้มุ่งมั่นบำเพ็ญบารมีธรรมเพื่อจะเป็นพระพุทธเจ้าในโลกอนาคต ถือเป็นบุคคลที่หาได้ยากในโลกของมนุษย์ นอกจากนี้ความเชื่อว่าหลวงพ่อทวดคือองค์พระโพธิสัตว์ได้มาจากการปฏิบัติตนของท่านในขณะที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ นับตั้งแต่ท่านได้อยู่ในวัยทารกที่ได้เกิดเหตุการณ์พิศวงคือมีพญางูได้คาบแก้วมาวางไว้บนตัวท่านในขณะที่ท่านนอนอยู่ในเปลนั้น ลูกแก้วลูกนั้นได้รับการพุดถึงอย่างกว้างขวางและถูกเชื่อว่าเป็น “ลูกแก้วคู่บารมี” ที่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้ประทานให้แก่ท่านและเมื่อท่านได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ท่านก็ได้แสดงอภินิหารช่วยเหลือคนอย่างมากมายโดยเฉพาะอย่างยิ่งการช่วยกรุงศรีอยุธยาให้รอดพ้นจากการเป็นเมืองขึ้นของประเทศลังกา โดยการแปลและเรียบเรียงลำดับพระธรรมในเม็มหงคำให้เสร็จภายใน ๗ วันที่คณะพราหมณ์จากประเทศลังกานำมาและเมื่อท่านมรณภาพไปแล้ว กลุ่มผู้ศรัทธาก็มีความเชื่อว่าดวงวิญญาณของท่านคือดวงวิญญาณของพระโพธิสัตว์ที่ศักดิ์สิทธิ์ที่คอยให้การช่วยเหลือมนุษย์ผู้ตกทุกข์ได้ยาก

๓) เพราะกลุ่มผู้ศรัทธามีความเชื่อว่าหลวงพ่อทวดมีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์

จากชีวประวัติของหลวงพ่อทวดที่ท่านคือพระภิกษุในพุทธศาสนาที่มีประวัติการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่านเป็นพระสงฆ์ในฝ่ายอรัญญวาสีที่มีลักษณะเป็นผู้ดำรงตนอยู่ในวัตรปฏิบัติ ในแนวทางของกรรมฐานที่เอื้อต่อการเป็นผู้มีความสามารถในการแสดงฤทธานิหารได้ อีกทั้งในขณะที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ก็ได้ปรากฏการแสดงอภินิหารของท่านจนเป็นที่อัศจรรย์ใจและนำมาซึ่งความศรัทธาเลื่อมใสของผู้พบเห็นในหลาย ๆ ครั้ง ดังนั้น กลุ่มผู้ศรัทธาจึงมีความเชื่อว่าเป็นที่อัครจริยและนำมาซึ่งความเลื่อมใสของผู้นับในหลาย ๆ ครั้ง ดังนั้น กลุ่มผู้ศรัทธาจึงมีความเชื่อว่าเป็นที่อัครจริยและนำมาซึ่งความเลื่อมใสของผู้นับในหลาย ๆ ครั้ง ดังนั้น กลุ่มผู้ศรัทธาจึงมีความเชื่อว่าเป็นที่อัครจริยและนำมาซึ่งความเลื่อมใสของผู้นับในหลาย ๆ ครั้ง ดังนั้น กลุ่มผู้ศรัทธาจึงมีความเชื่อว่าเป็นที่อัครจริยและนำมาซึ่งความเลื่อมใสของผู้นับในหลาย ๆ ครั้ง

๔) เพราะกลุ่มผู้ศรัทธามีความเชื่อในพลังอำนาจของศรัทธาที่มีต่อองค์หลวงพ่อทวด

เพราะมีความเชื่อว่าหลวงพ่อทวดคือดวงวิญญาณศักดิ์สิทธิ์และมีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ที่คอยให้ความช่วยเหลือผู้คนโดยทั่วไป ชาวพุทธจึงแสดงออกถึง “ความเชื่อศรัทธาอย่างแรงกล้า” ต่อองค์หลวงพ่อทวด กลุ่มผู้ศรัทธาบางส่วนมีความคิดว่าการแสดงออกถึงความเชื่อศรัทธาอย่างแรงกล้าสามารถทำให้เกิดเป็นพลังบวกที่ก่อให้เกิดเป็นความสำเร็จขึ้นมาได้ สิ่งสำคัญของการแสดงความเชื่อศรัทธาคือการแสดง “ความเชื่อมั่น” หรือการไว้วางใจว่าหลวงพ่อทวดคือดวงวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ที่มีอยู่จริงซึ่งคอยให้การช่วยเหลือแก่คนทั่วไป กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ความเชื่อศรัทธาที่มีต่อองค์หลวงพ่อทวดหากเป็นความเชื่อศรัทธาที่เข้มแข็งหรือเชื่อมั่นแล้ว ก็จะกลายเป็นพลังบวกที่มองไม่เห็นและส่งผลดีต่อผู้มีความเชื่อได้

๓. ด้านข้อเสนอแนะการแสดงความศรัทธาที่ถูกต้องตามแนวทางของพุทธศาสนา

ในประเด็นข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยได้สรุปเป็น ๒ ส่วน คือ

๑) ข้อเสนอแนะของกลุ่มตัวอย่าง

จากการศึกษาถึงข้อเสนอแนะของกลุ่มตัวอย่างสามารถประมวลหรือสรุปความได้ว่ากลุ่ม

ตัวอย่างได้เสนอแนะในลักษณะที่คล้ายคลึงกันว่า ชาวพุทธควรแสดงความเชื่อศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดังต่อไปนี้

๑. ชาวพุทธควรทำความเข้าใจในสาระของคำว่าศรัทธาให้เข้าใจอย่างชัดเจนว่าแท้จริงแล้วคำว่าศรัทธาตามหลักพุทธศาสนาเป็นอย่างไรมีความหมาย สาระสำคัญหรือขอบเขตแค่ไหน นอกจากนี้ ควรศึกษาให้เข้าใจว่ามีความเกี่ยวข้องกับหลักธรรมอื่น ๆ อะไรบ้างและต้องศึกษาให้เห็นว่าจะนำมาปฏิบัติให้เกิดประโยชน์อย่างถูกต้องได้อย่างไร เพราะการแสดงออกถึงการมีศรัทธาอย่างเดียวย่อมมีความหมายในเชิงจริยธรรมที่ไม่สมบูรณ์

๒) ข้อเสนอแนะของผู้วิจัย

ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติตามหลักศรัทธาอย่างถูกต้องตามแนวทางของพุทธศาสนาดังต่อไปนี้

๑. ชาวพุทธควรทำความเข้าใจในสาระของคำว่าศรัทธาให้เข้าใจอย่างชัดเจนว่าแท้จริงแล้วคำว่าศรัทธาตามหลักพุทธศาสนาเป็นอย่างไรมีความหมาย สาระสำคัญหรือขอบเขตแค่ไหน นอกจากนี้ ควรศึกษาให้เข้าใจว่ามีความเกี่ยวข้องกับหลักธรรมอื่น ๆ อะไรบ้างและต้องศึกษาให้เห็นว่าจะนำมาปฏิบัติให้เกิดประโยชน์อย่างถูกต้องได้อย่างไร เพราะการแสดงออกถึงการมีศรัทธาอย่างเดียวย่อมมีความหมายในเชิงจริยธรรมที่ไม่สมบูรณ์

๒. ชาวไทยพุทธที่เคารพศรัทธาในองค์หลวงพ่อดังต่อไปนี้ไม่ควรแสดงท่าทีศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดังต่อไปนี้เพราะมีความคิดที่ติดอยู่กับความเชื่อเรื่องอภินิหารขององค์หลวงพ่อดังต่อไปนี้แต่เพียงอย่างเดียว แต่ควรใช้ความศรัทธาที่มีต่อองค์หลวงพ่อดังต่อไปนี้พัฒนาต่อยอดไปเป็นการสร้างความสำนึกที่ระลึกถึงในคุณความดีด้านการปฏิบัติของท่านแล้วนำมาสร้างเป็นแรงบันดาลใจให้กับตนเองในการปฏิบัติสิ่งที่ดีงามทั้งหลายอย่างที่ท่านได้ปฏิบัติไว้ในขณะที่ท่านยังมีชีวิตอยู่

๓. ชาวพุทธผู้เคารพศรัทธาในองค์หลวงพ่อดังต่อไปนี้ควรมีปัญหาควบคู่กับการมีศรัทธาที่สามารถมองเห็นถึงกระบวนการความสัมพันธ์ระหว่างพระรัตนตรัยทั้ง ๓ รัตนะว่ามีความเชื่อมโยงถึงกันขาดองค์ใดองค์หนึ่งไม่ได้และอยู่ในฐานะเป็นองค์คุณแห่งความดีที่จะเป็นที่พึ่งในการปฏิบัติเพื่อการบรรลุความดีขั้นสูงตามแนวทางพุทธศาสนาให้แก่ผู้มีศรัทธาในพุทธศาสนา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ควรมีศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดังต่อไปนี้โดยใช้ปัญญามองให้เห็นเป็นความสัมพันธ์กับศรัทธาขั้นสูงคือ “ตถาคตโพธิศรัทธา” อันเป็นศรัทธาที่สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างพระรัตนตรัยทั้งสาม

๔. ชาวพุทธควรเชื่อศรัทธาในคุณพระรัตนตรัย ซึ่งในที่นี้คือองค์หลวงพ่อดังต่อไปนี้ ครั้นเชื่อศรัทธาในพระรัตนตรัยแล้วก็ไม่ควรหยุดอยู่แค่นั้นแต่ควรพัฒนาไปถึงหลักการสำคัญทางพุทธศาสนา คือการลงมือปฏิบัติตามความดีที่ท่านได้ปฏิบัติเป็นแนวทางไว้ให้ได้

๕. ชาวพุทธที่เคารพศรัทธาในองค์หลวงพ่อดังต่อไปนี้ควรแสดงออกถึงความศรัทธาอย่างมีปัญญาและถูกต้อง คือไม่หวังพึ่งเพียงอภินิหารหรืออภินิหารขององค์หลวงพ่อดังต่อไปนี้ กล่าวคือ ไม่ควรมีศรัทธาแบบติดอยู่กับอภินิหารหรืออภินิหารแต่เพียงอย่างเดียว แต่ควรพิจารณาถึงบริบททั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับองค์หลวงพ่อดังต่อไปนี้ เพราะโดยความเป็นจริงแล้วองค์หลวงพ่อดังต่อไปนี้ยังมีบริบทอื่น ๆ ที่น่าสนใจและควรแก่การศึกษาและนำมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

๑. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานีสามารถนำองค์ความรู้

ที่ได้จากการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้อง เช่น วิชาวัฒนธรรมไทย
วิชามนุษย์กับสังคม เป็นต้นได้

๒. เผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับศรัทธาที่ถูกต้องตามหลักพุทธศาสนา

๓.เป็นแนวทางในการรักษาวัฒนธรรมด้านความเชื่อศรัทธาในวัดมณฑลซึ่งเป็นวิถีเฉพาะ
ของชาวไทยพุทธ

การประชาสัมพันธ์

๑.มีการประชาสัมพันธ์ผลงานวิจัยทางอินเทอร์เน็ต <http://www.mcupt.com>

๒.มอบเล่มวิจัยให้วัดข้างให้จำนวน ๑ เล่ม เพื่อเป็นแนวทางในการแนะนำให้แสดงความ
ศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดอยอย่างถูกต้องตามหลักพุทธศาสนา

ประวัติผู้วิจัย

๑. หัวหน้าโครงการวิจัย

- ๑) ชื่อ - สกุล (ภาษาไทย) พระครูสุวรรณสุตาลังการ (เต็ม โทบุรี)
ชื่อ - สกุล (ภาษาอังกฤษ) Phrakhru Suwansutalangkarn
- ๑) เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน
- ๒) ตำแหน่ง อาจารย์
- ๓) หน่วยงานและสถานที่ติดต่อ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์
ปัตตานี ถ.สามัคคี สาย ข. ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี ๙๔๐๐๐
โทรศัพท์ ๐๗๓-๔๕๐๐๗๑ มือถือ ๐๘๖-๓๒๕๘๔๘๘
- ๔) ประวัติการศึกษา
- ทางธรรม นักธรรมชั้นเอก
เปรียญธรรม ๓ ประโยค
- ทางโลก การบริหารการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
พุทธศาสตรบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย
- ๕) ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย
- ไม่มี

๒. ผู้ร่วมวิจัย

- ๑) ชื่อ - สกุล (ภาษาไทย) พระพันธ์ ธรรมวิโส
ชื่อ - สกุล (ภาษาอังกฤษ) Phra Pan Dhammawangso
- ๖) เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน
- ๗) ตำแหน่ง อาจารย์
- ๘) หน่วยงานและสถานที่ติดต่อ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์
ปัตตานี ถ.สามัคคี สาย ข. ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี ๙๔๐๐๐
โทรศัพท์ ๐๗๓-๔๕๐๐๗๑ มือถือ ๐๘๐-๐๓๕๗๗๙๔
- ๙) ประวัติการศึกษา
- ทางธรรม นักธรรมชั้นเอก
- ทางโลก พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธศาสตรบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย

๑๐) ประสพการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

- ไม่มี

